Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]
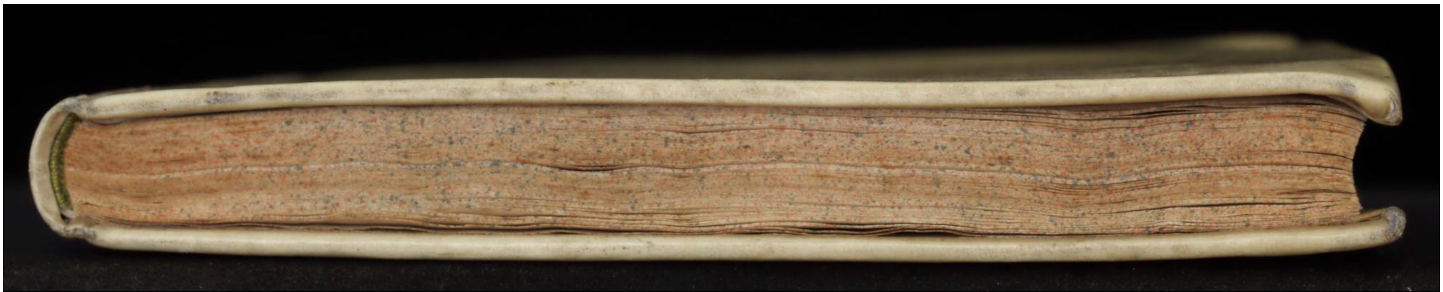

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]

2

UNUM NECESSARIUM,

Scire qvid ſibi ſit neceſſarium, in Vita & Morte, & poſt Mortem.

Qvod Non-neceſſariis Mundi fatigatus, & ad Unum Neceſſarium ſeſe recipiens, ſenex

J. A. COMENIUS

Anno ætatis ſuæ 77
Mundo expendendum offert.

Terentius.
Ad omnia ætate ſapimus rectiùs.

AMSTERODAMI,

Apud CHRISTOPHORUM CUNRADUM,
M. DC. LXVIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Plato.

Omnes ſcientiæ, ſi abſit Optimi ſcientia, obſunt potiùs qvàm proſunt habenti.

Democrates.

Ἁμαρτίης αἰτίη ἡ ἀμαθίη τοῦ κρείσσονος.

Peccandi cauſa, ignorare qvid ſit melius.

Deus apud Oſeam, cap 4. v. 6.

Peribit populus meus, qvia non habet ſcientiam.

Chriſtus, Lucæ. 10. v. 42.

Unum eſt NECESSARIUM! Maria optimam partem elegit, qvæ non auferetur ab ea.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Celſiſſimo Principi
ac Domino,

D^NO. RUPERTO
Palatino Rheni.

Sereniſſime Princeps,

IN Varronis conſilium qvod prudenti Patrifamiliâs, aut cuivis Nundinas adituro, dabat, *Eme non qvod opus eſt, ſed qvod neceſſe*, totus Mundus peccat. Cùm enim totus Mundus *forum nundinarium* ſit, mercium variarum, & merces iſtas vendentium, ementium, ſpectantium, plenum; rari tamen inter hos, iſtos, illos, qvi *Neceſſaria à non neceſſariis diſtingvere* ſciant. Promiſcuè *Bona & mala*, *Neceſſaria & ſuperflua*, *Utilia & noxia*, *Pretioſa & vilia*, exponuntur, laudantur, venduntur, emuntur. Et qvod magis mirandum, & dolendum, ſæpiùs ſuperflua qvàm neceſſaria, noxia qvàm utilia, mala qvàm bona, afferuntur, laudantur, venduntur, emuntur. Hinc illud *Mundus vult decipi*: revera etiam Deceptionum & fraudationum Mundus undiqve plenus eſt. Uſqve adeò, ut ne ſapientiſſimus qvidem mortalium, *Salomo*, lu-

dibria & præſtigias effugerit, vanitatum, ſtultitiæ, ſeræqve tandem pænitentiæ, factus ſpectaculum.

De qva materia cogitandi qvia inſperata qvædam occaſio mihi Seni nuper data fuit, viſum eſt conſignare aliqvid, uſui futurum ſpero, primùm ipſi mihi ſeni exitum vitæ proſpectanti, ad vana rerum vel ultimâ ſenectâ faciliùs eluctandum: deinde aliis, qvi Mundanis parergis intricati moneri non aſpernentur. TIBI forſan etiam, *Magnanime Princeps*, qvi non felicior es Samſone, Davide, Salomone, aliiſqve præcelſi animi Viris, qvos rerum Mundanarum vortice abripi, non neceſſariorum gyris involvi, ægrèqve tandem eluctari ac enatare, contigit. Habes eqvidem domi à Sangvine, à Nomine, à varia Vitæ ſorte (variè Te exercente) naſcentia Heroicarum Virtutum incitamenta: qvid tamen currenti, metæqve jam appropinqvanti, celeuſma addere vetat!

O Ruperte, atavis edite Regibus, imò Imperatoribus! Nihil TIBI hûc jam ætatis, & huc occaſionum delato, humile, nedum frivolum, convenit: Excelſa omnia, tantôqve faſtigio digna. Nam *cujus ex Proavis Tuis nomen geris, RUPERTUS fuit, Palatinus Princeps Elector, anno Chriſti* 1400 *in Romanorum Imperatorem electus, Imperiumqve toto decennio tam laudabiliter adminiſtrans, ut propter pacatam undiqve Germaniam (qvam litibus undiqve diſtractam repererat) Sapientis & Magnanimi Principis elogia apud Hiſtoricos meruerit. Rectè igitur ille menſuram nominis ſui, Salomonico ſimilis, explevit: cùm ut* Salomo *Paci-*

Pacificum, ita Rupertus *Qvietis reparatorem, ſonat* (Ruhe-brecht/ von Ruhebringen.) *Nec abludit Patris Tui Regis, & Friderici Magni Proavi, nomen.* Friedreich *ſiqvidem PACEDIVITEM ſonat, & Salomonica in memoriam revocat pacifica tempora. Sed Patris Tui ad Sceptra vocati Tempora non fuerunt pacifica: qvia Bohemiam, Germaniam, Europam, bellis caſtigandi tempus fuit. Ideò Illum Fata Terris oſtenderunt duntaxat: Rem nomine ipſo deſignatam in alia tempora differendo. Qvæ pacifica tempora utinam tandem (poſt tot hyemes, & imbres, & tempeſtates) videre! utinam in reducendis illis cooperari, detur! Daretur autem, ſi Chriſtiani omnium partium juſtè accenſam (omnium partium peccatis) iram Dei univerſali reſipiſcentiâ placare: ſi Reges armis poſitis Pacis conſilia tractare: ſi ſubditi Deo & Regibus fideliùs ſervire: ſi Omnes miſſis nugis ſeria Vitæ agere, & loco vaniſſimarum occupationum neceſſariis ad ſalutem vacare, vellent.*

Sereniſſime Princeps, Exſtant adhuc TIBI nato, ſed ante nativitatem Materno ſub corde coronato, & in Baptiſmate RUPERTI nomen adepto, Aſtrologorum ex favorabili Siderum ſitu vaticinia, Poëtarumqve ſuper eo cantillationes, non infauſtas in futurum de Te ominationes continentia. Sed Aſtrorum Fatorumqve poteſtas in manu Domini eſt qvi fecit Cælum & Terram, omniaqve in fines à ſe præſignatos ſapienter, ac potenter dirigit. Ego hâc ſcriptiunculâ qvid ſanæ Mentis, Divinorum-qve Oraculorum ductu, mortali cuiqvam, ad hanc mortalem cautè transmittendam vitam maximè NECESSARIUM ſit, ponere volui ob oculos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Lege ſenile ſcriptum Optime Princeps, juvenilis exultantiæ jam qvoqve prætergreſſus metas! Ut Ipſeqvoqve jam Labyrinthos Mundi à tergo relinqvere, Siſyphea ſaxa figere, illuſoriasqve Tantali delicias in veras veram afferentes ſaturitatem commutare, properas.

Ego Deum orabo, ut hoc ipſo qvem inchoavimus anno, & in illo ipſo qvô benigna Fata Te detulerunt Regno, UNIUS NECESSARII ſolemniter inchoatâ praxi, Tuâ etiam piâ, prudenti, Heroicâqve cooperatione Chriſtiani Orbis tranqvillandi initium fiat verum, Amen!

Sereniſſ[æ] *Celſitudini Tuæ omnem veram felicitatem devotè vovens Senex*

Amſterodami è Muſæo meo. Anno 1668. Martii 1.

J. A. Comenius, Moravus.

CAPUT I.

Mundum totum ſuperfluitatibus obrui, moleſtiis laſſari, intentionibusqve fruſtrari, exemplis oſtenditur perpetuis.

TRina *eſt Hominis ad Imaginem Dei creati, Rerumqv Domini facti, circa res occupatio.* Prima, *contemplandi eas, ad cognoſcendum qvid una qvæqve ſit.* Secunda *Operandi aliqvid circa eas, ad eas uſui ſuo ſic vel ſic adaptandum.* Tertia *Utendi fruendi iis, ad voluptatem.* Qvod ipſa Creationis hiſtoria narrat: *Deum plantaviſſe Paradiſum VOLUPTATIS* (Gen. 2. 8.) *& collocaviſſe ibi hominem ut OPERARETUR, & cuſtodiret illum* (v. 15.) *adduxiſſeqve ad illum Animalia cuncta qvæ creaverat, ut ea CONTEMPLANDO nominaret* (v. 19.) Unde colligitur Hominis felicitatem conſiſtere, I. *In clara Intellectûs Luce*, ad rerum differentias rectè pervidendum. II. *In proſpero Actionum ſucceſſu*, ad Opera firma producendum. III. *In ſecura bonorum fruitione*, ad veram mentis ſatietatem & qvietem.

2 *Triplex ergò rurſum infelicitas.* I. *In Intellectu hallucinatio, error, falſitas.* II. *In Actione hæſitatio, mendum, labilitas*, III. *In fruitione fruſtratio, ſemperqve nova & moleſta concupitorum eſuries ac ſitis.* Qvæ tria (Mentium errores, Actionum mendæ, Deſideriorumqve fruſtrationes) triſtè vagantur per univerſum Humanum genus jam inde ab Homine primo, ſtirpe noſtra. Qvi qvia turpi rerum, ſuiqve ipſius, abuſu è Paradiſo in Terram (propter peccatum maledicti percuſſam) ejici, & à voluptatibus ad labores & ſudores, ſpinasqve & tribulos, cunctis diebus vitæ ſuæ, & ad ipſam uſqve mortem, damnari meruit (*Gen.* 3. 17, &c.) factum eſt ut has peccati pænas poſteri ejus experiamur Omnes.

3 Notæ qvippe ſunt omni ævo piorum & ſapientum ſuper id effuſæ qverelæ, I. *Confuſa eſſe omnia hominum.* II. *Labores moleſtiæ plenos, fructu caſſos.* III. *Voluptatumqve loco dolores, & perpetuas ſpiritûs afflictiones.* Cujusmodi lamentis mortalium ſapientiſſimus, Salomo, Libros ſuos; exemplis autem Errorum, Ærumnarum, Pænitudinisqve ipſam ſuam Vitam implevit. Qveſtus enim fuit, *Se operum Dei nec principium invenire poſſe nec finem* (Eccleſ. 3. 11.) *nullamqve rerum qvæ ſub Sole fiunt rationem eve-*

ſtigar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

ſtigare potuiſſe : ſed qvantò plus *laboraverit ad qværendum*, *tantò minùs inveniſſe* (c. 8. 17.) *Hoc ſolùm inveniſſe*, *qvòd Hominem qvidem Deus feciſſet rectum*, *Homines* verò *infinitis ſeſe miſcendo vaneſcant* (7. 30.) *Qveſtus deinde*, *Laboribus ſuis hominem nihil lucrari præter fatigationem*: *perverſa enim non poſſe corrigi*, *nec defectuum iniri numerus* (cap. 1. 14, 15. *Converſumqve ſe ad univerſa Opera qvæ fecerant manus ſuæ* (eminenter ſanè, ſuper alia mortalium Opera) *deprehendiſſe vanos ſudores ſuos*, *cùm nihil ſub ſole permaneat*. (2. v. 11.) *Fruſtra igitur laboraſſe*, *& in ventum* (5. 15.) *cùm nec Velocitas ad curſum ſufficiat*, *nec Fortitudo ad bellum*, *nec Sapientia ad panem*, *nec Prudentia ad divitias*, *nec Artificium ad gratiam* (9. 11.) *Sæpè potiùs evenire contrarium*, *ut labores noceant*. *Exempli cauſâ*, ut *qvi lapides transfert lædatur ab eis*: *& qvi ligna ſcindit vulneretur ab eis* (10. 9.) Demum qveſtus fuit, *Delectabilibus etiam nullam ineſſe ſatietatem* (c. 1. 8.) *ſeqve omnigenis voluptatibus* (qvæ excogitari poterant) *frui ſibi permittentem*, *nihilqve animo ſuo negantem*, *adeò tamen in omnibus ſub Sole vanitatem deprehendiſſe*, *ut tædio vitæ correptus omnia ſua deteſtaretur* (c. 2. v. 1. 6, 7, 8, 10, 17.) *feliciores judicans nondum natos*, *qvi non viderunt mala ſub ſole* (4. 3.) *aut abortivos* (6. 3.) Similes autem qverelas per univerſam Scripturam obſervare poterit, qvi obſervare volet.

4 Nec aliud Græcorum ſapientes voluerunt, dum dogmata ſua fabulis involventes hominibus ævi ſui *Labyrinthos*, *Siſyphea ſaxa*, *Tantaliqve delicias*, eodem ſenſu narrârunt: non minus verè, qvàm ingenioſè. Qvod ut pateſcat, & nos mala noſtra meliùs intelligamus, remediaqve admittamus promptiùs, eja iſtis de *Labyrintho*, *& de Siſypho*, *& de Tantalo*, fictionibus paululùm inſiſtamus.

5 De Labyrintho fabula hæc eſt. *Minos Cretæ Rex potens*, *Uxorem habuit Paſiphaem*, *monſtroſæ libidinis fæminam*: *qvæ cùm ex adulterino cum Tauro complexu monſtroſum edidiſſet partum*, *ſemihominem & ſemibovem* (*Minotaurum dictum*) *Rex exſtrui curavit* (*ingenioſi artificis ope*, *Dædali*) *Labyrinthum*, *h.e. ædificium perplexum*, *infinitis viarum ambagibus*, *atriis*, *tranſitibus*, *ſurſum & deorſum aſcenſionibus*, *ita undiqve oppletum*, *ut qvisqvis immitteretur ſemel*, *oberrando ſemper*, *exitum inveniret nunqvam*. *Qvò cùm incluſiſſet ſpurium illum ſuum*, *alios qvoqve ad mortem damnatos maleficos intrudi jubebat*, *aut devorandos monſtro illi*, *aut perituros fame*. *Soli Theſeo* (Athenienſis Regis filio) *evadere contigiſſe*, *commiſeratione Ariadnes*, *Regis Minois filiæ*: *qvæ* (*conſilio Dædali*) *filorum globum ſubminiſtraverat*, &c.

6 Ita fuit antiqvorum de Labyrintho fabuloſa narratio: qvam Mythologi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

logi explicando *Vitam hominum* innui ajunt, tam undiqve perplexam, inextricabilibusqve difficultatibus plenam, ut mortalium nemo extricare ſe (niſi qvem ſolus Deus ſapientiâ inſtruit) ſufficiat. Sed meliùs pateſcet myſterium, ſi *Minos* ille, Cretæ totius Rex, *Regem univerſi* referre intelligatur, Deum; *Paſiphae* verò imaginem illius ſociam, *Hominem.* Qvam poſtqvam infernalis taurus, Satan, adulteravit, prodiit inde partu infelici monſtrum *Minotaurus*: h. e. ex divino & ſatanico ſemine miſta ſapientia: supernè qvidem ſpecioſum qviddam ac cæleſte, ſimilitudinem divinam; infernè autem terrenum ac deforme, ipſiſſimum ſataniſmum, referens. (*Dii enim eſſe voluimus, ſed formâ diabolicâ: Deo ſimiles omniſcientiæ poſſeſſione, Diabolo æqvales obedientiæ rupturâ.*) Rex ergò univerſi ut nos puniret, ſapientiæ ſuæ theatrum, *Mundum hunc noſtrâ cauſâ factum, transformavit nobis in Labyrinthum*: cui immiſſi Omnes oberramus ſine fine Omnes, qvemadmodum Salomonis & omnium ſapientum teſtimoniô, ipſâqve triſti & perpetuâ experientia, conſtat. *Totus* enim *Mundus magnus Labyrinthus eſt, cum incluſis minoribus innumeris*: ut mortalium nemo ſit qvin aliqvem oberret Labyrinthum, aut unus idemqve plures. *Si omnium hominum daretur inſpicere Mentes*, intricatiſſimas videremus cogitationum, phantaſiarumqve ambages, monſtroſoſqve anfractus: *ſi Gentium Lingvas*, infinitum confuſiſſimorum ſonorum & conceptuum chaos: ſi, *qvibus ſe omnes ſub cælo occupant Labores*, infinitas itidem aut circulationum, aut ſurſum & deorſum, porrò & retrò, in dextrum & ſiniſtrum, cæcarum evagationum tricas. Etenim ſi ſapientiſſimo illi Salomoni, florentiſſimo in Regno ſuo, occupationes ſuæ Labyrinthus fuerunt (faſſus autem eſt toties, & qveſtus dolenter, & experti ejus poſteri multipliciter) *qvis Regum, Principum, Procerum, nedum privatorum ullus, ab æternis erroribus & tædiis immunitatem ſibi polliceri audeat?*

7 Qvid autem *Siſyphus*? Narrant ob temeraria qvædam auſa eô fuiſſe à *Diis condemnatum, ut apud inferos ingentem qvendam Lapidem montem verſus volvere cogatur: qvem tamen ubi ad verticem uſqve promovit, ſemper ad ima relabi, novôqve ſemper labore ſurſum eſſe volutandum ſine fine.* Ecqvid hoc? Mutato nomine nobis de nobis fabula narratur. Moleſtiſſimi enim Labores intelliguntur, qvibus ſe miſeri mortales continuò fatigantes, terminum vix unqvam inveniunt: *dum finis laboris unius, ſemper fit initium alterius.* Nempe qvomodo Sol occidit, ut iterum oriatur: & flumina ſemper intrant mare (tanqvam terminum ſuum) ut iterum originem repetendo ſuam fluant: ita omnis Homo qvotidie ſe ad qvietem componit, ſed ut rurſum ad labores ſurgat; qvotannis Agricola demetit agrum, ſed & qvotan-

nis eundem obſerere neceſſe habet. Et ſic omnia. Sæpè qvis Laborem optato ſucceſſu ſe peregiſſe putat, cujus tamen fructum paulò poſt ſibi periiſſe videt: ſive alio veniente, qvi à ſe ſtructa deſtruat; ſive ipſe (Opere ſuo ſibi diſplicente) aliud, vel aliter, ſtruat; ſive Opus ipſum per ſe intereat, aliiqve operi ſtruendo neceſſitatem afferat. Qvot diſcordiæ, lites, bella, feliciter compoſita viſa, novas in diſcordias & bella denuò relabuntur? Illuſtriſſima etiam in Orbe Opera, magno famæ ſtrepitu peracta, & mox relapſa, teſtantur id. Tot Monarchiæ, à tot Heroibus fundatæ, & in firmum ſtatum deductæ viſæ, ubi jam ſunt? Revolutæ ad imum, ut vix memoria ſuperſit. *Ecce Siſyphi facti ſumus omnes! Siſyphea ſaxa ſunt labores noſtri omnes!*

8 *Tantalum* deniqve narrant *ob incontinentiam Gulæ* (alii dicunt *Lingvæ*) *ad æternam eſuriem & ſitim ita damnatum*, ut inter ſapidiſſimos Arborum fructus conſtitutus, limpidiſſimamqve aqvam ad labra habens, neutris tamen potiri qveat, fugientibus ab illius ore utrisqve. Unde *Ovidius*,

> *Qværit aqvas in aqvis, & poma fugacia captat*
> *Tantalus*: *hoc illi garrula lingva dedit.*

Veriſſima iterum imago ſortis mortalium! Qvorum qvicunqve Opibus, aut Honoribus, aut Voluptatibus, aut aliis in vita deſiderabilibus, inhiant maximè, eſuriunt & ſitiunt maximè, qvia voluptatum & cupiditatum nulla eſt ſatietas: edunt ut edant, bibuntqve ut iterum bibant. Ut Scabioſo nullus eſt finis ſcabendi, ita voluptuoſo voluptuandi, Ambitioſo ambiendi, Diviti divitias corradendi: qvia omnis cupiditas inexplebilis eſt, famemqve ſui patitur. *Ut Terra nunqvam ſatiatur aqvâ, & Ignis nunqvam dicit Sufficit* (obſervante Salomone, *Prov.* 30. 16.) *ita Hominis animus in omnibus illis, qvorum deſideriô corripitur.* Omnes ergò Voluptuarii, Ambitioſi, Avari, qvotqvot eorum Orbis alit, ad æternam famen & ſitim damnati Tantali ſunt. Et qvia Omnes cupiditatibus laboramus (ſecundùm plus & minus) nemoqve iis expletur hac in vita, omnes igitur miſeri Tantali ſumus.

9 Poſſunt tamen etiam ſpecialiter applicari, *Labyrinthus ad Vitam præſentem*; *Siſyphæa ſaxa ad Mortem*; *Tantaleæ dapes ad ſtatum qvalis qvemqve poſt mortem manet.* Dum enim vivimus, revera qviſqve noſtrûm ſuum habet *Labyrinthum*, ſuas moleſtas alias ex aliis naſcentes occupationes. In morte autem ſummum eſt *Onera conſcientiæ ſcire aut neſcire ponere, ad inveniendum aut non inveniendum qvietem æternam.* Poſt mortem deniqve qvod expectare habemus, eſt aut *voluptatum æternarum ſatietas in Pa-*

radiſo Dei: aut eſuries & ſitis æterna excluſis à paradiſo. Væ illi, qvi ſe ante Vitæ finem mundanis Labyrinthis non extricaverit! Væ, qvi in morte peccatorum ſarcinam deponere neſcierit! Væ, qvi poſt mortem ad Tantali ſodalitia ſe delatum ſenſerit!

10 Redeundo tamen ad præſentis Vitæ fatigationes, dico, *ſi cui per hominum ætates, ſexus, Status, Ordines, ire volupe eſſet, nihil niſi Labyrinthos & Saxa, Deſideriorumqve fruſtrationes perpetuas, reperturum.* Habent qvippe Labyrinthos ſuos juvenes, habent ſenes: nec illis deſtituuntur Viri, nec fæminæ. Habent moleſtias ſuas Agricolæ, Opifices, Mercatores, Milites, & qvis non in omni Vita?

11 *Philoſophi, & alii ſtudiis ſapientiæ dediti, qværunt Errorum mentis, moleſtiarumqve vitæ, antidota*: ſed qvantum reperiant ipſæmet eorum partim qverelæ, partim jurgia perpetua, Orbi nota, teſtantur. Ariſtoteles omnium qvi ante ſe Philoſophati fuerant opiniones refutabat, ſe Syſtematicè omnia tradentem, Philoſophiam condere ſperans ſolidam: ſed reperit contradicentes, hunc uſqve in diem. Tentabantqve alii aliter conſtituere omnia, noſtro etiam ævo, *Patricius, Teleſius, Campanella, Verulamius, Carteſius*: & qvid ad ſummam rei profectum eſt? Pendent lites, non eſt qvi decîdat. Poſtremus qvidem hic ex æternis errorum Labyrinthis viam reperiſſe viſus eſt commodam, *de Veritate jam poſſeſſa præjudicia ſeponendi, omnia denuò examinandi, neqve qvidqvam niſi tam apertè verum ut everti non poſſit, admittendi conſilia dans*: qvô & nomine applaudentes reperit multos. Sed qvia in dubium vocare omnia (Divina & humana) periculoſum, examenqve omnium ſuſcipere labor immenſus, viſa ſunt: pleriqve nihil niſi novum Labyrinthum eſſe conſtructum qveruntur. Et qvidem Labyrinthum tam perplexum, ut extricandi ſe viam nec Dædalus ipſe repererit, nec aliis filum aliqvod monſtrârit. Ex. gr. Mundi corporei ſyſtema conſtruxit ex Vorticibus qvibusdam, qvorum nec initium, nec finem, nec formam, nec numerum, nec uſum, oſtendere potuit: nec tandem aſſeverare auſus *ita eſſe*, ſed ita *videri*. Materiæ verò Mundanæ formam, in denſitate vel raritate conſiſtentem (Metaphyſicam qvandam ſpeculationem ſeqvutus) ita deſcripſit, qvaliter in rei veritate non eſſe, omnium Elementorum natura (qvibuscunqve experimentis examinata) clamat: Artificioſaqve varii generis inſtrumenta novum illud figmentum vanum eſſe demonſtrant.

12 Philoſophiæ clavigera, diſcurſatricisqve per omnia humanæ Rationis directrix, habetur *Dialectica*: tantis ſtudiis culta, tantisqve laudibus celebrata, ut ſine illa nihil uſqvam rectè intelligi poſſe creditum ſit: prorſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

ac ſi illa ipſa *filum* illud *Ariadnes* eſſet, ex omnibus Mentis vagabundæ Labyrinthis exitum oſtendere ſola potens. Enim verò ſi qvis immenſas Dialecticorum tricas, & de iis lites, inſpexerit, nihil niſi Labyrinthum reperire ſe (qvalis qvidem adhuc illa eſt) teſtari poterit.

13 *Aſtronomorum*, *Geographorum*, *Hiſtoricorum*, *Chronologorum*, *Medicinæ*, *Chymiæ*, *Alchymiæ*, &c. *Labyrinthos qvis enumeret?* Si te in unum horum immiſeris, inexplicabiles gyros jam ingreſſus es.

14 *Societates humanas regendi prudentia, Politica eſt, cum Conſiliaria ſua Jurisprudentia.* Qvarum finis eſt res humanas, ipſumqve Humanum genus, in ordine, pace, tranqvillitate, continere. Qvomodo autem contineant, omnia Fora, Tribunalia, Curiæ, nunqvam otioſæ, ſemper litibus & jurgiis perſtrepentes, teſtantur: multo verò magis perpetua inter Gentes & Regna Bella (qvibus ſe tremendum in modum vaſtat Mundus) clamant.

15 *Religio*, commercii Mentis creatæ cum increata vinculum, omnibus Mundanis perplexitatibus ferre ſolatium, & à turbulentis rerum terrenarum procellis non tantùm ſecurum oſtendere portum, ſed & in eum deducere, debebat. Qvomodo autem id præſtat Religio? ipſa jam facta perplexior Labyrinthus atqve ullus alius toto Orbe. Primum enim pro una innumeræ ſunt: & qvælibet rurſum intra ſe in alias plures ſciſſa, nil niſi Labyrinthus. Id qvod tam evidens eſt (maxime argutis Politicis ingeniis) ut plerique jam nullam Religionem eſſe veram, fabuloſas omnes, ſuſpicati, Numen etiam ipſum, Numiniſqve metum, abjiciant, & in Atheiſmum prolabantur: in ipſis tenebris lucem, in Conſcientiæ torpore ſecuritatem, in morte vitam, qværendo. Eheu!

16 *Gentiliſmus* qvidem revera fuit fabula, Deorum & Idolorum multitudine inſaniens. Sed nec *Judaiſmus*, tametſi ab ipſo vero Deo noſtrûm omnium Creatore originem trahens, per ſubingreſſas tamen corruptelas in *Phariſaiſmum* (h. e. ſuperſtitionum chaos) degenerans, multò melior æſtimari poteſt: ſicut & *miſtus ex Judaiſmo & Chriſtianiſmo Mahomediſmus*, cæcum errorum antrum.

17 *Sola Chriſtiana Religio, ducem habens illum qvi Via, Veritas, & Vita eſt* (Joh. 14. 6.) *creditur eſſe* (debebat certè eſſe) *ſancta illa per Prophetas promiſſa Sionis via, tam directa ut ne ſtulti qvidem per eam errare poſſint.* (Jeſ. 35. 8.) Eſtne autem? Eheu, eheu! Toto Mundo vix alius intricatior labyrinthus reperitur, atqve Chriſtiana (qvalis jam facta eſt) Religio:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

gio: tam multiplex dico & varia, inqve tot diſſecta Sectas, & conciſa in tot millenas circa fidem qvæſtiones, & circa ſingulas qvæſtiones, opiniones, & de opinionibus pugnas: ut nihil ſimiliter intricatum totus habeat Mundus. Et qvod magis prodigioſum, nullibi toto Orbe propter Religioſas diſſenſiones tam acerba odia, tam pertinaces rixæ, tam ſangvinariæ perſeqvutiones, tam crudelia ſupplicia, & tam atrocia bella.

18 *Una qvidem Chriſtianorum pars extra Labyrinthum ſe eſſe credit, & jactat. Omnibus ſub Capite uno ita ſibi invicem ſubordinatis, ut Diſcordiæ (per alias Sectas ubiqve ſpectatæ) non facilè oriri qveant.* Verum ſi qvis Concordiæ illius leges propiùs inſpiciat, affabre qvidem ſtructum (præ omnibus artificioſiùs) Labyrinthum videbit, Labyrinthum tamen; & qvidem vaſtiorem ac ullum alibi uſqvam. Ut non immeritò aliqvis ipſorum dixerit (ſive joco ſive ſerio) *Nihil pejus qvenqvam poſſe peſſimo ſuo hoſti optare, qvàm ut fiat Papa*: propter tremendam ſcilicet negotiorum turbam, volutandorumqve ſaxorum molem, & fruſtra ſperatas delicias.

19 *Ecqvid igitur ſub ſole à Labyrinthis, à Siſypheis ſaxis, à Tantaleisqve deluſionibus, immune erit? Nihil uſqvam hactenus.* Coæva Mundo ſunt, Humanumqve genus ſemper comitantia, tria illa mala (*Intellectûs Errores ſine fine, Fatigationes virium ſine fine, & Deſideriorum fruſtrationes qvaſi perpetuæ*:) qvibus tamen finem & qværit ſemper impatientia humana, & qværere debet induſtria cum Deo, donec inveniatur. Nam *non fruſtra eſt innatum illud Menti* (non Salomoneæ tantùm, ſed omnium noſtrum) *meliorum deſiderium*, eluctandiqve Labyrinthos, ſuperandi Saxa, & concupita tandem, tandem, tandem aſſeqvendi conatus perpetuus, nonniſi morte ſiſti valens.

20 Prorſus enim ita exiſtimandum eſt: *ſi qvis Omnium piorum, prudentum, ſapientumqve hominum, qvi inde ab exordio rerum vixerunt, intueri cogitationes, audire ſermones, legere ſcripta, conſiderare facta, poſſet: non aliud repertum iri qvàm aut Labyrinthum aliqvem eluctandi, aut Labori alicui finem imponendi, aut deniqve paratis Bonis ſecurè perfruendi, conamina fuiſſe.* Nec reliqva hominum turba qvidqvam præter tria iſta agit: tametſi pleriqve qvid agant non intelligant. Niſi qvòd *cùm Intellectu falli ac decipi, Viribus ſine uſu fatigari, Voluntatisqve ſuæ deſideriis fraudari, nemo velit*, ſubinde tamen deceptum ſe Intellectu, fruſtra impendiſſe Vires, Votiſqve ſuis potiri non potuiſſe, experiantur omnes: Omnes nihilominus tamen ad vota (Intellectu non errandi, Moliminibus qvietem inveniendi, Optatisqve ſuis vel tandem potiundi) redeuntes perpetuò.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

21 Qvæ innata meliorum deſideria, & pro aſſeqvendis illis perpetua mortalium tentamina, optatum tandem aliqvando ſucceſſum eſſe habitura cur deſperemus? Nempe *ſi Deus & natura nihil faciunt fruſtra* (qvod obſervarunt, & pro infallibili Axiomate adhibent Philoſophi) *cur tam radicata humano cordi deſideria indere placuiſſet Deo, ſi nullo unqvam tempore illa expleri vellet*? Abſurdum cogitatu: cùm neceſſe foret deſideriorum noſtrorum fines aut non intelligere Deum, aut promovere nos ad finus noſtros non poſſe, vel neſcire, aut nolle. Qvorum nihil cogitari poteſt, niſi Omnipotentiæ, aut Omniſcientiæ, aut abſolutæ bonitatis, laude privare velimus Deum. An enim qvod mortali concedimus homini, immortali non concedemus Deo? Nempe *ſi Dædalus, errorum artifex, non errandi etiam artificium oſtendere* (ingenii ſui ſic in utramqve partem daturus ſpecimen) *voluit, ſcivit, potuit:* qvomodo Deus in nobis, perpetuis erroribus eximendis, æternæ qvoqve ſapientiæ ſuæ glorioſum exemplum dare nolet, aut non poterit? Atqve *ſi Dædalo contra multiplices errores in manum Theſeo dare medium ſimpliciſſimum facile fuit, FILUM:* qvomodo Deo noſtro Homini à ſe recto & ſimplici facto, ſed qvi temerè ſeſe infinitis miſcens inextricabilibus errorum Labyrinthis ſeſe implicavit (*Eccleſ.* 7. 29.) ad concreatam rectitudinem & ſimplicitatem redeundi, tum impetum dare validum, tum planam oſtendere viam, non facilè ſit? Viam dico per qvam rectè perſpectam, & initam, qvisqve homo æqvè velociter (atqve Theſeus ille) æternis ſuis ſe expediat erroribus? Atqve *ſi Archimedes*, mortalis homo, *Hieroni Regi* oſtendere potuit artem in mare deducendi Navem unâ manu, qvam millenarum manuum viribus deduci impoſſibile viſum: Deonè noſtro Siſyphea noſtra figendi ſaxa artem deeſſe cogitabimus? Aut reducendi nos in Paradiſum ſuum (ubi voluptatum torrentes fluunt, bonorumqve ſatietas æterna) vel ſapientiam, vel miſericordem voluntatem, deeſſe? Abſit blaſphema cogitatio.

22 Præſertim cùm eam ſpem Deus ſolemniſſimis (per ſecula iteratis) promiſſionibus Humano generi inſtillare nunqvam intermiſerit: nos ergò qvô magis ſeculorum finem, promiſſionumqve omnium complementa, appropinqvare credimus, eô magis capita erigere, è Labyrinthisqve noſtris exitum proſpectare, & de qvibuscunqve Ariadnes filis ſolicitis eſſe, convenit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

CAPUT II.

Omnium in Mundo perplexitatum cauſam eſſe unicam, qvòd Homines non diſtingvendo inter Neceſſaria & Non-neceſſaria, Neceſſaria prætermittunt, Non-neceſſariis ſeſe occupant, implicant, intricant, ſine fine.

QVemadmodum ægrotantibus nihil prodeſſe poſſunt Medici, qvamdiu Morbi cauſam ignorant; iilâ autem eveſtigatâ remedia qværi faciliùs, & inveniri feliciùs, adhiberiqve tutiùs poſſunt: ita in omni malorum genere fruſtra de illo amoliendo ſuſcipiuntur cogitationes, anteqvam radices mali pateſcant. Inqvirendum ergò in iſtorum malorum, qvæ nobis jam in conſideratione ſunt (Errationum humanarum perpetuarum, Fatigationum irreqvietarum, fruſtrationumqve ceu continuarum) cauſas veras, ſi reperire volumus remedia vera.

2 *Dico autem Cauſam primariam perpetuam eſſe hanc unam, qvòd Homines pretioſum à vili* (ut loqvitur Deus, Jer. 15. 19.) *h. e. Neceſſarium à non neceſſario, Utile ab inutili & noxio, diſtingvere aut neſciunt, aut non curant, aut deniqve præfractè nolunt* (pecorum ritu euntes non qvô eundum eſt, ſed qvô itur:) *aut deniqve non deſerendo qvod ſemel placere cepit, ſive bonum fuerit ſive malum.*

3 Prorſus admiratione digna eſt in plerisqve mortalium *monſtroſa qvædam contrariorum copula: Sagacitatis dico cum ſtupore, Curioſitatis cum incuria, Voluntatis cum noluntate*, circa res eaſdem. De prima enim ita Deus: *Stultus eſt populus meus, non cognoſcit: filii inſipientes ſunt, & vecordes: ſapientes ſunt ut faciant mala, benè autem facere neſciunt*, Jer. 4. 22. Nempe qvia plerumqve curioſi ſunt circa res alienas, incurioſi circa proprias. Et qvod magis portentoſum, curioſi circa minutias, in qvibus nihil ad felicitatem ſitum eſt; incurioſi circa maxima, in qvibus vitæ & ſalutis cardo vertitur: alieno in oculo feſtucam videntes, eamqve eximere ſoliciti, in proprio ne trabem qvidem. Bonum autem & Velle & Nolle deprehenduntur: qvia *Velle ſe bonum qvisqve dicit, vult etiam eò ſe ſtimulari ſentiens:* at ſi pro adipiſcendo illo difficiliorem laborem ſubeundum, aut dulcedini qvidpiam amaritudinis admiſtum eſſe vident, *mox velle in nolle tranſit.* Hinc evenit, ut Veritatem qværentium, & tamen errantium; Studioſè laboran-

laborantium, & tamen in vanum vires profundentium; Deſiderata bona anhelantium, nec tamen adipiſcentium, aut ſi adipiſcuntur frui neſcientium, & dehinc rurſum faſtidientium, Mundus plenus ſit. Exemplis res pateſcat.

4 Rerum initiô qvia Unus fuit Deus, & unus ab uno Deo productus Mundus, unusqve uni Mundo datus Oeconomus, Homo, & una illi lata Lex, *Uni ſubeſſe Creatori, omnibus autem præeſſe Creaturis*: ſervare Legem hanc præciſè, *UNUM illi NECESSARIUM fuit.* Qvod unum neceſſarium ſi primi Parentes cum poſteritate ſua obſervaſſent, æternum haberemus Paradiſum hucuſqve. Illi autem qvid? *Propoſitum ſibi habentes* (binæ Arboris ſymbolo) *Bonum & malum, Vitam & mortem, Bono & Vitæ adhærere debuerunt: experiri contraria* (qvid Bonum & malum, Vita & mors, ſit) *non fuit neceſſarium, nec utile, ideòqve prohibitum.* Sed illi Satanæ ſvaſu, propriâqve curioſitate ducti, poſterius elegerunt, ad vetitam ſcientiæ boni & mali arborem converſi. Qvi primus & craſſiſſimus error omnium ſeqventium errorum & perplexitatum radix illis exſtitit. Mox enim nuditate agnitâ erubeſcere, velamenta nihil profutura qværere, à bonorum ſuorum fonte Deo fugere, loco ſinceræ humilis confeſſionis errati ſui fraudes fingere, & ſic de una noxa in aliam labi. In tam artificioſum ecce Labyrinthum eos infernalis Dædalus deducere ſcivit!

5 *Receptis in gratiam, & erectis in ſpem venturi Opitulatoris promiſſione, mactatiqve in eorum conſpectu Agni* (unde illis nuditati operiendæ parabatur veſtis *Gen.* 3. *v.* 15, & 21. *Apoc.* 13. 8.) *ſacrificio, nihil æqvè neceſſarium fuit atqve promiſſis Dei habere fidem, promiſſumqve Liberatorem in omnibus Sacrificiis intueri fide.* At filius eorum primogenitus, Cain, neceſſarii hujus reqviſiti (Fidei) oblitus, ſolôqve opere operato Deo placere ſperans, & ſacrificia ſua ſine fide offerens (*Gen.* 4. 3, 4, 5. *Heb.* 11. 4.) in labyrinthos incidit inextricabiles, cum tota impia, errores ſuos continuante, belluinamqve præ ſpirituali eligente vitam, poſteritate.

6 *Cui progenies corruptæ, tot modis per Patriarchas pios* (Noachum præſertim continuis 120 annis) *ut ſe ad frugem reciperet admonitæ, Unum fuit neceſſarium, Reſipiſcere*: ſed hoc poſtqvam fruſtra ſeculis aliqvot expectaſſet patientia Dei (1 *Pet.* 3. 20.) verſa in furorem vocavit aqvas maris, illisqve ſuper faciem Terræ effuſis delevit impios omnes, animabus exceptis octo.

7 *His à diluvio ſervatis* (Noacho cum filiis & conjugibus ſuis) *qvid magis neceſſarium eſſe poterat, qvàm ut illi, luxurioſum priorem Mundum* (Diluvio jam deletum) *pro ſpeculo habentes, omnem vitæ mollitiem ac ſuperfluitatem,*

ſtuitatem, aliasqve levitates fugiendo, ſeveram, gravem, ſanctamqve vitam agerent? Illi verò qvid? Noach ipſe Vino ſe dedens ebriusqve factus, qvàm indecorè ſe geſſit? qvantum filiis ſcandalum præbuit! Filiorum verò unus ex Patris nuditate impium ſibi ſpectaculum conſtituens, qvàm diris execrationibus defigi meruit? oſtendit id maledictio in tota Chami progenie hunc uſqve in diem reſidens. Africanas & Americanas intelligo gentes, brutalem agentes vitam.

8 Neqve hîc delirationum finis. Multiplicari cæptâ Noachi ſobole, cùm ſibi ab invicem viderent ad diverſas Mundi plagas diſcedendum, *iniverunt conſilium non neceſſarium exſtruendi priùs eo in loco Civitatem & Turrim, cujus faſtigium cælos attingeret. Idqve inconſulto Deo, & ad celebrandum nomen proprium* (Gen. 11. 4.) *& propoſito pervicaci, non deſiſtendi à cogitationibus ſuis.* (v. 6.) Qvam temeritatem ut compeſceret Dominus, immiſit Menti eorum vertiginem, Lingvæ autem confuſionem: ut ſeſe mutuò non intelligentes diſpergi neceſſe haberent. Et hæc fuit origo enatæ *multitudinis Lingvarum, tanqvam perplexiſſimi omnibus Terræ incolis Labyrinthi, in qvo qvadraginta jam ſeculis moleſtiſſimè oberramus Omnes*, nonniſi cum aliqvibus illis alicubi nobiſcum habitantibus intelligere nos valentes: alii alibi, tanta populorum multitudo, muti nobis ſunt, & nos illis: nonniſi intueri nos invicem, & dehinc faſtidire, poſſumus. Verè enim Auguſtinus: *Nemo noſtrum eſt, qvi non libentiùs cum proprio cane, qvàm cum homine ignotæ lingvæ, verſari malit.* Hem perplexum, millies millenis anfractibus confractum & lacerum, Labyrinthum!

9 *Multitudo hæc Lingvarum peperit multitudinem Gentium, mox etiam Religionum*: qvolibet ſeorſim habitante populo peculiares Numen colendi ritus & ceremonias, opinionesqve excogitante. Maximam partem per *Imagines & Idola*; qvæ deinde loco Dei coli, deorumqve appellatione cohoneſtari cæpta ſunt. Unde prodiit (πολυθεΐα) Deorum multitudo cum fabuloſiſſimis de Deorum inter ſe amoribus aut odiis, pugnisqve ac bellis, narrationum figmentis: verbô, *multiformis & monſtroſus Gentiliſmus*, aut rurſum per nugamentorum iſtorum vanitatem agnitam & faſtiditam *Atheiſmus.*

10 *Aliud mox prodiit monſtrum, aliorum in alios ſæviendi conſvetudo.* Cùm enim populis tam ab invicem jam diſtractis *unum neceſſarium* optimè potuiſſet ſervire, *Concordia mutua*: per qvam limitibus ab invicem honeſtè diſterminati, domi ſuæ qvisqve tranqvillè ageret: *illi varias in Diſcordias prolapſi, pro uno illo communi Labyrintho mille alios minutos ſibi fabricarunt.* Cui rei unus è Chami progenie initium dedit, *Nimrod:* concepto in Civi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

tate *Babel* ab aliis derelicta remanendi, inchoatumqve gloriæ opus ad perfectionem deducendi propoſito. Ad qvod perficiendum qvia ſibi multorum manibus opus eſſe videbat, cæpit è diſperſis alios blanditiis alliciendo, alios vi adigendo, multitudinem ad imperia ſua obſeqvioſam colligere, *Hominum venator* inde dictus: & qvidem *Robuſtus Venator coram Domino* (Gen. 10. 9.) *Qvia in conſpectu Dei auſus fuit qvod ante illum nemo, Dominium Homini ſuper piſces, aves, animanteſqve terræ datum, extendere ſuper homines:* qvæ res infinitis confuſionibus occaſionem dedit per univerſum genus Humanum hucuſqve. Humana qvippe natura concreatæ ſibi libertatis memor ſub jugo eſſe, niſi invita, non poteſt, exitum qværens ſemper: qvibus autem dominari allubuit ſemel, ut dominari poſſint ſemper omnem vim adhibere, excogitareqve fraudes ac dolos non intermittunt. Qvæ Bellorum inter Homines omniſqve violentiæ, fraudum & inſidiarum, origo eſt. *Qvod enim complacuerat uni Nimrodo, mox placere cæpit pluribus:* ut jam Abrahami tempore (altero poſt Nimrodum ſeculo) Regum & Regulorum omnia eſſent plena, qvi bello ſeſe impetere tentabant (*Gen.* 14. 9.) Ex qvo tempore nihil crebrius eſt, qvàm truculentæ iſtæ *Regum & Populorum, vi armatâ concurrentium, Venationes*; *Bella dico, terribilis iſte ac interminabilis, ſimulqve exitialis Humano generi Labyrinthus.*

11 *Regi* (namqve) *natura humana non recuſat, ſed humaniter, non belluinè: qvia Homo homo eſt, non bellua.* Qvin & bellua *Bucephalus* irrationabiliter tractari noluit, ſeſſorem aſperum excutiens illicò. Qvô animadverſo Alexander ipſe inſiliit, rationabiliùsqve tractando Eqvum ferocem tam manſvetum ac ſibi obtemperantem reddidit, ut Pater Philippus, in admirationem raptus, *tali Regimini Regna Mundi deberi exclamaret.* Æterno documentô, *in regenda Natura humana unum neceſſarium eſſe, placidam manuductionem: vim, coactionem, fraudes, inſidias, ſpuria eſſe ad rationalis Creaturæ obſeqvia impetrandum media.* Æternè igitur verum eſt -- *Nulla ſalus Bello* -- Sed populorum peccata flagellum hoc acre, Mundiqve continuata inſania Labyrinthum tam continuum, hucuſqve meruerunt.

12 *Pergamus ad alia, minores & varios gentium & familiarum Labyrinthos, vel ſacræ Hiſtoriæ ductu.* Abrahamum Patriarcham Deus, peculiari fœdere ſibi jungens, adverſus errores, ærumnas, vitæqve pericula, omninò præmunitum reddiderat iſtis verbis: *Noli timere Abram! ego protector tuus, & merces tua magna valdè* (Gen. 15. 1.) Item: *Ego ſum Deus omnipotens, Ambula coram me, & Eſto perfectus* (17. 1.) Ecce hîc unum neceſſarium (qvanqvam tri-unum) Abrahamo fuit: Credere in unum omnia potentem (2) Unius illius facere voluntatem (3) Atqve ita faciendo nihil timere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

timere, ſub illius ſcuto tutum eſſe. Fuitqve ille neceſſaria hæc obſervando tutus omninò. Sed qvia ſemel & iterum à Fide Dei, à Vita Dei, à Spe Dei, declinando peccaverat, etiam ſe in perplexitates conjecerat, niſi interveniſſet Deus: ut in Ægypto (*cap.* 12.) & in terra Geraræ (*cap.* 20.)

13 Filius ejus *Iſaac* ſimiliter peccans ſimiliter incurrerat (*Gen.* 26. 7.) ſed qvia in ſervandis neceſſariis (Fide, Spe, Obſeqvio Dei) conſtans fuit, cuſtodivit eum Deus. At primogenitus hujus, *Eſau*, primogenituræ jus pro pulmento vendens (h. e. neceſſarium non neceſſario commutans) qvantarum perplexitatum ſibi, fratri, parentibusqve ſuis, author fuerit, legi poteſt in ejus vita, *Gen. c.* 25. ad 36.

14 *Populo ſuo Iſraël Deus in deſerto neceſſariam providerat alimoniam, Mannam qvotidie de cælo pluentem: qvâ illi tamen ad ſatietatem veſci non contenti, carnes, piſces, cucumeres, pepones, allia, & cæpe, flagitarunt.* Sed hâc eorum guloſitate irritatus Deus juſſit eis per Moſen nuntiari: *Comedetis carnes, non uno die, vel duobus, aut decem, vel viginti, ſed menſem integrum, donec exeat per nares veſtras, & vertatur in nauſeam: eò qvod repuliſtis Dominum qvi in medio Veſtri eſt.* Et fuit ita: egrediens ventus à Domino detulit à transmarinis locis Coturnices, & demiſit ſuper caſtra. Et ſurgens populus congregavit coturnicum multitudinem. Sed adhuc erant carnes in dentibus eorum, cùm furor Domini concitatus in populum percuſſit eum plagâ magnâ nimis (*Num.* 11.) *Ecce neceſſariis non contenti, non neceſſariorum impotenter avidi, in qvam calamitatem ſeſe præcipitarunt!*

15 *Aliud in eodem populo exemplum triſte mox ibidem* (cap. 13. & 14.) *legere eſt.* Qvomodo illi jam jam promiſſam Terram lacte & melle fluentem ingreſſuri, inutili tamen metu correpti non tantùm pergere tergiverſati fuerunt, ſed & (lapidibus Moſe & Aarone obrutis) duces ſibi conſtituere, in Ægyptumqve reverti, voluerunt: Qvô furore provocatus furor Dei peſte omnes delere, Moſen verò eorum loco magnam in gentem multiplicare, voluit: niſi ardentiſſimis precibus Moſis mitigata fuiſſet ira Dei. Ita tamen, ut primarii murmuratores, peſſimi conſilii authores, mox percuſſi corruerent: aliis autem omnibus juravit Deus, non ingreſſuros Terram, manſuros in deſerto annos 40, donec periiſſent omnes; filios demum ingreſſuros. Qvemadmodum & factum eſt. *I jam qvisqvis Deo diffidere, propriæ autem ſtultæ rationi fidere audes, & qvid ſit tentare Deum experire!*

16 Idem populus in promiſſam illam Terram potenti brachio Dei introductus, ibiqve annis 400, per excitatos divinitùs Judices gubernatus, auſus fuit talem hunc Dei ductum aſpernari, ultimumqve Judicem ſuum, Samue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

lem, ſic adoriri: *Conſtitue nobis Regem ut nos judicet, ſicut aliæ Nationes habent* (1 Sam. 8. 5.) Qvo poſtulato contriſtatum Samuelem ita ſolatus fuit Deus: *Non te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos* (v. 7.) *Conteſtare iis, & prædic qvalia paſſuri ſunt à Regibus ſuis: clamaturosqve tunc præ anguſtia, & me non exauditurum eſſe*, &c. (v. 9, &c.) Fuitqve ita: excepto Davide, aliiſqve duobus vel tribus è poſteritate illius, alii omnes (utriusqve Regni) fuerunt oppreſſores populi & purioris Divini cultûs, donec ſeipſos cum Regnis ſuis everterunt. *Nega jam aliqvis, homines fortunæ ſuæ fabros eſſe: & qvidem peſſimos fabros, qvoties non contenti neceſſariis* (in qvibus Deus & natura nunqvam deficiunt) *ſtulto temeritatis pruritu ad non neceſſaria proruunt.*

17 *David omnium Regum pientiſſimus* (qvem Deus virum ſecundùm cor ſuum appellare dignatus fuit) *etiam aliqvoties illicita auſus, periculoſas non effugit tricas.* Ut cùm adulterii facinus, hujusqve tegendi cauſâ cædem, committere non verecundatus, terribilia iſta audire meruit: *Qvare contempſiſti verbum Domini, ut faceres malum in conſpectu meo? Uriam Hettæum percuſſiſti gladio Ammonitarum, & uxorem ipſius accepiſti in uxorem tibi. Qvamobrem non recedet gladius de Domo tua uſqve in ſempiternum, eô qvod deſpexiſti me*, &c. (2 Sam. 12. 9, &c.) Avertit qvidem ille, ſeriam agens pænitentiam, denuntiatas Domui ſuæ pœnas: at non ex toto, mox inter filios & filias ſuas incæſtus, cædes, & alia horribilia, ſpectare coactus (*cap. ſeqq.*) Cùm verò iterum temerè (poſt impetratas Dei beneficiô plenas de hoſtibus victorias, & undiqve pacem ac ſecuritatem) Exercitus ſuos numerari (mero ſibi complacendi ſtudio) juberet, iratus iterum Deus optionem illi (& Regno ſuo) trium malorum obtulit: aut famis triennalis, aut belli trimeſtris, aut peſtilentiæ triduanæ. Unde ille ſpiritu coarctatus, *Anguſtiæ mihi omni ex parte! Melius tamen eſt incidere in manus Domini, qvia miſericordiæ ejus multæ ſunt*, exclamavit. Immiſit ergò Deus peſtilentiam; qvæ uno (nondum integro) die ſeptuaginta millia virorum abſtulit (2 *Sam.* 24. & 1 *Chron.* 21.) *En ſpeculum, qvomodo ſibi Labyrinthos homines ipſi neceſſariis non contenti, temerè ad vana proruentes, fabricent!*

18 *Salomonem errores ſuos confitentem, miſeriasqve deplorantem, audivimus antea: ſed qvæ cauſa?* Nulla alia niſi qvòd non contentus Sapientiæ dono, etiam qvid ſtultitia eſſet exploratum habere voluit, (*Eccl.* 2. 3.) imitator factus Adami, qvem etiam ſcientiæ boni & mali cupido inceſſerat. Ecqvid autem uterqve inde, niſi ut exqviſitum ſtultitiæ ſpectaculum fieret, retulit? Sicuti hactenus fiunt, qvicunqve bonis boni Dei donis non acqvieſcentes, ipſi ſibi varia vana deſideria fingunt, illaqve ſeqvuti in ſalebras

& aſpreta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

& aſpreta, ſcrobesqve & foveas, incidunt, aut difficilem inde invenientes exitum aut nullum. Ut *Roboam Salomonis filius*: qvi ſi prudens ſenile conſilium ſeqvi, lenibusqve verbis ſubditorum animos demulcere voluiſſet, Regnum retinuiſſet. Sed qvia contrariam inire viam (ſtulto juvenili conſilio) elegerat, Regnum amiſit: recuperare id poſtea nec vi, nec ullo meliore conſilio, valens: Labyrinthumqve perplexum poſteris ſuis, Bella cum Regibus Iſraël velut perpetua, relinqvens.

19 Verùm qvid hæc ultrà perſeqvi opus? *Ex omni ſacra & profana Hiſtoria, qvotidianaqve Hominum vita, exemplorum myriades colligi poſſunt, Omnium humanarum Errationum* (milleformes licet ſint:) *& omnium moleſtiſſimarum Fatigationum* (qvàm diverſæ illæ ſint) *& omnium inanium Spei deluſionum, unam hanc infelicem ſemper ſubeſſe radicem: qvòd Homines omiſſis NECESSARIIS, NONNECESSARIA cogitant, loqvuntur, agunt.* Hinc illud, *Neceſſaria ignoramus, qvia nonneceſſaria didicimus.* Et ad hujus imitationem, *Neceſſariis caremus, qvia nonneceſſariis colligendis operam dedimus. Neceſſaria non agimus, qvia nonneceſſariis nos occupamus. Neceſſarios fines non attingimus, qvia neceſſariis mediis non inſiſtentes, ad impertinentia devolvimur. Atqve ita optimis excidimus votis* (etiamſi obverſentur animo) *qvia per inferiora bona dilapſi à primariis retardamur.*

20 Craſſiſſimo adhuc exemplo communem Mundi ſtultitiam ob oculos ponere libet: ſi fortè ſic aliqvomodo, ut homines feſtucas & trabes ſuas in oculis notare, iiſqve amotis meliùs proſpicere incipiant, obtinere liceat. Scribit Vir ſapiens *Johannes Geilerus* (in Libro cui titulum *Navis Stultorum* dedit) *notum ſibi fuiſſe hominem delirum, Baculis ſeu Scipionibus ita delectatum, ut ubicunqve lignamentum baculo ſimile videret, tolleret:* faſcem eorum aliqvando tantum portans, ut vix incederet. Interrogatumqve cur id faceret, reſpondere ſolitum: *Iter facienti utilem eſſe baculum ad ſuſtentandum ſe, & abigendum canes.* Non errabat de Baculo verba faciens, utilem eſſe Viatori ſupellectilem: ſed errabat non expendens, *Unum eſſe uſui, plures oneri.* Qvam hominis fatuitatem ſi cognoſcit Avarus, agnoſcat & ſuam: qvi Divitiarum modum ignorans bona vitæ hujus ultra neceſſitatem aggerat, ſuperfluâ de his ſolicitudine labores & ærumnas vitæ ſibi multiplicans. Et qvid aliud agunt literatorum qvidam *Eruditionis ſupellectilem, Libros, ultra modum qvoqve acervando*? aliqvos fortè vix unqvam inſpecturi. Aut ſi per omnia ſeſe volutaturi, delirium inde potiùs (aut certè confuſam mentem) qvàm ordinatæ ſapientiæ lumen, habituri. Et ſic alibi per omnes ſtatus *Baculorum ridiculi bajulatores, Labyrinthorumqve ſuorum fabricatores,* ſpectari poſſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

21 *Felix qvi vel in ſenectute veras de rebus nanciſcitur opiniones*, inqvit Plato. Felices igitur nos ſenes, ſi vel in extremo Vitæ (Labyrinthis mundanis, Siſypheis ſaxis, Tantaleisqve illuſionibus, ſatis divexati) cum Salomone reſipiſcimus, ſuperfluitatumqve Vanitatibus *Vale* dictô, ad ſola Vitæ (hujus & futuræ) NECESSARIA ſtudia convertimus. Felix etiam foret ipſe ſeneſcens, jamqve ad exitum feſtinans Mundus, ſi vel tandem, tandem, poſt omnia omnium præteritorum ſeculorum ludibria oculos aperire, melioraqve melioris vitæ præſidia (qvæ liberaliter adhuc bonitas Dei offert) ſeriò circumſpicere, oblatisqve uti frui, incipiat. Ad qvam rem ſi qvid monitiunculæ noſtræ conferre poſſunt, eja tentemus.

CAP. III.

Demonſtratâ neceſſitate Artis diſtingvendi inter neceſſaria & non-neceſſaria, qvid ſit qvod Neceſſarium dicitur, & cur in unaqvaqve re Unum neceſſarium qværi jubeatur, & qvomodo qværendum ut inveniatur, oſtenditur.

PAtet è præmiſſis *Mundum revera eſſe Labyrinthum, errationum, fatigationum, illuſionumqve pleniſſimum.* (2) *Et Homines ipſos eſſe infortuniorum ſuorum fabros.* (3) *Idqve inertiâ ſuâ, Neceſſaria & utilia ſibi obſervare neſciendo, non neceſſariis verò ac noxiis ſeſe intricando.* Unde ſeqvitur, ſcire ſeligere Neceſſaria præ non-neceſſariis, & utilia præ noxiis, *Artem artium fore, omnis humanæ Prudentiæ, & baſin & faſtigium.* De qva Artium arte tria mihi Capite hoc demonſtranda ſumo.

I. *Nunc ſub Mundi finem magis neceſſariam eſſe ac unqvam.*

II. *Nunc ſub Mundi finem difficiliorem eſſe factam, ac unqvam.*

III. *Difficultates tamen iſtas ſuperari, & artem aliqvam non errandi, non fruſtra laborandi, non laborum fructu excidendi, conſtrui poſſe.*

2 Neceſſitas Artis hujus inde pateat, qvòd *Vita hominis iter eſt, à præterito, per præſens, in futurum, gradatim procedens, ſemperqve in alia qvædam nova, priùs ignota, loca, res, perſonas, incidens.* Sicut ergò ignotum iter facienti opus eſt aut duce fido & perito, aut indice aliqvo certo, qvid obſervandum ſit ne à tramite recto aberretur monenti: præſertim ſi bivia, trivia, multivia occurrant, ſicut in Vitæ curſu ſemper obveniunt. Oſtendo id. Homo primus in Paradiſo bivium ante ſe habuit, *Arbores duas*, cum mandato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

dato & vetito: Prudentiâ itaqve fuit opus, Utrum hoc an illud expediret. Sed longè majore circum ſpectione opus fuit poſteris, longè plura ante ſe facienda & fugienda habentibus, cum variis ſuperadditis præmonitionibus & præcautionibus. Qvæ qvia tandem in immenſum creverunt, Mundusqve perplexiſſimorum Labyrinthorum undiqve plenus factus eſt (ut qvoqvô te vertas in multivia cogitationum, ſermonum, actionum, factionum, hæſitationum, lapſationumqve incidas) *nihil jam ſub cælo tam neceſſarium eſt Homini, atqve ſcire qvid ſibi ſit neceſſarium.*

3 *Eſtqve circumſpectatio hæc* (qvantò magis neceſſaria, tantò magis) *difficilis facta, per illam ipſam ſuperfluorum & noxiorum (ſuper omnia præteritorum ſeculorum exempla) multiplicationem.* Primò homini ars hæc non tam difficilis fuit: qvia errandi occaſiones (præter unam illam circa Arborem vetitam) non fuerunt. Salomonis tempore qvia Homines, negotia, curioſitates, multiplicata erant, multiplicati etiam Labyrinthi, & in illis errores: non vulgi duntaxat, ſed ipſius etiam ſapientiſſimi Salomonis. *Qvid ergò de noſtro dicendum ævo?* ubi omnia millies plura & intricatiora facta ſunt qvàm Salomonis tempore. Impoſſibile videatur omni humano ingenio exitum invenire: ſolatur tamen illud Chriſti, *Qvæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum* (Luc. 18. 27.) Et promiſſa Dei variè iterata, in fine gubernationis Divinæ Omnia fore valdè bona, ſicut in fine Creationis fuerunt. (*Gen. 1. v. ult.*)

4 *Addit ſpem ipſa humana induſtria,* qvæ tot particularia (olim impoſſibilia viſa) jam eveſtigavit, & in artem redegit; etiam univerſalem hanc prudentiam, *Qvosvis mundi Labyrinthos eluctandi,* in Artem redigi poſſe tandem. Cujus ſpei trinum eſt fundamentum. (1) *Qvia errantium ante nos tot habemus exempla, qvæ nos non errare docere poſſunt.* Certè enim ubi alium cecidiſſe video, me cadere non eſt neceſſe: qvia conſpectum ſic jam præcipitium declinare poſſum; aut ero ipſo bruto brutior. Hinc illud, *Felix qvem faciunt aliena pericula cautum*: & ſimilia ſapientum monita. (2) Qvia Salomon errorum humanorum cauſam oſtendens, oſtendit ſimul remedium, dicens: *Hoc inveni, Deum feciſſe hominem rectum, ſed ipſe ſe infinitis miſcuit qvæſtionibus* (Eccleſ. 7. 30.) Qvaſi dicat, Multiplicitas homines perdidit, in qvam curioſitate prolapſi ſeſe intricarunt: ergò redeant ad ſimplicitatem, ut ſe extricent. (3) Sed meliùs adhuc cæleſtis Salomo: non tantùm *à multiplicitate ad paucitatem*, ſed etiam *à pluralitate ad unitatem* Omnia revocans, illô verè divinô, *UNUM eſt NECESSARIUM:* ſed ut ut alii vertunt *UNO eſt OPUS* (Luc. 10. 42.) O qvantum compendium, ſi pro innumeris Unum ſufficiat! Hoc ergò UNUM

NECES-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

NECESSARIUM in unaqvaqve re invenire ſi ſcierimus, veram omnes Dædaleos labyrinthos, omnes Siſypheas fatigationes, omnesqve Tantaleas illuſiones evitandi habituri ſumus artem.

5 Scio Polypragmones (multis negotiis deditos) qværere in multis etiam occupationibus non errandi, non ſuccumbendi, non ſperatis bonis excidendi, artem; habereqve ſe illam exiſtimare multos audenter confidentes. Sed fallacem eſſe illam, Germanorum iſta diverbia oſtendunt: Die beſte Schwimmer ertrincken; die beſte Steiger fallen ſich zu tod; die beſte Fechter werden erſtochen/ &c. (h. *Optimi natatores merguntur, Optimi ſcanſores cadunt, Optimi Pugiles confodiuntur.*) Nempe qvia fidendo arti ſuæ multis ſeſe caſibus audacter exponunt: Caſus autem qvem ſæpè tranſit, aliqvando invenit. Caſus ergò metuenti tutiùs fuerit multitudinem & confidentiam vitare, *Unum neceſſarium ſeqvi.*

6 Ut intelligar meliùs, dicam Humanam circa negotia ſolertiam duplicem eſſe. I. *Suſcipere ad agendum multa, cum ſolicitudine multa.* II. *Neceſſaria ſuſcipere tantùm, cum debita cura.* Priorem appellari poſſe induſtriam *Marthianam*, multa ſatagentem; poſteriorem *Marianam*, unum qvid ſelectum agentem. *Martha* enim per totam domum diſcurſando, qvomodo hoſpitibus omnibus omnem exhiberet commoditatem proſpectabat: Maria verò unum inter omnes reſpectando, Dominum ex illius ore verba Vitæ haurire avida ad illius conſedit pedes, collaudataqve à Chriſto præ ſorore fuit. Unde binam illam ſolertiam (Marthianam & Marianam) appellare qvoqve poſſumus *Salomoneam*, & *Chriſtianam*. Salomo ſiqvidem omnia experiri ſibi permiſit, bona & mala (*Eccleſ.* 1. 1, 3, 10.) Chriſtus nihil, niſi ut reprobato omni malo ſemel, ſoli bono adhæreret ſemper (*Jeſ.* 7. 15.) Et hæc eſt illa Mariana & Chriſtiana ars, *eligendi partem optimam qvæ à nobis non auferatur; ars ſeparandi pretioſa à vili, ſeu Neceſſaria à non neceſſario.*

7 Qvam artem ut ante illius uſum addiſcamus, præcognoſci neceſſe eſt. I. *Qvid ſit qvod Neceſſarium dicitur*, & qvomodo à Non-neceſſario differat. II. *Qvo ſenſu, non niſi UNUM NECESSARIUM dicatur.* III. *Qvomodo in una-qvaqve re inveniendum veniat.*

8 *NECESSARIUM, eſt ad aliqvid aut efficiendum, aut impetrandum reqviſitum primarium, ſine qvo alia omnia fruſtra eſſent:* qvaſi fundamentum cui ſtructura tota inſiſtit, & qvô amoto ædificium rueret totum. Breviter, *ſine qvo res nec-eſſe poſſet.* Dicitur aliâs *principale, præcipuum, primarium, potiſſimum, fundamentale, radicale, capitale, eſſentiale*; ſive, ipſa *eſſentia ſeu ſubſtantia rei, caput, radix, fundamentum, baſis, nervus, medulla,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

dulla, ἔργον. Cujus reſpectu cætera qvæ adſunt *Non-neceſſaria, vel impertinentia, aut etiam ſecundaria, acceſſoria, accidentalia, additamenta, appendices*, πάρεργα, dicuntur. Inter qvæ differentia hæc eſt: qvòd *Neceſſarium præciſè facit adeſſe, Non-neceſſarium tantùm ad aliter eſſe*, meliùs aut pejus. Exempli cauſâ, *RADIX* in Arbore eſt reqviſitum neceſſarium; qvia ſine radice arbor neqve ſtare poſſet, neqve creſcere, neqve ferre fructum. *Rami* autem, *folia, flores, fructus*, ſunt partes arboris ſecundariæ: qvippe qvibus qvandoqve deſtituitur, Arbor tamen eſſe non ceſſat. Sic in artificialibus: ſi qværatur, *Picturæ qvid nam ſit maximè neceſſarium*? reſpondebitur, *Rem qvamvis ad vivum ſiſtere poſſe oculis, ut ex ipſo picturæ conſpectu agnoſci poſſit ipſa res picta*. An pulchri ſint colores, & appicta ornamenta hæc vel illa, ad eſſentiam rei nihil facit. Et ſic ubiqve eſſentialia ab accidentalibus, neceſſaria à non-neceſſariis, diſtingvenda ſunt: qvia niſi diſtingvuntur, confuſio ſit.

9 Notandum verò *Non-ceſſaria* iterum diſtingvi poſſe in *Utilia, Inutilia, Noxia*. *Utile* dicitur, qvòd tametſi non faciat ad eſſe, facit tamen ad meliùs eſſe: ut alimentis uti ſvavioribus, aut ſalubrioribus. *Noxium*, qvòd facit ad pejus eſſe, aut non eſſe: ut alimentis uti inſalubribus aut venenatis. *Inutile*, ſeu *indifferens*, qvod nec prodeſt nec obeſt: ut Pane uti triticeo vel ſiliginaceo; Carne veſci bubulâ vel vitulina, ovina vel caprina, &c. dum utraqve nutrit.

10 Qvod autem Dominus dicit, *Unum eſſe neceſſarium*, intelligitur *aut præciſè unum, aut collectivè*. *Præciſè unum*, in correlatis, ubi unum uni, aut bina binis, reſpondent. Ex. gr. *Uni Corpori vivo neceſſarium eſt Caput unum; & uni Capiti corpus unum.* (Nam Uni Corpori dare capita plura, aut Uni capiti Corpora plura, monſtrum faceret.) Item, *Uni Capiti ſatis eſt unus pileus, & uni Pileo caput unum.* Sed *Manus* qvia ſunt duæ, duabus opus habent *chirothecis*; *Pedes* duo duobus *calceis*. Et ſic omnia proportionatè; ut qvicqvid ultra neceſſitatem eſt, ſuperfluum ſit, non utile, non decorum, *&c.*

11 *Collectivè Unum* dicitur, cùm ſe Totum eſſentiale in partes eſſentiales dividit, plerumqve tres. Ex. gr. *Ad actionem qvamvis ſemper tria ſunt neceſſaria*, I. *Scopus* utilis, actionem provocans. II. *Media* poſſibilia, actionem non fore inanem promittentia. III. *Modus certus mediis utendi* ſic, ut actio ſcopum aſſeqvatur. *De Mediis* rurſum ſi qvæſtio ſit, qvænam ad Actionem neceſſaria ſint, reſpondebitur, tria hæc, I. *Agens*, II. *Agibile*, III. *Actorium*. *Agens*, ſeu Efficiens, eſt Operator ipſe: (nam nihil ſeipſum facit.) *Agibile*, ipſum agendum opus: ſeu materia cui introdu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

cenda eſt forma. *Actorium*, eſt inſtrumentum agendi. *Iterum in Agente qvænam neceſſariò reqvirantur* ſi qværis: reſpondebitur Tria, *Poſſe, Scire, Velle. Poſſe* : ut vires habeat ad opus ſufficientes. *Scire*: ut artem operandi ne ignoret. *Velle* : ut operari ne pigretur. Qvæ tria neceſſariò reqviri, exemplo pateat. Jubes *mutum canere*? fruſtra es, non poteſt, voce deſtitutus. Jubes *ruſticum artis rudem*? fruſtra es, neſcit. *Jubes Muſices peritum*? Sciet qvidem & poterit : niſi tamen volet etiam, Cantus non procedet. Et ſic ubiqve.

12 Sed *qvomodo Unum illud Neceſſarium, in tanta Non-neceſſariorum turba, reperitur*? Non fruſtra qværitur : hoc enim eſt qvòd pleriqve ignorando æternos labyrinthos oberrant, æterna ſaxa volutant, æternam bonorum eſuriem patiuntur. *Qvid ergò faciendum*? Attendenda eſt cujuſqve rei definitio vera: tum rei finis, ſeu ſcopus: & per qvid iſti ſuo fini reddatur maximè idonea. Hoc enim ſi repertum erit, illud ipſum ei primò & ſummè neceſſarium erit. Exemplis rem oſtendo. *Terra ad qvid eſt*? Ut vos, ædificiaqve noſtra, ſuſtentet. Ergò illi ſoliditate opus : qvia ſi mollis & paludoſa eſſet, fini ſuo idonea non eſſet. *Aqva cui uſui data*? Ut nos humectet. Ergò humiditas, liqviditas, fluiditas, illi unum neceſſarium ſunt: his deſtituta (ut dum in glacie ligantur) non præſtat uſum ſuum, niſi glacie rurſum liqvefactâ. *Aer* ad qvid eſt? Ut reſpirationi rerum ſerviat. Ergò illius unum neceſſarium eſt Spirabilitas: & per conſeqvens ſubtilitas & puritas. *Ignis* ad qvid? ut nos calefaciat, reſqve crudas coqvat, aut liqvefaciat, &c. Ergò illi Calore opus, qvanto gradu ad hanc vel illam rem opus: & qvidem actuali calore, non ligato in ſilice, vel alio occulto fomento. *Alimenta noſtra (cibi & potiones)* qvid ſunt, & ad qvid? Ad reparandum in Corpore noſtro humores vitales, & ſpiritus, qvi qvotidiano calore abſumuntur, & evaporant. Ergò neceſſe eſt eſſe ſucci boni, & ſpirituoſa, vitalibus noſtris humoribus & ſpiritibus proportionata. Et ſic per univerſam rerum naturam.

13 Veniamus autem ad horum praxin! ut in qværendo ex humanis Errationibus, Fatigationibus, Ludibriisqve exitu, Artis hujus veritatem experiamur.

CAPUT

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

CAPUT IV.

Regula Chriſti De UNO NECESSARIO qvàm ſit obſervatu neceſſaria: qvippe qvæ ſola è Labyrinthis mundanis exitum oſtendere; ab Oneribus mundanis levamen adferre; in Eſurie mundana ſaturitatem præſtare, poteſt. Et qvomodo id ſpeciali applicatione, verbis & exemplis, docuerit Chriſtus ipſe.

QVod de Regno cælorum pronuntiavit Dominus, *Simile eſſe grano Sinapis, qvod cùm ſit minimum inter ſemina, poſtqvam tamen creverit majus ſit omnibus oleribus, adeòqve fit Arbor ſub cujus ramis habitent volucres Cæli* (Matt. 13. 31:) hoc idem de præſenti regula Chriſti (DE UNO NECESSARIO) dici poteſt, utut parva ſit in oculis hominum, fructus tamen ejus explicare ſe ad cælos uſqve, & in ipſam æternitatem. Qvod ut evidens fiat, videamus *Primùm*, Qvomodo Chriſtus ipſe granum hoc ſuum ampliſſimos in ramos (in uſum Volucrum cæli, h. e. fidelium ſuorum, cæli candidatorum) diduxerit. *Deinde*, qvomodo ipſi nos (Optimi Magiſtri imitatione) Regulam hanc ejus ad omnia noſtra accommodare qveamus, & qvàm eximio uſu.

2 Dico igitur, Chriſtum per hanc ipſam breviſſimam Regulam artem triunam docuiſſe magnam: I. *Eluctandi omnes Errorum Labyrinthos.* II. *Superandi omnia Laborum ſaxa.* III. *Aſſeqvendi omnes honeſtarum Voluptatum delicias.*

3 Si qvis enim ubiqve in negotiis (1) Non neceſſariis immiſcere ſe caveat; (2) Solis neceſſariis ubique attendat; (3) Eaqve ad Unitatem (qvantùm poteſt) revocando, ſimplici ſuæ viæ inſiſtat, annon tricas (à confuſa multitudine venientes) facilè declinare poterit?

4 Atqve ſi qvis in rebus agendis (1) Non multa ſimul agenda ſumat, præſertim parerga; ſed (2) ſola neceſſaria ἔργα, aut ἔργον unum, urgeat; (3) illiqve ſoli donec peractum ſit inſtet: annon agendorum ante ſe cumulum decreſcere, actorum à tergo ſtruem ſemper ſurgere, videbit?

5 Sicut & in captandis Vitæ bonis, provenientibusqve inde gaudiis: ſi qvis (1) Non-neceſſariis non inhiet. (2) Neqve neceſſariis viſis multis ſimul: (3) Acqvieſcatqve præſentibus ut ſe dant, ille non facilè ob fruſtrata deſideria turbabitur, appetitus ſuos ubiqve moderari gnarus. Hinc

illud

illud Epicteti: *In Vita verſandum eſt ut in convivio. Si qvid circumferendo ad te perlatum fuerit, modeſtè manu extenſâ accipito: Nondum adeſt? appetitum longè ne extendito. Præteriit? ne detine.* Mirè pulchrè! Sed rivulus eſt à ſapientiæ fonte demanans, Chriſto: qvi omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, (*Joh.* 1. 9.)

6 Chriſtus tamen ſpecialiùs etiam Regulam ſuam (*de obſervando ubiqve Uno neceſſario*) explicat & applicat. Ut, ad extricandum ſe qvibusvis Labyrinthis SIMPLICITATIS FILUM ubiqve commendans adverſus omne multiplex, aut nimium. Oſtendam id paucis exemplis, ut reliqva intelligi & colligi qveant faciliùs. (1) In humanarum conſvetudinum tricis ad primæ circa rem qvamqve inſtitutionis ſimplicitatem revocare ſolitus fuit, dicens: *Ab initio non fuit ſic*, (Matt. 19. 8. (2) A polypragmoſynæ vitio ſuos revocare proprii muneris inculcatione: ut, *Reges gentium dominantur, & qvi poteſtatem habent Clementiſſimi Domini vocantur. Vos autem non ſic: ſed qvi major eſt inter Vos, fiat minor*,&c. (Luc.22.25.) (3) Ab ambitione ſuos abducturus, puerum in medio eorum ſtitit, hunc imitari docens, (*Matt.* 18. 2.) (4) Ab avaritia dehortaturus, intueri juſſit, *Volatilia Cæli, & Lilia campi:* qvomodo à Patre cæleſti nutriantur & veſtiantur, citra propriam anxiam ſolicitudinem. (*Matt.* 6. 25, &c.) (5) A curioſa præmeditatione futuri periculi, ad ſpem revocabat promiſſi auxilii, (*Marc.*13.11. & *Luc.*21.14.) Et ſic innumera.

7 *Ad levandum verò ſe irritis Laborum fatigationibus qvid?* Svadebat terrenarum rerum nimiam deponere ſolicitudinem, in paternam Dei de nobis curam recumbendo, (*Matt.6.v.*25. & 32.) Vel etiam res ipſas (bonas in ſe alioqvin, ſi tamen moleſtarum curarum cauſa ſint) abjicere: ut cùm Diviti adoleſcenti Virtutum ſtudioſo, onere tamen curarum de bonis ſuis impedito, diceret; *Vade, vende omnia qvæ habes, & da pauperibus & veni ſeqvere me*, (Matt. 19. 21.) Aut ſi curæ officii ſint qvæ deponi non poſſint, induſtriam & laboris conſtantiam ſvadendo, donec *Labor labore ſuperatus ſit.* Ut cùm tergiverſanti cuidam ſeqvi ſeſe, niſi priùs alia qvædam expediiſſet, dicerat: *Nemo mittens manum ſuam ad Aratrum, rurſumqve reſpiciens, aptus eſt regno Dei* (Luc. 9. 62.) q. d. Age qvod agis, ſepone remoras. Ita ipſe Redemptionis opere ſuſcepto nullis laboribus frangi ſe paſſus fuit, donec in morte dicere poſſet, *Comſummatum eſt*, (Joh.19.30.)

8 Ad aſſeqvendum deniqve concupita bona, iiſqve fruendum, qvomodo Regulam ſuam (de Uno Neceſſario) applicabat Dominus? *Primò, Ad nonneceſſaria non extendendum eſſe appetitum docendo.* Ut cùm Rex terrenus fieri nollet, ad hoc non miſſus (*Joh.* 6. 15.) nec dividere hæreditatem,

tem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

tem, non conſtitutus politicus Iudex, (*Luc.* 12. 14.) Item, cùm pro ſuſtentatione Vitæ à Patre cæleſti nonniſi PANEM QVOTIDIANUM eſſe petendum doceret: h. e. non cupedias aut delicias, gulæ irritamenta, ſed qvod ſimpliciſſimum haberi poteſt. *Deinde, acqvieſcendo iis qvæ Paterna Dei cura ſuppeditat, qvalia qvalia ſint.* Qvod & ipſe praxi exercuit perpetuâ, & docuit diſcipulos ſuos. Hinc illud Apoſtoli: *Didici, in qvibus ſum iis contentus eſſe. Scio & ſatiari & eſurire; abundare & penuriam pati. Omnia poſſum in eo qvi me corroborat, Chriſto.* (Phil. 4. v. 11,12,13.) *Tandem, aſſvefacere ſe ad inopiam potiùs & delectabilium rerum carentiam, qvàm ad præſentem ſemper copiam vel ſufficientiam.* Ita enim Chriſtus cùm eſſet dives, pauper fieri voluit propter nos, (h. e. ad exemplum nobis dandum, 2 *Cor.* 8. 9.) Jejunareqve ſæpè, etiam ad qvadrageſimum uſqve diem: licet virtute ſuâ divinâ panes creare poſſet, ut in paſcendis aliqvoties famelicis turbis demonſtravit. Et pro ſibi propoſito gaudio ſuſtinuit Crucem, contemptâqve ignominiâ conſedit ad dextrum Dei (*Heb.*12.2.) Qvem imitati fideles diſcipuli ſui, Apoſtoli, *exhibebant ſeipſos ut miniſtros Dei, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis:* (2 Cor. 6. 4, 5.) *per gloriam & ignominiam, per convitia & laudes: ut impoſtores, & tamen veraces; ut ignoti, & tamen noti; ut morientes, & tamen viventes; ut triſtes, ſemper tamen gaudentes: ut egentes, multos tamen locupletantes; ut nihil habentes, omnia tamen poſſidentes* (v. 8, &c.) Qvàm ecce alia hæc eſt, qvàm Tantalorum Mundi, cantilena!

9 Patet inde qvàm compendioſa ſit Philoſophia Chriſti veræ felicitatis via, *Unire ſe intra ſe, & cum Deo, in Deo, non diffundendo ſe extra ſe, per res: aut ſi qvid neceſſe eſt, non ultra id qvod neceſſe eſt.* Qvod qviſqvis à Chriſto didicit, non facilè à meta ſua, Beatitudine, aberrat; non facilè obvenientibus laboribus ſuccumbit; non facilè deſideriis ſuis, (mentis tranqvillitate conſcientiæqve gaudiis) fruſtratur. *Contentus*, ex doctrina Chriſti, *Uno Deo; & uno interſe & Deum Mediatore, Chriſto; Unôqve interno doctore, conſolatore, confortatore Spiritu S; & uno lumine Fidei, unâqve Spei anchorâ, Oratione ac ſuſpiriis ad Deum perpetuis; & unô* Opere bono *ſibi demandato, Charitate erga proximum, qvâcunqve parte juvare qveat qvemcunqve: Patientiâ deniqve in adverſis; aut ut ne pati qvidem etiam neceſſe ſit, Reſignatione totali voluntatis ſuæ in voluntatem Dei.* Qviſqvis enim perfectè ſe reſignavit benè placito Dei, ille Bona & mala, Gaudia & dolores, Vitam & mortem indifferenter habet, tanqvam unam ſolam veram, ad felicem è miſeriis exitum Dei miſeratoris ſui manuductionem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

10 Nos verò, ſi non degeneres diſcipuli ſumus ejus qvem profitemur Magiſtrum, eja pergamus ejus inſiſtendo veſtigiis auream ejus, DE UNO NECESSARIO, Regulam ſpecialibus noſtris applicare negotiis. Hoc eſt, circumſpectare, *Qvomodo Homo qvisqve ſeorſim*; (2) *Et Juventutis qvisqve Cœtus ſeorſim, Schola*; (3) *Et Reſpublica qvævis*; (4) *Et Eccleſia qvævis*; (5) *Et deniqve Mundus totus* (ſi ſalubria vellet audire conſilia) *Labyrinthis ſuis, Siſypheis ſaxis ſuis, Tantaleisqve ludibriis ſuis* (qvæ nunc omnia patiuntur omnes) *liberare ſeſe qveant citò, tutò, æternòqve gaudio ſuo.*

CAP. V.

Qvâ, ratione Hominum qvisqve Regulam Chriſti, De UNO NECESSARIO, in ſeipſo adhibere poſſit ſapienter, ut Sibi per totam Vitam, & in morte, & poſt mortem benè eſſe qveat, exemplis oſtenditur nonnullis.

NOnnullis dico: qvia in re infiniti uſûs diffundi opus non eſt, paucis exemplis Regulæ aperire ſenſum, & latè patentem oſtendere uſum, ſufficit. Et primò qvidem reſpectu ſui ipſius, præſenti capite.

2 Si qværas *Qvid Homini primò, & maximè, neceſſarium ſit*? reſpondebitur, IPSE SIBI: *ut diſcat Seipſum noſſe, Seipſum regere, Seqve ipſo uti-frui.*

3 *Qvid hæc ſibi volunt*? Primùm Homo ſeipſum debet noſſe, ut ſciat ſe non ſimpliciter Creaturam eſſe (ut Cælum, Terra, Sol, Arbor, Elephas, &c.) ſed medium qvid inter Creatorem & Creaturas: tanqvam Creatoris ſui imago, vicarius, ſervus, Creaturarum verò gubernator & Dominus; parvus Mundus & parvus Deus.

Secundò, debet ſcire *ſeipſum Regere*, tanqvam parvus Deus parvum ſuum Mundum. Hinc illud ſapienter à ſapiente dictum: *Si vis eſſe Rex dabo tibi Regnum, Rege teipſum. Demum*, opus eſt Homini ſcire *Seipſo uti-frui*: h. e. nullâ Creaturâ magis niti qvàm ſe ipſo; neqve delicias ex ulla creatura qværere majores, qvàm ex ſe ipſo: juxta illud, *Orbis qvisqve ſibi eſt, ne te qvæſiveris extra.*

4 *Qvomodo ſibi ipſi Orbis eſt Homo*? R. Omnia ſua intra ſe habens, nihil ſui extra ſe relinqvens: inſtar Circuli ſeu Sphæræ. Optimè igitur Se ipſum

ſum intra ſeipſum invenerit Homo, non alibi: qvia tùm facilè qvoqve intra ſe Deum inveniet & omnia. Deum eô modo, qvô res qvæqve in ſua imagine inveniri ac ſpectari poteſt: Omnia reliqva eô modo, qvo res è veſtigiis ſuis agnoſci ſolet: qvippe Creaturæ omnes veſtigia ſunt Creatoris. *Regere verò Seipſum ſi ſcierit Homo*, ſcierit & alium Hominem: utpote naturâ ſimilem, ſimili regimine opus habentem. Si hominem, etiam Homines: qvia omnes ad eandem formam facti ſunt. *Si deniqve Frui ſeipſo didicerit Homo*, ſciet etiam frui aliis bonis ſibi deſtinatis. *Seipſum itaqve noſſe, regere, poſſidere, ac uti-frui, eſt primum neceſſarium Homini.*

5 Explicatiùs iſta profer, ſi potes. R. Hoc volo, ut Homo beatitudinem ſuam à Seipſo, eſſentialibusqve partibus ſuis, *Corpore*, *Animo*, *Anima*, expectet potiùs, qvàm à rebus externis acceſſoriis, *Alimentis*, *Veſtitu*, *Habitaculis*, *Opibus*, *favore hominum*, & ſimilibus Vitæ appendicibus: qvæ plerunqve magis oneri qvàm levamini, impedimento qvàm adjumento, noxæ qvàm uſui ſunt, imperitè adhibita. Augent qvippe validè Labyrinthos vitæ, & Siſyphea ſaxa, Tantaleaqve ludibria: beatitudinem veram eô modo indubitanter turbantes. Sapies igitur, qvisqvis eſſentiales tui partes (*Corpus*, *Animam*, *Spiritumqve immortalem*, qvem præ cunctis viſibilibus creaturis accepiſti) in pretio habens, illas eſſe Tuum peculium (ceu Agrum, Hortum, Paradiſumqve tuum) perſvaſus, colas, indeqve deſideratæ beatitudinis tuæ fructus colligas.

6 *Ad colligendum iſtos ex me ipſo fructus qvid neceſſarium erit?* Ut intelligas *Unde tibi proveniant*: & qvid faciendum ſit, *ut feliciùs proveniant*.

7 *Doceri id cupio.* Omne tuum bonum, ó Homo, ex imagine Dei (ad qvam creatus es) tibi fluit: fluetqve tantò feliciùs, qvantò propiùs te aſſimilaveris archetypo tuo, Deo. Id qvod totis viribus conari debes, ſicuti te ipſa innata cordis tui (& omnium hominum) deſideria iſtuc ſtimulant. Qvemadmodum enim Deus, I. *Eſt & vivit*, II. *Poteſt* qvicqvid vult, III. *Scit* Omnia, IV. Et *intelligit* qvæ ſcit, V. *Vult & eligit* bona, VI. *Operatur* qvicqvid vult, VII. *Poſſidet* omnia, VIII. *Fruitur* omnibus. IX. *Eminet* inter Creaturas ſuas, X. Qvibus & *colloqvitur*, ſeipſum eis revelans: XI. *Amatqve* illas, & ab illis redamari vult, XII. *Beatus* bonorum ſuorum plenitudine in æternum. Ita etiam Homo naturaliter deſiderat 1. *Vivere*, 2. *Vigere ac Valere*, 3. *Scire* qvæ ſunt, 4. Et *intelligere*, 5. Et qvæ ſibi placent *eligere*, 6. Ac pro aſſeqvendis qvæ elegit *moliri* qvicqvid poteſt. 7. Tum *Habere* multa, 8. Et *frui* potitis, 9. Eminereqve ac *in honore eſſe*, 10. Et eſſe *eloqventem*, ad cogitata ſua communicandum aliis. 11. Habereqve homines ſibi *faventes*, 12. Et

Deum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Deum *propitium*, ad plenam felicitatis ſuæ ſecuritatem. Monſtrum hominis fuerit, non homo, ſi qvis horum curâ non tangatur.

8 Nec Homini deeſt Omnia illa obtinendi potentia, ſi addita deſideriis media rectè obſerventur. Nam (1) *Vita corporea tota eſt res organica*, ſervari aut corrumpi apta, ſervatis aut corruptis organis. (2) *Sicut & Valetudo ipſa.* (3) *Sciri omnia poſſunt ſenſus qvinqve ſanos habenti*; qvia his totus ſubjacet Mundus. (4) *Et intelligi ab illis qvi Mentem ſanam habent*, rerumqve cauſas veſtigandi laborem impendere non pigreſcunt. (5) *Arbitrio ac delectu circa res uti cui non datur?* (6) *Effici ab homine Omnia poſſunt*, ad qvæcunqve efficiendum organa accipit: ad qvid autem non accipit? (7) *Haberi etiam bona qvæqve qvidnî poſſint?* adeò Domum ſuam nobis ad habitandum conceſſam, Mundum, bonis omnibus abundè inſtruxit Creator. (8) *Uti frui poteſt qvisqve bonis: qvia Omnia facta ſunt valdè bona* (Gen. 1. 31.) Corrupta qvidem per peccatum ſunt omnia: diligentibus tamen Deum cooperantur nihilominùs in bonum omnia (*Rom.* 8. 28.) (9) *Eminere, cuivis contingere poteſt*: dum modò qvid verè ſit eminere, & qvâ rectâ viâ verè alta petantur, non ignoret. (Eminemus enim ipſo Creationis jure ſuper omnes viſibiles Creaturas; Redemptionis autem beneficiô ſuper Angelos etiam; per Sanctificationem deniqve ad Divinæ uſqve naturæ conſortium elevamur: qvanta hæc? *Pſal.* 8. 6, 7. *Heb.* 2. 16. 2 *Pet.* 1. 4.) (10) *Eloqventem fieri poſſibile eſt omni homini*, qvicunqve à Deo ſanam mentem, lingvam, aures, accipit; Paucos verò organis hiſce infelix aliqvis caſus privat. (11) *Moribus benè politum*, favoreqve humano dignum, reddere qvidnî liceat qvemvis, qvi decori leges obſervare velit? (12) *Deo deniqve per amorem & obſeqvium jungi qvidnî poſſibile ſit homini*, qvi divinum illud, *Guſtate & videte qvàm ſuavis ſit Dominus* (Pſal. 34. 9.) audire non recuſet?

9 Nihil ergò reſtat, qvàm videre qvomodo tantarum rerum poſſibilitas in facilitatem tranſeat. Qvod an nos regula Chriſti *de Uno Neceſſario* docere qveat eja experiamur!

Ad Vitâ Valetudineqve conſtanter fruendum qvid neceſſariò reqviritur? Reſp. Diligentia in obſervandis illis qvæ Vitam & Valetudinem roborant, cavendiſqve contrariis: h. e. ut Sanitatem lædentia fugias, conſervantia adhibeas. Sunt autem Valetudinem lædentia, extrinſecus qvidem Vulnera, plagæ, caſus & concuſſio, aut contuſio; intrinſecus verò omnia exceſſiva, ut Calor vel frigus vehemens, Motus aut qvies nimia, nimiaqve cibo & potu repletio, aut nimia rurſum exinanitio, ſeu fame, ſeu jejuniis, ſeu medicinis, &c.

Con-

Conſervantia valetudinem ſunt *Diæta bona*, & *DEI hominumqve obſervantia*. *Diæta*, eſt moderatio prudens in victu, motu, ſomno, aliiſque modò memoratis: qvorum moderatus uſus juvat, defectus & exceſſus nocent. *Obſervantia vero Dei & hominum*, eſt ſtudium neminem irritandi, h. e. ad nocendum provocandi. Si ergo tu ventriculo dederis nutrimenta convenientia; & corpori debitum motum & qvietem; menti autem recreationem & ſolatia honeſta; Deo denique Vitæ tuæ Domino adorationem & obſequia; Hominibus verò qvod cuiqve debetur, qvidnî benè ſperes? Annon tali modo Vitæ & Valetudinis ſtudio ipſe Chriſtus & ſancti ejus præiverunt?

10. *Ut qvis multa bona ſciat*, mala *tamen neſciat*, *efficiendi una hæc neceſſaria eſt via*: ut qvicquid ſciri debet ſenſibus offeratur, qvod non debet à ſenſibus abſcondatur. Objectis enim ſuis Oculus, Auris, aliiqve ſenſus, mox inſiliunt: modò lentè offeras, non obruas. Quod autem occultatur, occultum manet.

11. *Ut qvicqvid eſſe ſcitur* etiam *qvid ſit intelligatur*, cauſarum inſpectio, accurataqve perſpectio, faciet. Si ergò rem intelligere vis, inqvire ſedulò, *Ad quid res ſit*. 2. *Ex quibus ingredientibus componatur*: 3. *qvibuſqve vinculis partes connectantur*. Et mox qvid res ſit videbis. Cujuſmodi ſolertia ſi à non neceſſariis cohibebitur, ad neceſſaria quidnî ſufficiat?

12. *Ut quis libertate Arbitrii rectè uti*, *non abuti*, *ſciat*, *neceſſariò adſvefaciendus eſt cohibere ſe ab omnibus illicitis ſemper*, in licitis autem uti diſcretione: nempe *an aliqvid expediat*, *etiamſi liceat*. Qvæ Virtus (ab illicitis abſtinendi ſemper, à licitis ſæpe) pro Virtutum faſtigio habetur meritò: dum revera *Nemo liber*, *qvi ſeipſum in poteſtate non habet*. E contra verò

Fortior eſt qvi ſe, qvàm qvi fortiſſima vincit,
Mœnia: nec Virtus altius ire poteſt.

13. *Ut qvis per Virtutem totus activus evadat*, *eò etiam Chriſti regula prorſus confert*. Nam Natura humana per ſe vivida eſt, motu & actione (ſecundum plus & minus) gaudet, nihil niſi directoriò prudenti opus habens. (Ut enim Mens ſemper in cogitando aliquid, & Voluntas ſemper in eligendo aliquid, verſantur: ita Facultates exeqvutivæ in cogitatis & electis exeqvendis non verſari non poſſunt. Stimulis hîc externis nihil opus, geſtat eos intra ſe qviſqve: directoriô tantùm, ne inordinatô impetu extra orbitas ruatur.) Prohibita ergò ſolertia noſtra effundere ſe in non neceſſaria, neceſſariò vi majore impetum facit in ea qvibus ſolis obvertitur, neceſſariis rerum. O quantum hoc!

14. *Efficiendi ut qvis non egeat noxiè*, *abundet potius*, *eadem Chriſti regula vim*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

la vim habet multam. Quippe Deus ſemper bonus ſemper beneficia ſua diſtribuit, modò nobis acceptandi ea manus ne deſint: neque Natura noſtra per ſe inſatiabilis eſt, opinione tantùm qvorundam qvandoqve. Qviſqvis ergò deſideria ſua ultra neceſſitatem non extendit, neceſſariiſqve à manu Dei venientibus acqvieſcit, illi qvantum qvantum datur ſatis eſt: viviturqve parvo beatiùs, qvia minus diſtractè. Ex adverſo, *Cui Deus & virtus ſua non ſufficiunt, ei nihil ſufficit:* egebit, tametſi mundum poſſideat. Ars ergo verè in Deo diteſcendi in *Orando & Laborando, Parſimoniaqve ſeu Frugalitate*, conſiſtit.

15. *Virum item Deo & Virtute nitentem bonis ſuis ſuaviter uti frui, malorumqve ſecurum eſſe, Regula Chriſti facit.* Dum enim neceſſariis acqvieſcens frugaliter vivit, Non neceſſariorum copiâ ſe non circumaggerat, non irritatur aliena cupiditas ad illius tenui ſorti invidendum, & inſidiandum: vivit Deo & ſibi ſvaviter, Deum ſemper laudans, mente autem ſobriâ, à rerum tumultu liberâ, ſemper boni aliqvid agitans. Aut ſi qvid incommodi ſe admiſcet, conſideratione ſortis humanæ, divinæqve circa omnia noſtra providentiæ, tolerat omnia.

16. *Eadem Chriſti Regula facit*, ut *Vir Deo & Virtuti deditus ſoliſqve neceſſariis intentus*, in *honore vitam agat viâ trinâ.* I. Nihil inhoneſti in ſe, nec in hominem ullum vel rem ullam, admittendo. II. Non qværendo bonus videri, ſed eſſe. III. Nec in eo tam homines reſpectando qvàm Deum veritatis vindicem, Conſcientiamqve propriam intimum ſuum teſtem. Talis verò qviſqvis fueris verè, honoratus eris verè in conſpectu Dei & Angelorum ejus, piorumqve hominum, tanqvam genuiſſima imago Dei, qvi veritas eſt: ſive in luce publica vives, ſive in umbra tua. Hoc enim nihil tunc ad rem, utrum te Vulgus reſpectet an ſecus: qvia vulgus res non intelligit; ſæpè cloacam pro altari adorans. Neglige hos, verum qvære Honorem in Virtutis ſolio reſidentem.

17. *Etiam Regula Chriſti* (De Uno Neceſſario) eloquentes faciet obſervatores ſuos: ſi non affectata loqvacitas, ſed ſufficiens cogitata ſua proferendi facultas, intelligatur. Qui enim res neceſſarias ſatis intelligit, & à non neceſſariis ſatis rectè diſcriminat, loqvi poterit veritates, non vanitates: nectereqve ſermonem aptè cohærentem, non arenam ſine calce. Tandem hâc arte ſimpliciſſimi etiam, & parum lingvaces, eloquentes erunt verè: ad Deum qvidem ſuſpiriis ex imo corde profectis, ad homines autem ſermone ſimplici ac veridico, qvalem cæleſtis Magiſter docuit, *Etiam, etiam, Non, non.*

18. *Facit & ad faciliùs hominum favores impetrandum:* ſi qvis rebus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

ſuis intentus nullis non neceſſariis negotium aliis faceſſat. Quis enim facile turbet illum, qvi ſecum habitans turbare quærit neminem?

19. *Super omnia verò eſt*, qvod *eadem hæc Regula Chriſti ad quærendum & inveniendum favorem ejus qvi ſuper omnia eſt, Dei, certiſſima manuductrix eſſe comperietur.* Dum enim in unaqvaque particulari re Unum neceſſarium (in qvo eſſentiæ illius medulla ſita eſt, & à quo illius conſervatio pendet) qværi jubetur, evidentiſſimum fit ipſi etiam Univerſo baſi aliqvâ univerſali (cui innitantur omnia) opus eſſe neceſſariò: neque baſin illam aliud eſſe poſſe qvàm ipſum primum rerum principium, Deum, utpote cauſam cauſarum, finem finium, formam formarum, efficientemque efficientum omnium. Quod ſeriò expendens pius regulæ Chriſti Obſervator, fieri non poteſt qvin ſtatuat *Omnium neceſſariorum maximè neceſſarium eſſe Deum.* Qvod porrò faciet, ut qvemadmodum antea deprehendit, neceſſarium ſibi eſſe converti à rebus externis in ſeipſum, tanqvam ſibi ipſi Unum neceſſarium: ita nunc deprehendet, *neceſſarium ſibi eſſe à ſeipſo etiam exire, & reverti in fontem ſuum, Deum.* Exit igitur à ſe tandem etiam, ut ſe reddat Deo: h. e. ut imperium ſui rectâ ratione collectum tradat Deo. Atque tum ſalva ſunt Hominis omnia, Deo ad fidelium omnium patrem ita edicente: *Noli timere, ego ſum protector tuus, & merces tua magna valde* Gen. 15.1.

20. *Poſſuntne hæc ſpecialioribus exemplis oſtendi*? Quidni? dabo. Si Vitam tuam ſine Labyrinthis eſſe vis, negotiis Te alienis nunqvam implica: non re, non verbis, non cogitatione, ſi fieri poteſt. Hoc ſi rectè ſervaveris, incredibile qvantum labyrinthorum effugeris. In propriis autem rebus ut ſine labyrintho ſis, una *Frugalitas* faciet: h. e. ut ſis paucis contentus in veſtitu, habitatione, alimentis, ſervitiis, ſupellectile, reditibus & opibus; omnia tantùm ad neceſſitatem habens, nihil ad ſuperfluitatem & luxum. Similiter amicis ne te onera, unus & alter ſufficiat conſilii cauſa.

21. *Eſtne qvod ſpecialiter de neceſſariis reſpectu ætatum (Juvenilis, Virilis, Senilis, & quæ circà Mortem, moneatur*? Non deerunt.

22. *Quid ergò Juventuti Unum neceſſarium eſt*? *R. Benè educari*, h. e. mox ab exordio Vitæ neceſſariis vitæ inſtrui, à non neceſſariis immunem ſervari. Hîc totius vitæ felicitatis baſis eſt: *quia ut ſe dant prima ſic omnia.* Arbor quomodo plantatur & rigatur, ita creſcit: & quomodo creſcit ita dureſcit, recta aut curva, fructus ferens hos aut illos &c. Hinc Salomo. *Inſtrue puerum ad viam rectam, & non recedet ab illa cùm ſenuerit* (Prov. 22. 6.) Deus verò ipſe: *Si mutare poteſt Æthiops cutem ſuam, & pardus*

 macu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

maculas ſuas, *etiam Vos poteritis bene agere*, *docti malè agere* (Jer. 13.23.) Nempe frangas citius qvam corrigas, qvod in malum induruit. Et vaſa vitrea, vel figlina, tutius frangi prohibentur, qvam fracta reparantur: ſicut & valetudo corporis, & omnia.

23. Maturè etiam informandi ſunt juvenes de Mortalitate ſua: ut videant ita ſibi Vitam eſſe inchoandam, qvomodo ſingulos inchoamus dies, nempe ut particellam tantùm temporis, tranſituram brevi. Cujus rei uſus erit, ut Vitæ caducæ non multum fidere, futuræ potius ſeſe præparare, diſcant. Si qvis dicat, *Priuſne mori qvam vivere docendi erunt*? Reſp. Neceſſario, ſi à ſummis periculis præcautum volumus hominibus: ſummum enim periculum eſt hominem (ſive ſenem ſive juvenem) imparatum abripi. Et qvia ſapienter dictum eſt, *Naſcentes morimur*, *finiſqve ab origine pendet:* non erit inſipiens factum mortales mox ab ipſa origine admonere finis; ut hunc maturè proſpectare, & ad præviſum media diſponere conſveſcant. Alias certò neceſſaria ignorabimus, qvia non neceſſaria diſcemus: certò neceſſaria negligemus, qvia non neceſſaria agemus: certò neceſſaria nos deſtituent, qvia non neceſſaria nos occupabunt. Nullo igitur modo perfectiùs inchoari poteſt Vita, qvam à meditatione mortis, & propoſito vitam cum Dei metu tam bene tranſigendi, ut qvæ hanc excipiet Mors, mala eſſe non poſſit.

24. *Vitam honeſtam meditanti qvidnam eſt neceſſarium*? Reſp. Seneca aliqvem virum virtute heroicâ eligi ſvadebat (*Scipionem*, *Catonem* &c.) qvem qvis imitari proponendo, ſemperque ceu præſentem ſpectando, præ verecundia ne peccet. Non malum conſilium: ſed nos Chriſtiani melius habemus, magiſqve conſtringens, *Chriſtum ſemper in obtutu habere*: tanqvam (1) *perfectiſſimam omnis perfectionis ideam* (2) *revera nobis præſentem*, *noſqve & omnia noſtra ſpectantem* (3) *futurum denique noſtrum Judicem.*

25. *Hoc pauci attendunt.* Reſp. Non attendenti, & licentioſe vivere volenti, neceſſarium foret circumſpicere latebras, ubi te nec Deus videat, nec Angelus, nec ulla creatura. *Nam ſi Deus videbit*, *ita te judicabit ut te inveniet. Si Creatura*, *deferet te*: *etiam avicula* (Eccleſ. 10.20.) *etiam lapis è pariete clamabit*, *etiam nodus è ligno teſtificabitur* (Abac. 2.11.) Talem verò angulum (ad peccandum abſolutè neceſſarium) ubi invenies? nullibi. Nullibi ergò peccari poſſe memor, ne pecca: ſed Virtutibus ubique te perficere labora.

26. *Bonum id genus propoſitum concipienti*, *qvid eſt neceſſarium*? Incipere: & qvidem incipere mox, & ſeriò. Si nunquam incipis actu, theoria nuda

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

nuda nunqvam erit uſui. Et qvi non eſt hodie, cras minùs aptus erit. *Qvid autem incipienti eſt opus?* Pergere, donec omnes primæ difficultates (non enim aberunt) ſuperatæ fuerint. *Qvid neceſſarium pergenti?* Perſeverare: qvia ſolis ad finem perſeverantibus ſalus promittitur, *Math.* 10. 22. Omnia verò hæc ut verè ac ſeverè (ſine omni hypocriſi, ſimulatione ac diſſimulatione) fiant, mox à juventute aſſveſce! qvia cordis Veritatem veritatis Deus reqvirit. Quomodo igitur te Deus & Conſcientia tua vident, ſi Homines etiam ita videbunt, eris undiqve tutus. Abſqve hoc, omnia tua fucus erunt: atqve tum quid? Utres inanes ventus, homines vanos opinio, inflat.

27. *Virilis ætas, laboribus dedita, ut ne Labyrinthus ſit qvid faciendum?* Reſp. Semper primò ſeqveſtranda ſunt non neceſſaria, ſicut & minus neceſſaria, ne iis implicemur. Neceſſaria verò redigenda ad paucitatem: atqve tum expediendum aliud poſt aliud diſtinctè: hôc trino præceptô inſuper obſervato. I. *Ut nulla in re tibi demandata expectes alios*, ſed FACIAS IPSE: nullô poſt Deum homine magis nixus, qvàm teipſo. II. *Qvicqvid expediri poteſt hodie, in craſtinum* NE DIFFERAS. III. *Qvicqvid agis ſeriò agas, ut ſit* AD USUM.

28. *Ad expeditas actiones qvid Opus eſt?* Reſp. Habere ſemper ſcopum certum, unum, fixum: aut ſi ſe offerunt plures, ſubordinare ſecundarios primo. (Duos lepores qvi ſimul ſectatur, neutrum capit.) 2. *Medium certum, unum, fixum*: aut ſi pluribus videatur opus, ſubordinanda ſunt invicem ſibi, ut ne ſe impediant ſed juvent. Stultus viator (apud Geilerum) qvi ſe pluribus baculis onerat: ſimiliter autem qviſqvis inutilibus ſarcinis, aut multâ ſupellectile, ſeſe prægravat & retardat. 3. *Mediis utendi modum certum, unum, fixum*, h. e. uſu & conſvetudine firmatum. Aut ſi qvid novo modo tentandum eſt, nonniſi ſummâ ratione tentandum.

29. *Multis autem negotiis diſtracto qvid agendum?* Circumſpiciendum qvodnam inter omnia illa ſit maximè neceſſarium, atqve hoc urgendum primò, cæteris neglectis. Si plura ſimul neceſſitatem inferunt, accerſendi ſunt qvi juvent. Si non eſt qvem adhibeas, ſoliqve tibi omnia incumbunt, age priora priùs, & potiora potiùs.

30. *Qvid autem ſi negotia extraordinariè magna obveniant?* Reſp. Ibi animo magno, viribus magnis, prudentiâqve magnâ opus eſt: aut etiam (ſi à te ſolo iſta deſperes) conſilio magno. Quin & favore magno Dei, ad benedictionem impetrandam; & hominum, ad invidiam avertendam. Sine his magnum quid ſi tentas, vix obtineri poterit qvin pœnitudo ſeqvatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

31. *Si verò pericula ſimul incidant, aut tot perplexitates, ut neſcias qvô te vertas, qvid tunc agendum?* Reſp. Unicum hoc reſtat, refugium ſumere ad Deum, cum Joſaphat dicendo: *Non eſt in me Domine fortitudo ad reſiſtendum tantæ multitudini qvæ irruit ſuper me. Nec ſcio qvid agam, hoc ſolum habens reſidui ut oculos meos dirigam ad te* (2 Par. 20. 12.)

32. *Ut qvis ſuis in negotiis invictus ſit, qvid illi opus?* Nihil inchoare, qvod finire non ſit in poteſtate ſua: qvia viribus majora ſuſcipiens neceſſariò laſſatur, & dehinc aut ſuccumbit, aut cum ludibrio deſinit. Qviſqvis ergò ſapis, imitare Davidem cor ſuum & oculos non attolentem, neqve res inconvenientes aggredientem (Pſ. 131.) Si ad extraordinarium aliqvid adhibere te placebit Deo, ipſe te manu ſuâ eò deducet, ſicuti Davidem: cujus exemplo ſi tu omnes tuas curas in Dominum devolves, *IPSE FACIET* (Pſ. 37. 5.) Si ductum ejus antevertere voles, & negotia & te præcipitabis.

33. *In alienis verò, fidei noſtræ commiſſis, negotiis, qvid maximè neceſſarium?* Fidelem eſſe: h. e. ſerium, velocem, taciturnum, prouti res poſtulaverit. Ne igitur dicas te facturum, ſed fac: neqve te feciſſe jacta, ſed rem ipſam dextrè peractam loqvi ſine.

34. *Temporibus lætis qvid opus?* Lætari, Deumqve cantibus laudare (Jac. 5. 13.) *Ridenti fortunæ arridere licitum eſt*, dixit gentilis homo: qvod idem ſuis permittit Chriſtus, ita tamen ne gaudia laſciviant, & plus carnem qvàm ſpiritum ſapiant.

35. *Triſtibus autem qvid?* Triſtari, gemere, orare (Jac. 5. 13.) Ita enim demum mala qvæque nobis bono cedent, ſi nos ad boni fontem, Deum, refugium ſumere compellent.

36. *Avaro qvid opus eſt?* Fundo: ut ſit ubi ſe aviditas ſiſtat. Qvodnam verò illud fundum? Acquieſcentia, & contentum eſſe rebus præſentibus. Nunqvam erit pauper, cui quod habet ſatis eſt: nunqvam dives, cui qvod habet non ſufficit.

37. *Ut qvis tota in Vita ſine tricis ſit, qvid opus?* Fugiat conſtanter intra ſe vitia, extra ſe turbam, negotiorum & hominum. *Ad effugiendum intra ſe vitia qvid opus?* Si carnis tentatio eſt, fuge, Joſephi exemplô Gen. 39. 12. ſi alias tentationes injicit Satan, reſiſte Chriſti exemplô, donec Satan fugiat 1 Pet. 5. 9. Jac. 4. 7. *Turbam verò qvomodo effugiam?* Cum paucis converſando, & in neceſſariis tantùm: confecto autem negotio qvovis, mox ad teipſum & tua redeundo. Ita per totam vitam.

38. *Senex ut dici qveat felix, qvid illi opus?* Plato felicem judicavit illum, cui vel in extrema ſenectute veras de rebus opiniones nanciſci contigit: nempe

nempe qvia juvenilem ac virilem ætatem erroribus ferè tranſmitti cenſuit. Enimverò qvia non Mentis tantùm & Intellectûs aberrationes dantur, etiam Voluntatis & Actionum, pleniùs dicendum eſt; *Felix ille ſenex, qvi Labyrinthorum Vitæ finem invenit, & ſaxa ſua ad qvietem deduxit, Deſideriorumqve ſuorum ſatietatem adeptus eſt.* Ideò David beatum prædicat ſenem, cui Deus virtutibus *rejuveneſcere dat ut aqvilæ*, Pſ. 103. 5. Ut ſcilicet ſi qvid agendum reſtat vigoroſum ſit, ſublime, cæleſte: ſicut Arbores annoſæ tametſi minus feraces ſint, fructus tamen maturiores proferunt & dulciores, qvia meliùs excoctos. Qvicqvid ergò Vitæ errorum ſenex notare (in ſe vel aliis) poteſt, ante Vitæ finem emendare debet: ut ne ſe inemendatum mors opprimat, totumqve vitæ pretium perdat. Ut enim Curſoribus ſtadii victoriæ præmium nonniſi in meta eſt; ita Vitæ honeſtæ palma nonniſi in morte: hâc amiſſâ, nullus emendationi, æternus pœnitentiæ, relinquitur locus.

39. *Ars ergò bene moriendi ars artium erit?* Utiqve: qvia mors ultima linea rerum eſt; Omnia vero tum bona ſunt clauſula qvando bona eſt. Infelices eſſemus, ſi moleſtiſſima mortalitas noſtra morte terminanda eſſet: infinitò verò magis, ſi temporales ærumnæ æternis eſſent permutandæ.

40. *Ad bene moriendum igitur qvid opus eſt?* Benè præparatum eſſe ad inevitabilem illam horam: ut non extrudaris hinc invitus, ſed fatorum legibus parendo cedas lubens. Sapienti enim è Vita honeſtè ac modeſtè, ut è convivio, diſcedendum eſt: nec bona mors ſperari poteſt niſi illi, cui Vita bene tranſacta eſt. *Bene velle mori, & non prius bene velle vivere, ſtultum eſt votum:* qvia contra juſtitiæ leges, & in ſeipſo etiam impoſſibile. Mors proinde qvia illud punctum eſt à qvo æternitas pendet, nihil totâ vitâ diligentius agendum eſt, qvàm ut beatæ hinc abitioni rectè præparemur.

41. *Præparatio illa qvibus in rebus ſita eſt?* Ut quicquid adhuc diſpoſitionem requirit diſponas, Tecum, & cum Proximo, ac Deo ipſo. *Tecum*, ut ante te mori facias mortis tuæ cauſam, *Peccata*; ut ne qvid ſit qvod in ipſo mortis articulo terreat. (Si enim cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, Joh. 3. 21.) *Cum proximo*: ut reconciliemur omnibus omninò, dum adhuc ſumus in via (Math. 5. 25.) *Cum Deo*: ut propitium eum habere in Chriſto certi reddamur per fidem (Rom. 5. v. 1, 2.) Ita enim demum qvod in Vita peragendum erat peractum eſſe videns, cum Chriſto ſpiritum Patri reddente lætus dicere poteris, *Conſummatum eſt.* Et cum Paulo, *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi: repoſita mihi eſt corona &c.* Ita demum nihil qvod hîc agas ſupereſſe

eſſe certus, lubens à labore ad qvietem tranſire feſtinabis, iterum cum Apoſtolo dicens: *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* Ita denique cum Stephano cælum ante te apertum, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei videns, dicere, *Domine JESU ſuſcipe ſpiritum meum!* Act. 7.

42. *Poſt mortem autem Homini qvid opus eſt?* Animæ qvidem reſpectu *Angelis*, in cælum deductoribus: Corporis reſpectu *Amicis*, ſepulturam curantibus: honeſtâ denique poſt ſe relictâ famâ. Quæ tamen poſteriora duo ſi apud homines non contingunt (ut in ſervorum Dei martyriis) primum ſolùm abundè ſufficit, ſolum unum neceſſarium eſt.

CAPUT VI.

Quomodo Eruditi, & qvi rem literariam tractant, ſuos & Scholarum Labyrinthos, ſuaqve Siſyphea ſaxa & Tantaleas illuſiones, per Chriſti DE UNO NECESSARIO Regulam emendare poſſint.

HOmini, *qvâ homo, qvid Unum Neceſſarium eſt?* SAPERE: h. e. ſcire converſari cum Rebus, cum Hominibus, cum Deo. Qvorum primum *Philoſophiam*, ſecundum *Politiam*, tertium *Religionem*, vocamus: ſine qvorum notitia & uſu homo non homo, ſed brutum eſſet: tametſi undiqve opibus, honore, comoditatibuſqve vitæ circumfuſus. Qvia ut ægrotum aureus lectus, ita ſtultum ſplendida fortuna, nihil juvant. *Sapientis oculi ſunt in capite illius, ſtultus verò in tenebris ambulat*, inqvit Salomo (Eccleſ. 2. 14.) Qvô innuit, Eruditionis & ſapientiæ ſcopum eſſe, ut homines non pecorum ritu ſeqvantur antecedentium gregem, euntes non qvô eundum eſt, ſed qvô itur: verùm ut ante ſe viam vitæ ipſimet clare videntes illi prudenter inſiſtant, præteritorum memores, præſentium gnari, futurorum providi.

2. *Ad comparandum hoc ſapientiæ lumen multiſnè opus eſt?* Si manuductionem Dei ſeqvi velint homines, non multis: *Timore* tantùm *Dei, & Oratione, tribuſqve Libris.* Timore Dei opus eſt, ut nemo ad rem tam ſanctam (in qva ſimilitudo Dei conſiſtit) protervè ac leviter, temeritatis impetu aut curioſitatis pruritu, proruat, ſed humili reverentiâ (tanqvam ad rem quæ gloriam Dei, propriamqve ac proximorum ſalutem concernit) accedat. Tunc enim revera *Timor Dei ſapientiæ fit initium.* (Prov. 1. 2.)

11. Ora-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

II. Oratione fervidâ opus eſt, ad conteſtandum nos nullâ noſtri fiduciâ, ſolâ divinæ miſericordiæ ſpe, ad hos lucis & ſalutis fontes accedere. Qvod qvia Salomo & Daniel fecerunt, Sapientiamqve ſibi præ cæteris bonis optarunt, cæteris mortalium ſapientiores facti fuerunt: promiſſaqve pariter ſapientia eſt omnibus eam à Deo poſtulantibus. (Jac. 1. 5.) III. Et qvia *Sapientiæ fons eſt Verbum Dei in excelſis* (Syr. 1. 5.) Verbum autem Dei trinum eſt (1) Inſpiratum rationali Creaturæ, Angelis & Hominibus, Mentis lumen: (2) Impreſſum creaturis corporeis, qvarum Mundus plenus eſt. (3) Expreſſumqve Verbis ad ſanctos Dei prolatis, & juſſu Dei in ſcripta prophetica relatis. *Tria ergò ſapientiæ infundibula ſunt*. I. *Mens ſana*, innatis Notitiis plena, Ratione luſtranda. II. *Mundus* Creaturarum plenus, Senſibus ſubigendus. III. *Liber Biblicus*, revelatorum myſteriorum plenus, fide ſcrutandus. *In his Dei libris qvicqvid ſciri aut ignorari opus eſt continetur: ſoli proinde ad ſapientiam hauriendam Unum neceſſarium ſunt.*

3. *Sapientiæ ſtudium eſtne res facilis an operoſa?* Utrumqve, Si enim qvalia hæc ex intentione Dei eſſe debebant attendimus, meræ deliciæ imaginis Dei, Animæ noſtræ (tanqvam verè Paradiſiacæ voluptates) eſſe debebant: ſi qvalia per degenerationem facta ſunt, meri Labyrinthi, Siſypheaqve ſaxa, & Tantalea ludibria, ſunt.

4. *Demonſtra utrumqve.* Reſp. I. *Philoſophia* ex intentione Dei nihil aliud eſſe debet, qvàm legitimum hominis in res omnes, Creaturas inferiores, dominium: qvod ſvavi rerum contemplatione, rationabili earundem moderamine, prudentiqve uſu, abſolvitur. II. *Politia* nihil aliud, qvàm concors hominum ad mutua Vitæ commoda cohabitatio: mutuis favoribus, conſiliiſqve ac auxiliis, conſtans, juxta ipſius naturæ Leges. Qvarum ſumma eſt, *Qvod tibi ab aliis fieri vis, aut non vis, hoc idem ut aliis facias, aut non facias*, propter naturæ æqvalitatem. III. *Religionis* verò totum hoc eſt, ut Deo qvæ placent nobis revelanti *Credamus*, mandanti *Obſeqvamur*, promittenti *Fidamus*, ſemper & ubiqve, & in omnibus, ſine tergiverſatione omni.

5. *Hæc obſervatu facillima videntur.* Erant, niſi homines Dei hortos ſylveſcere, & in dumeta & ſpineta, impervioſqve ſaltus abire, fuiſſent paſſi. Sed qvia *Rerum* multitudo tanta eſt, 2. enatæqve circa res *Qvæſtiones* infinitæ: 3. & circa qvæſtiones *Opiniones* infinitæ: 4. infinitæqve circa Opinionum varietatem *Diſputationum* tricæ. 5. Et infiniti de omnibus his ſcripti *Libri*. 6. Idqve *Lingvis* variis, qvæ eruditæ videri volentes æmulatione mutuâ infinitis modis ſeipſas intricant. 7. Et omnia hæc tradendi *Methodorum* varietas difficultates auget: inde fit ut Literati omnes infini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

tos oberrare Labyrinthos, volutare ſaxa, fruſtrationeſqve ac ludibria pati, neceſſe habeant.

6. *Ain verò? Res tu ipſas divino artificio contextas* (in Mente noſtra, in Mundo, in Verbo ſuo) *Labyrinthos eſſe dices?* Ob multitudinem dico & varietatem: qvæ tanta eſt, ut ubi initium aut finem hîc, iſtîc, illîc qværas non reperias. Omnes qvippe & ſinguli Divini Libri receſſus habent profundiſſimos, varios, nulli humanæ Menti hucuſqve aut permeatos aut penetratos: qvod Phyſicorum & Metaphyſicorum, Mathematicorumqve & Chronologorum, Politicorum & Theologorum, interminabiles ſpeculationes, naſcenteſqve inde plures qvotidie de omnibus & ſingulis qvæſtiones, & de qvæſtionibus ſemel motis variæ variorum (vix unqvam terminabiles) Opiniones. Decuit nempe infinitam Dei ſapientiam ita theſauros ſuos contemplandos exponere, ut Mens humana progrediendo ſemper, finem inveniret nunqvam: ad evidentiùs differentiam inter ſe creaturam & Creatorem (tanqvam rivulos & fontem) cognoſcendum.

7. *Si hic ſcopus eſt, infinitæ igitur hujus contemplationis Schola innoxia eſt.* Reſp. Eſſet, ſi modeſtè hîc verſari, humileſqve æternæ Sapientiæ diſcipulos agere, conſveſcerent homines. Sed qvia plerumqve res agitur temerè, conjecturalibuſqve opinionibus ſuis homines nimis facilè ſibi placendo ſcintillas ſuas pro ſole adorant, aliiſqve adorandas obtrudunt, naſcuntur inde contradictiones & pugnæ, qvas *Diſputationes* vocant: iiſqve Mundum ita repleverunt, ut diſſidiorum & labyrinthorum nullus ſit finis.

8. *Atqvi habemus Libros, veriorum obſervationum collectanea, defæcatæ ſapientiæ adminicula*; Reſp. Debebant Libri errationum eſſe antidota, humanoqve per ſe vertiginoſo ingenio directoria: verùm ut adhuc res ſunt, revera Labyrinthi ſunt, ſi qvis ſine admodum prudenti conſilio (ceu Ariadnes filo) iis ſeſe immittat. Primùm enim plures ſunt qvàm ut perlegendæ vel milleſimæ illorum parti cujuſqvam mortalis vita ſufficiat: magis autem varii, qvàm ut ullum tam firmum cerebrum reperiatur qvod in vertiginem non agi neceſſe habeat. Immenſæ itaqve Librorum ſtrues aut ſpectaculo ſunt magis qvàm uſui, & ſic ſe prodit vanitas: aut ingeniorum confuſioni ſerviunt magis qvàm inſtructioni, & ſic noxa pateſcit. Hinc enim indoctè doctorum, aut doctè delirantium, agmina: verè doctorum, h. e. ſapientum, raritas: & qvòd Deus ſapientiam ſapientum abominatur, prudentiamqve prudentum reprobat (1 Cor. 1. 19.) Qvoties ergò grande Volumen ante te vides, & multò magis dum numeroſam aliqvam Bibliothecam ſpectas, miſeratio animum ſubire debet miſeriæ humanæ, tantis labyrin-

this

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

this diſtractæ, laceratæ, corruptæ. Qvemadmodum enim cupediæ guloſos alliciendo decipiunt, & in nauſeam aut morbos, immaturaſqve mortes præcipitant: ita curioſitatis, illecebræ Libri multi & varii, periculosè ingenia ineſcant, animoſqve nauſeâ, morbis, exitiiſqve tandem, implent. Hinc eſt qvod ſapientiores metuere incipiant: *niſi vagum hoc, ſemperqve adhuc incrementa capiens, Librorum diluvium aliqvomodo ſiſtatur, futurum brevi ut homines aut nihil legant aut nihil credant*, profanitaſqve & Atheiſmus inundent omnia: qvemadmodum initia videmus paſſim: maximè in Gentibus qvæ ſibi maximè cultæ videntur.

9. *Qvid igitur conſilii, ut Librorum lectio non ſit Labyrinthus*? Reſp. Hoc unum, ut hîc etiam Uni Neceſſario inſiſtens, non neceſſariis te intricari ne permittas. Nempe, *ut non multos qværas Libros, ſed bonos*: adeòqve ſi unus in materia una excellit (puras de re illa Veritates purè tradens) *uno acqvieſcas*. Tum illum ſolum totum attentè legendo, omnia notabilia enotes, atqve tum Authorem ſeponas: ne tibi ampliùs faceſſat negotium. Demum excerpta relegendo memoriæ imprimas exactè, exercereqve praxi incipias accuratè. *Hâc ecce viâ plurimos Authores bonos in ſuccum & ſangvinem convertendo, Sapientiæqve medullâ egregiè te ſaginando, Sapientiam tandem non in chartis, ſed in pectore geſtare poteris.* Qvam unam methodum ſeqvi ſi vellent Scholæ, moleſtiſſimis Labyrinthis non ſe tantùm & Juventutem, ſed Eccleſiam, ſed Politiam, ſed Mundum, liberare poſſent.

10. *Tantanè tantilla de re promittere audes?* Audeo: qvia tantus artifex eſt Chriſtus, ut qvicunqve illum ducem & lucem ſeqvitur, non permittat ambulare in tenebris, ſed habere lumen vitæ (Joh. 1. 12.) Præſertim ſi qvis ex toto ducem hunc, & lucem hanc, ſeqvi (h. e. *humanis Libris ſepoſitis omnibus, in ſolis Divinis delectari*) animum inducat. Id qvod eſſet cum Maria partem eligere optimam, conſidendoqve ad pedes Chriſti ab unius illius ore pendere, præqve illius ſvavitate omnium aliorum oblviſci.

11. *Annon verò ipſi etiam Divini Libri ſuas ambages, ſuoſqve varios anfractus & profundos receſſus, habentes, Ingeniis Labyrinthi videntur*? Videntur ſanè, præſertim primò accedentibus: ſed videntur magis qvàm ſunt. Qvia perfectiſſimus Artifex Deus ſapientiæ ſuæ *Amphitheatra* (*Mundum*, *Mentem*, *Verborumqve ſuorum Syſtema*) perfectiſſimâ Symmetriâ non condere non potuit: perfecto autem cùm nullus inſit error, nullus etiam reperiri poteſt, illis qvi ſe Deo humiles & attentos dant diſcipulos. Aut ſi qvid humanâ imperfectione hîc etiam erratur, duce tamen Deo (*qvi ſapientiæ dux, ſapientumqve emendator eſt*, Sap. 7. 15.) errari tam noxiè non poteſt, atqve ſi deſerto Deo alios ſectamur duces. Tandem,

 non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

non deſunt dono Dei *directoria qvædam*, qvibus piè obſervatis omnia ſapientiæ Dei theatra (liber Creaturarum, Liber Mentis, Liberqve Verborum Dei) tutò & amænè tranſiri poſſunt.

12. *Qvæ illa directoria*? Tria potiſſimum, I. *Ut qvod invenire cupis ibi qværas, ubi eſt: Te in te, Mundum in Mundo, Deum in Deo.* II. *Idqve organo cuiqve appropriatô:* Mundum luſtrando *lumine Senſuum*; Mentem *lumine Rationis*; Deum *lumine Fidei.* (Mundus enim corporeus totus ſubjacet Senſibus: Mentis actiones omnes normantur Ratione: Revelata omnia prehenduntur Fide.) III. *Tandem ut ad harmoniam mutuam omnia: ne ulla unqvam diſſonantia inter Cogitata, Dicta, Factaqve Dei: & Senſum, Rationem, Fidemqve noſtram, interveniat.* Tunc demum ſemper prodibit Lux & Veritas, cum amore gloriæ Dei & ſalutis noſtræ.

13. *Expreſſiùs oſtende, qvid obſervatu neceſſarium eſt, ut Liber Creaturarum ſigillatim luſtratus non Labyrinthus ſit, ſed hortus deliciarum*? Reſp. Obſervandi ſunt Creaturarum gradus, atqve tunc eundum per ſingulos inconfusè: ut primùm conſiderentur res qvæ habent nudum ESSE: ut *Elementa*, & ex illis concreta *Meteora*, *Metalla*, *Lapides*. Tum qvæ præterea habent VIVERE, & propter vitam generari, vegetari, mori; ut *Arbores & herbæ.* Tertio loco, qvibus additur SENTIRE ac loco moveri: ut *animalia omnis generis.* Demum qvibus addita eſt ſuprema corona ſimilitudinis Dei, ad ſeipſas, & alia ſecum, INTELLIGENDUM: ut *Homo & Angelus.* Aut poſſent etiam Creaturæ corporeæ (juxta numerum Senſuum) qvinqve-partitò, in *Viſibiles*, *Audibiles*, *Olfactiles*, *Guſtatiles*, & *Tactiles*, dividi; & qvomodo hæc omnia & ſingula fiant, contemplando, ordine inconfuſo progredi.

14. *Sed Mentes humanæ annon chaos & Labyrinthus ſunt*? Non ſunt, ſi ſe intra cancellos contineant. *Qvos dicis cancellos*? Impreſſam divinitùs Numerorum, Menſurarum, Ponderumqve notitiam. Poſtqvam enim Deus Creator omnia in Mundo ad numeros, menſuras, ponderaqve diſpoſuiſſet (Sap. 11. 21.) impreſſit eoſdem numeros, menſuras, pondera, Imagini ſuæ MENTI humanæ; ut qvæqve obvia numerando, menſurando, ponderando, rerum qvarumvis notitiam, & dehinc uſum, comparare ſibi poſſet. Utqve poſſet indidit ei normas trini generis: I. *Notitias qvaſdam innatas, Intellectui prælucentes.* II. *Inſtinctus qvoſdam occultos, Voluntatem ad bona eligendum, mala reprobandum, ſtimulantes.* III. *Facultates qvaſdam & organa, ad bona ſeqvendum & aſſeqvendum, mala fugiendum & effugiendum, impetum conferentes.* Qvæ tria qvia ad omnia Intelligi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

telligibilia, Volibilia, Agibiliaqve ſe extendunt, & in omni Homine nato reperiuntur (eſſentialibus non mutatis) dicuntur *Communes notiones, communes Inſtinctus, communeſqve Facultates & organa.* Qvæ omnia ſi rurſum debitas in claſſes accuratè diſponerentur (nondum enim factum eſt) haberetur non Labyrinthus, ſed Caſtrorum acies ordinata, aut voluptatum Hortus, non minus deliciarum qvàm ipſe major Mundus (longè plus potius) Contemplatoribus ſuis offerens.

15. *Etiamne Verborum Dei liber, BIBLIA, ſic aliqvomodo ad contemplandi ſvavitatem diſponi poteſt?* Reſp. Poteſt maximè, ſi tria hæc tibi firmiter perſvaſeris. 1. *Librum hunc eſſe divinam ad genus humanum epiſtolam*; qvâ eos à rebus tranſitoriis & ærumnoſis ad æterna ſua gaudia invitat, 2. *Illis revelans, & ab eis reqvirens, obſeqvioſiſqve promittens, Mundo majora.* 3. *Ideòqve ſtudium Libro huic impendendum toto genere diverſum eſſe ab omni illa cura, qvæ humanis Libris impenditur.*

16. Primum, inqvam, Bibliorum lectoribus ſummè neceſſarium eſt, *perſvaſum habere Librum hunc nobis Paradiſo pulſis eſſe divinitùs datum* (non qvidem ſimul & ſemel, ſed ſucceſſivè, juxta occaſiones ab hominibus obſeqvia Dei deſerentibus datas) *eò fine, ut ſtultitiæ noſtræ in deſerendo Vitæ fonte, Deo: & infelicitatis, in qvam nos per id præcipitamus; miſericordiæ deniqve Dei reſipiſcentibus oblatæ, potenter admoneamur.* Eſſe itaqve Librum maximæ neceſſitatis, qvalis nullus alius ſub ſole: ad cognoſcendum viam effugiendi exitii æterni, recuperandæqve vitæ ac ſalutis æternæ, præſidium unicum.

17. *Dividi autem Librum hunc* (qvantum ad intimam ejus medullam) *trifariam: nempe in Revelata, Mandata, Promiſſa*: illa *Fide*, iſta *Obſeqvio*, hæc *Spe divinâ*, excipienda. *Revelantur* enim ibi talia, qvæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt (1 Cor. 2. 9, 10.) h. e. qvæ niſi revelaſſet Deus, nullo ſenſu aut ratiocinatione aſſeqvi poſſet homo: (Ex. gr. qvid fuerit anteqvam Mundus fuit: & qvid erit cùm Mundus non erit: & qvid nunc extra Mundum fiat, in ipſo uſqve corde Dei, qvas nimirum ipſe cogitationes de nobis habeat &c.) qvæ tamen dum fidelibus ſuis per Spiritum ſuum revelat Deus, nos ea *prehendimus Fide divinâ firmiore, qvàm ullæ oculares demonſtrationes eſſe poſſunt* (Heb. 11. 1.) *Mandantur* verò in Scripturis talia qvæ niſi auxilio ſubveniret Spiritus Dei, nullis naturæ viribus peragi poſſent: *RENASCI, & in homines alios, novos, cæleſtes, Deiformes, mutari*; qvod ſolâ, & plenâ, humillimâqve ſui Deo ad omne beneplacitum reſignatione, obtineri poteſt. *Promittuntur* deniqve qvalia nullus mortalis Homo, aut immortalis Angelus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

promittere poteſt, Mundo majora: *Æternitas nempe ipſa cum omnibus voluptatum torrentibus, ipſôqve omnis beatitudinis fonte Deo, qvi ambulantibus coram ſe corde integro Seipſum in mercedem promittit* (Gen. 15.1.) Qvod cùm omni humanæ ſpei inacceſſum ſit, ſpe tamen divinâ tam firmiter prehenditur à fidelibus, ut omnes ſenſus abnegare, omniaqve Rationis dictamina ejurare, Vitam deniqve præſentem & qvicqvid hæc mortalitas habet abjicere, millies paratiores ſint, qvàm non ad immortalia illa feſtinare: qvemadmodum Apoſtolus antiqvorum ſanctorum facinora dilaudans, teſtatur, Heb. 11.

18. Talem divinam Lucem & Veritatem, ſupraqve humanum Fidei, & Charitatis, & Spei robur, ſi qvis ex hoc Sermonum Dei Libro haurire velit, neceſſe habebit (1) *Studium impendere illi majus qvàm ullis humanis Libris:* (2) *Cautiùs hîc verſari qvàm in omnibus illis* (3) *Neqve id theoriâ nudâ, ſed praxi perpetuâ.*

19. *Majus ſtudium hîc reqviritur, qvàm in ullis humanis Libris, propter majores hîc qvàm alibi Lucis & Veritatis, Salutiſqve, theſauros*; ſolis petentibus, qværentibus, pulſantibuſqve, promiſſos. (Math. 7.7.) *Non recedet Volumen Legis ab ore tuo* (inqvit Deus) *ſed meditaberis in eo die ac nocte, ut obſerves & facias omnia qvæ ſcripta ſunt in eo. Tunc enim proſperaberis in viis tuis, & tunc ſecundaberis.* (Joſ. 1.8.) Ideò David: *Beatus cujus voluptas eſt in Lege Domini* (Pſ. 1.2.) *Qvàm diligo Legem tuam Deus! toto die illa eſt meditatio mea. Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, qvia teſtimonia tua meditatio ſunt mea: ſenibus prudentior ſum, qvia mandata tua cuſtodio* (Pſ. 119.91, 99, 100.)

20. *Cautio tamen hîc reqviritur major qvàm alibi, propter majorem ac perpetuam Lucis & tenebrarum* (Veritatiſqve ac mendacii, ſapientiæ & ſtultitiæ, Fidei & perfidiæ, Dilectionis & Odii, Spei & deſperationis, Salutis deniqve & exitii) *miſturam.* Sicut enim in Paradiſo terreſtri non tantùm Vitæ arbor fuit, ſed etiam Arbor ſcientiæ boni & mali, in cujus vetito fructu mors inveniri ac devorari potuit: ita prorſus in hoc ſpirituali paradiſo. Ubi Arborem vitæ *Revelata, Mandata, Promiſſaqve Dei*, cum exemplis ſanctorum qvi ea ſunt amplexi: Arborem verò ſcientiæ boni & mali *Occultata, Prohibita, Minitataqve*, cum exemplis protervè irruentium & violantium, repræſentant, temeritatemqve illorum qvi non ſemper pavent & cavent provocant. Qviſqvis ergò Paradiſum hunc Dei, *Biblia*, ingreditur, firmiſſimo cum propoſito ingredi debet, Arbori vitæ adhærendi, Arborem ſcientiæ boni & mali cavendi: h. e. *Librum hunc eô fine, non ut doctior, ſed ut ſanctior fiat, tractandi.* Tali propoſito deſtitutus ſi qvis ingreditur, facil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

facillimè laqveos & lapſum (ut Eva mater, cum infinitis curioſis filiis) inveniet. Qvi verò meliora tantùm qværet, *Vitæ viam*, inveniet & qvod qværit, *Vitam*; & qvod qværere timet ſuperaddetur ei, *Intellectus myſteriorum Dei* ſupra eos, qvi per curioſitatem hoc ſolùm qværunt: modò ut practicæ hujus methodi ne ignorent modum. Qvi ut pateat, accuratiùs etiam aliqvid monendum eſt.

21. *Scriptura ſacra tota eſt Liber practicus, in qvo Deus cauſam ſuam contra rebellem Creaturam agit, judiciiqve ſui tum juſtitiam tum proceſſum, variis occaſionibus variè, deſcribit.* Indicando nempe illis qvæ ſcire, mandando qvæ facere, promittendoqve facientibus qvid expectare, habeant: perpetuis cum Exemplis exercitæ benignitatis erga pios, juſti autem rigoris ſui erga impios. *Qviſqvis ergò totum hunc proceſſum Dei cum Humano genere, & qvi eos ſeducit Satana, rectè intelligere, indeqve alienis exemplis cautior fieri, voles, hæc facito. Primò*, firmiter ſtatue, humani Generis conditionem nunc eandem eſſe, qvæ olim: omnibus mortalibus profundo Dei conſilio inter ſumma & ima, juſtitiam & peccatum, vitamqve & mortem, ita indifferenter conſtitutis, ut *ſi qvis hîc vicerit, ſumma teneat, Vitam ſempiternam*; *ſi victus fuerit, ad ima & interitum prolabatur* (qvemadmodum Eſdras loqvitur 4. c. 7. 58.) *Secundò*, eundem ſemper eſſe Satanam qvi fuit, invidum, ſalutis noſtræ hoſtem, perpetuumqve mille modis inſidiatorem: à qvo mortalium nemo ullo momento tutus ſit. Deum è contra nos & ſatanam, noſtraſqve cum illo colluctationes, ſpectando ſemper, hominibus deeſſe nunqvam, ſi homines ipſi non deeſſent ſibi: cujus rei ſacra Hiſtoria exempla ſuggerit perpetua. Vaſramenta etiam Satanæ detegens varia, qvibus inſidias Hominibus & laqveos ſtruit: Deiqve præmonitiones & auxilia, variè varia, qvibus nobis ſuccurſum it: jam Verbis & doctrinis lenioribus, jam clamoribus & increpationibus acrioribus, jam ſignis & portentis inſolitis, jam caſtigationibus & plagis variis; & qvicqvid præterea circa Hominem ſeculorum curſu egiſſe Deum, ſacræ memorant Literæ. Horum ergò tu nihil à te alienum putabis: cùm Omnia ſemina, tum bonorum à bono Creatore Deo, tum malorum à malo ſatore Satana, intra te habeas, æqvè tu atqve alius qviſqvam. Sicut enim Omnis Homo *Mundi epitome* eſt, ſuum intra ſe Cœlum & terram, Aqvam & ignem, Materiam & ſpiritum, Lucem & tenebras, Motum & qvietem &c. habens: ita & totius Humani generis Hiſtoria tota divinitùs deſcripta, in qvovis ſeorſim Homine ſuas repræſentationes habet adeò, ut nemo hominum ſit qvi non ſuum Deum & ſatanam, ſuum Paradiſum & infernum, ſuam Arborem Vitæ & mortis, ſuaſqve tentationes & luctas, ſuas victorias & clades, ſuum Cainum & Abelem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

belem, verbô, ſemen mulieris & ſemen ſerpentis, intra ſe habeat: prævalente in aliis alio ſemine.

22. Qvoties igitur homo Chriſtianus Divinas legit Scripturas, magni uſus erit obſervare, *ut non tanqvam res alienas, extra ſe ſpectatas, ſed tanqvam propria negotia in ſpeculo ſpectanda, conſideret*: ſemper in locum illius de qvo ibi agitur (ſeu pius ſeu impius fuerit) ſeipſum ſtatuens, ſibiqve ipſi omnia qvæ dici audiet, vel agi ſpectabit, applicans. Deus enim qvia ex æternitate ſua proſpectans omnia ſecula, cum omnibus qvæ unqvam uſqvam fiunt, ſemper in obtutu habet, ſemperqve Deus Deus eſt, qvi non mutatur: neceſſariò fit ut qvicqvid ullâ occaſione ulli hominum dixit aut fecit (boni vel mali) eadem omnibus talibus dicat, & faciat, ſemper: ad normam æternæ ſuæ juſtitiæ, ut *Bonis benè, malis malè, ſit &c.* Tenta pie Chriſtiane, ſi nondum tentaſti! Incipe hoc modo evolvere Biblicum Codicem (ut qvicqvid unqvam videbis Deo placuiſſe, pleno fervore imiteris: qvicqvid diſplicuiſſe, odio pleno averſeris) videbis te de *lumine in lumen, & de virtute in virtutem iturum, ad Deum uſqve Deorum in Sion* (Pſ. 84. 8.)

23. *Nec deſperandum ſi primo ſtatim aggreſſu neceſſariæ hujus methodi fructus ad plenum ſe non prodat.* Dantur enim ubiqve rerum gradus: nec aliqvid unqvam ſimul natum fuit & maturuit. Ideò Scholæ Chriſtianæ (rationaliter inſtitutæ) in Claſſes dividi conſveverunt: dividi ergò hæc etiam ſuprema ſapientiæ Dei Schola poteſt. Ut nimirum communem cum Apoſtolis Scopum habentes, *Erudire omnem Hominem omni ſapientiâ, & exhibere omnem Hominem perfectum in Chriſto Jeſu* (Col. 1. 21.) per divinum id librum, Biblia, trino actu obtineatur. Primò, ad *cognoſcendum Hiſtorias Biblicas omnes.* 2. *Ad percipiendum verum ſenſum omnium Fidei, Charitatis, Speiqve articulorum.* 3. *Demum ad transformandum ſeſe* (pleno jam ſpiritûs fervore) in *Hominem novum ſecundùm Deum creatum, in juſtitia & ſanctitate veritatis* (Eph. 4. 24. Col. 3. 20. 2 Cor. 2. 18.) Primus gradus eſſet velut Chriſtianiſmi Tirocinium, ſecundus Militia ipſa, tertius Victoria & triumphus. Aut (antiqvos huc accommodando typos) in primo gradu eſſent Chriſtiani tanqvam *Levitæ*, in Templi atrio miniſtrantes: in ſecundo tanqvam *Sacerdotes*, in Sanctuario fungentes: in tertio qviſqve Chriſtianus perfectus, Chriſto conformis, ſtaret jam tanqvam *Pontifex* in decoro ſanctitatis, ipſum ſanctum ſanctorum (Cœlum) ingredi paratus.

24. *Hâc verô ratione ſola Biblia Chriſtianis τὸ πᾶν, ſeu Unum Neceſſarium, eſſent*, dicet qvis. Reſp. Ita, ſi ſecundùm Deum ſapientes eſſe qværimus, ſicut Maria ad pedes Chriſti conſidentes. Revera enim Scriptura Di-

vina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

vina æternæ ſapientiæ ſubſellium eſt. Nec tamen reliqvi duo libri (*Mundus* & *Mens*) fruſtra dati ſunt, ſed ut ſupremo illi viam parent, ſimulqve ad externas præſentis vitæ neceſſitates nos inſtruant: qvô ſic ad æternitatem ſapiamus, ut in ſeculo etiam ne deſipiamus. Qvàm autem reliqvi duo Divini Libri ad ſupremum illum arcanum ſapientiæ gradum nos promovendi vim habeant, *admirabile ſpecimen ante duo ſecula dedit Raymundus de Sabunde, libro cui titulum fecit* THEOLOGIA NATURALIS, *ſive* CREATURARUM LIBER. Ubi Creaturis omnibus in claſſes qvatuor (ſecundùm *Eſſe*, *Vivere*, *Sentire*, *Intelligere*) diſtributis, Omnia qvæ ad DEI & HOMINIS cognitionem, æternamqve illius gloriam & hujus ſalutem, ſpectant, tam apodicticè deduxit, ut contradicere non liceat. Liber eſt Capitum 330. Venetiis, Lugduni, Francofurti editus: ob prolixitatem tamen, & eorundem crebram repetitionem, ſtyliqve (qvam à ſui ſeculi barbarie traxit) ſcabritiem, paucioribus qvàm optandum erat notus, aut lectus: ideoqve à nobis contractior & lucidior Amſterdami nuper editus. Sed jacet ſic etiam, merx ſine emptore: Mundo inter margaritas & qviſqvilias non diſtingvente, Labyrinthiſqve ſuis potius qvàm ſubminiſtratis undecunqve Ariadnes filis, attendente.

25. *Sed & alia Librorum Dei epitome* (majoris lucis *deſiderio ac ſpe*) *optari nobis & condi cæpta eſt, ſub* PANSOPHIAE CHRISTIANAE *nomine*. Per qvam nihil aliud intellectum volui, qvàm *Neceſſariorum Tabulaturam perpetuam: ut dato qvocunqve honeſto deſiderio* (in rebus ſive hanc ſive futuram vitam ſpectantibus) *per qvæ media, & qvomodo adhibitis mediis, ad ſcopum rectâ iri, ſemperqve veniri, poſſit, pateat.* Qvod Opus (ſi perfici poſſet) non literatis tantùm & Scholis, ſed Humano generi, magno fore uſui (tanqvam ex infinitis Labyrinthis exitum feliciter monſtrans filum) neſcio cur dubitari debeat. Et tamen reperti ſunt, qvi propoſitum hoc aut tanqvam inutilem curioſitatem ſugillarunt, aut tanqvam rem præſtitu impoſſibilem contemſerunt: pauciſſimi reperti qvi æſtimarunt, votaqve adjunxerunt: qvi verò manum admoveret nemo, tametſi prudentiores unius hominis vires tantum Opus excedere agnoſcerent.

26. *Qvid ergò tandem pro Scholis ex hac Chriſti regula conſilii?* Reſp. Si eam planè ſeqvi animum inducerent, neceſſariò ſibi *ſolum unum Magiſtrum* ſeqvendum ſtatuerent, Chriſtum: aliis ducibus (præſertim è cæca gentilium turba) miſſis omnibus. *Unam item Bibliothecam Dei*, variis humanis aut omiſſis, aut nonniſi ſumma prudentiâ delectis, & ad divinæ ſapientiæ harmoniam redactis. *Methodum deniqve Chriſti*, qvæ tota practica eſt,

ca eſt, veritatem reqvirens, non pompam & fucum; fulmineqve percellens eos *qvi dicunt & non faciunt* (Matth. 23. 3.)

27. Si vero Academiæ morem receptum (Profeſſiones ſecundùm Facultates, *Philoſophicam, Medicam, Juridicam, Theologicam, diſtribuendi*) retinent, bonum eſſet addi ubiqve *PROFESSOREM NECESSITATUM, ſive FRUGALITATIS*: qvi publicis Lectionibus, privatiſqve exercitiis, *Qvantum ſit qvô carere poſſunt Homines ſapienter* doceret. Sicut & *Eloqventiæ Laconicæ Profeſſorem inſtitui*, qvi juvenes manu potiùs qvàm lingva eſſe promptos doceret, Aſiaticiqve multiloqvii vanitatem dedoceret, admodum eſſet utile. Nam & hoc divinæ Chriſti ſapientiæ pars eſt, *Scire tacere, ſolaqve neceſſaria loqvi*; ſive Deum alloqvimur ſive homines (Math. 6. 7.) Grave qvippe judicium pro qvovis otioſo verbo, etiam unico, à vivorum & mortuorum Judice denuntiatum eſt (12. 36.)

CAPUT VII.

Qvomodo Politici humanæ ſocietatis commercia ſic ad regulam Chriſti moderari qveant, ut omnia Familiarum, Rerumpub. Regnorumqve in tranqvillo ſint.

A*D rerum tranqvillitatem qvidnam Unum neceſſarium eſt?* CONCORDIA, gluten illud animorum, omnia ſocietatis membra in unitate continens: in plura enim ſi abeunt ſententiæ, electiones, ſtudia conatus, actum eſt de incolumitate. *Omne Regnum adverſus ſeſe diviſum deſolabitur*, inqvit Chriſtus: tam neceſſariò, ut Ædificium ſolutis tectorum, parietum, columnarum, fundamentiqve vinculis, neceſſariò ruit.

2. *Ad conſervandam verò Concordiam qvid eſt neceſſarium?* R. Ordo perſonarum, & actionum: ut alii præſint, alii ſubſint, & qviſqve qvid ſibi ſuo loco & tempore agendum ſit ſciat. Omnia liberè, ſine coactiva vi: & rationabiliter, ſine dolo & fraude. Humana enim natura humanis modis regi vult, ductu magis qvàm tractu, ſvaſione qvàm coactione: qvippe ad imaginem Dei rationalis, & libera, ſuiqve prorſus juris, facta. Imperandi ergò artificium ſapientia eſt, non vis: prudentia, non laqveus. Nam conditio naturæ humanæ deterior eſſe non debet belluinâ: cùm nec Bos, canis, felis, aliudve animal, ferociter tractari patiatur, irritatum mox ferit, mor-

det,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

det, lancinat, aut (ſi poteſt) fugit. Eqvus etiam generoſus ſeſſorem peritum lubens vehit, imperitum excutit: qvod non tantùm Alexander expertus cum Bucephalo ſuo, ſed & Roboam cum Regno ſuo, infinitiqve alii. Prorſus ergò ad perfectam Concordiam aut liberalis æqvalitas, aut ut liberale imperium & liberale obſeqvium, reqviritur: qvia Communis LIBERTAS (tanqvam communis naturæ humanæ dos, communiſqve in nobis Divinæ imaginis character) ſponte agendorum dux & lux eſt.

3. *Communis verò LIBERTAS? Atqvi hæc facile in licentiam & diſſolutionem tranſit, confuſionemqve rerum affert.* Reſp. Qvid non optimarum etiam rerum in abuſum rapitur? an ideò rejiciemus omnia? Libertatis abuſus coercendus eſt *Legibus*, exorbitationum freno. Legibus autem dandi *Cuſtodes*, *Magiſtratus*; qvi authoritate ac poteſtate armati bonos præmiis, & malos pœnis, afficiant. Ita facile obtinetur, ut unoqvoqve honeſtè vivente, neminem lædente, jus ſuum cuiqve tribuente, tranqvilla ſint omnia.

4. *Unde igitur tot rerum humanarum confuſiones & Labyrinthi?* A neglecta Unius neceſſarii, admiſſione verò plurium *Non neceſſariorum.* Qvæ illa? I. *Multitudo Regentium.* II. *Multitudo Legum.* III. *Multitudo Legulejorum, Judicia publica pervertentium.* IV. *Multitudo ceremoniarum, rerum veritatem obumbrantium.* V. *Legum aſpernatio & violatio, qvam RATIONEM STATUS vocant.* VI. *Regentium æmulationes mutuæ.* VII. *Aperta deniqve Bella, belluiniqve furores.*

5. Regentium multitudinem non eſſe ſaluti Reipublicæ, ab omni ævo obſervatum eſt, Hinc illud: *Non multos regnare bonum eſt: Rex unicus eſto.* Et adagium: *Imperatorum multitudo perdidit Cariam.* Qvoties enim cura ejuſdem Reipublicæ, aut Regni, pluribus committitur, facilè plures illi (qvia qvot capita tot ſenſus) in diverſa ſtudia ſcinduntur, & in factiones abeunt: qvippe ubi qviſqve ſua qværens poſt ſe qvoſcunqve poteſt trahit, aliis itidem partes ſuas non negligentibus. Hinc Natura cuivis Corpori vivo, tametſi membris numeroſiſſimo (ut eſt humanum, Elephantinum, Balænæ) non niſi unam attribuit Animam. Tametſi autem in liberis Rebuspublicis ad publicas agendum curas multi eliguntur, illi tamen plures certis Concordiæ legibus ita connectuntur, ut totus Senatus ceu una Anima ſint, ſub uno Conſule ceu capite. Si extraordinariè diffidere contingat, extremum remedium eſt ad Unitatem confugere: totam poteſtatem conferendo in unum: cui Romæ *Dictatoris* nomen erat, ſalutari ſemper eventu. Tam ecce evidenter veritas regulæ Chriſti, *UNUM eſt NECESSARIUM*, hic etiam ſigillatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

6. De Legibus dubitari poſſet, Annon ad omnes Humanas actiones certas habere ſit ſalutare? qvibus nempe homines ubiqve circumſcripti, exorbitare audeant nuſqvam? Sed reſpondet Apoſtolus, *Ubi non eſt* Lex, ibi *non eſt tranſgreſſio* (Rom. 4. 15.) *ergò ubi Leges multæ, tranſgreſſiones multæ.* Qvia *Nitimur in vetitum ſemper cupimuſqve negata*, ut gentilis Poeta obſervavit. Verum eſt qvod Jure Conſulti pronuntiant, *Ex malis moribus naſcuntur bonæ Leges:* ſed & verum, Qvantô plures Leges tanto faciliùs humana memoria fatiſcit, protervia verò provocatur. Triſte habemus exemplum in populo Judaico, optimis à Deo legibus præcunctis populis inſtructo (Deut. 4. 6, 8.) præcunctis tamen Gentibus abominabilius peccante, (Ez. 5. 6, 7.) Et in nobis ipſis nos Chriſtiani, qvi Corpus Juris Civilis à Romanis Imperatoribus ſexcenties pluribus qvam Moſaicæ fuerunt legibus inſtructum, prætereaqve Jure Canonico à Romanis Pontificibus duplô auctius factum, habemus: & qvid tamen ad mores emendandum proficitur? Nuſqvam gentium majores patrantur abominationes. O qvàm hîc altâ voce clamandum venit, *Unum eſt neceſſarium!* Ecqvodnam illud unum? Unus *Decalogus*, ad qvem Deus omnia ſua præcepta reduxit: & qvem unum ſi Juris Doctores practicè docere, populus Chriſtianus practicè diſcere, vellent, qvantis Labyrinthis carere poſſemus! Multo magis ſi Decalogi inſuper compendium à Chriſto monſtratum, *Dilectionem Dei & proximi*, amplecti vellemus. Mox appareret *Legem non eſſe poſitam juſto* (1 Tim. 1. 9.) h. e. verè Deum timentibus, & proximos diligentibus, nihil opus eſſe legibus multis; ipſa Conſcientia qvemqve doceret omnia, per qvæ Deo & hominibus placere poſſint & velint, plenâ lubentiâ.

7. De Interpretibus Legum (qvos Jureconſultos vocant) qvid dicemus? minuuntne an augent ſtudii hujus tricas? Minuere dicunt: ſed res loqvitur contrarium. Tot enim centena, & centies centena, ſcriptitantur Volumina: & in qvolibet Volumine tot alii Authores allegantur, ut tanqvam per denſiſſimas Sylvas, perpetuaqve ſpineta, incedendum ſit. Qvod cacöethes (per ambages Lectorem ductandi, & remorandi) utinam imitari Philoſophis, Medicis, Theologis, nunqvam veniſſet in mentem! Sed nullus jam ferè Liber novus editur, non prolixo Authorum catologo effartus: etiam ubi nihil opus, tantummodo ad multæ lectionis oſtentationem. Qvaſi verò magnæ laudis ſit Chymicum ſe jactare, & transfuſorem agere; aut lucem promittendo, umbram oſtentare. Verè qvidam ævo novo verè ſapiens Vir ſcripſit: *Cùm brevis vita ſit, Ars longa, nunqvam eam poſſidebimus niſi abbreviatam. Abbreviatam autem nunqvam dabit qvi non libellos, ſed elephantina Volumina, ſcribit:* teſtem eorum qvæ ſcribit non ipſam

palpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

palpabilem rerum Veritatem faciens, ſed prece aut pretio conductorum, vel crinibus attractorum, adſtipulatorum catervas, adducens.

8. *Augent Juris Labyrinthos ipſæ Forenſes actiones, Juridicialeſqve in illis proceſſus, qvos Cauſidici mille modis torqvere artis eſſe putant.* Super qva re Bernardus fuit lamentatus, Chriſtianos non ſecundùm leges vivere Chriſti, ſed ſecundùm leges civiles à gentibus derivatas. Qvod inde putat venire, qvia neqvitia humana Divinam legem obſervare diffidit: cùm Chriſtus aliud tribunal non erexerit qvàm Conſcientiæ, tum privatim domi cuiqve, tum in Eccleſia. *Et ô beati nos* (inqvit) *ſi non aliô indigeamus tribunali: nemoqve malè ſibi conſcius defenſionem qværeret ab Advocatis, & conductis aliunde teſtibus.* Hæc iſte Theologus, *libro de Conſideratione.* Sed & Jureconſulti nonnulli, qvàm in vulgari Chriſtianorum Juris proceſſu nihil Chriſtiani ſit, viderunt: interqve hos *Nicolaus Vigelius*, qvi publicato libello Germanico (Richterbüchlin anno 1579, *Qvantum damni Juriſprudentia (qvæ nunc obtinet) & gloriæ Dei & publicæ utilitati faciat*, in præfatione oſtendit: Libello verò ipſo *Qvanta ſimplicitate, facilitate, æqvitate, Judicia de qvibuſcunqve incidentibus Controverſiis adminiſtrari qveant docet.* Adjunctâ deniqve ad Imperii Ordines Oratione in cauſas corruptæ Juriſprudentiæ inqvirens, inter alias *Eloqventiæ abuſum* ponit: eô tendens ut pateat, ſi Chriſtiani eſſent Chriſtiani (Veritatem agere & loqvi gnari) Juris humani ſcientiam totam fore ſuperfluam.

9. Similia docuit *Octavius Piſani*, libello cui *Lycurgus Italicus* nomen fecit, tranſlatuſqve in Latinum, Sultzbachii An. 1666. excuſus eſt titulo tali,

LEGES juxta qvas adminiſtratur vera, prompta, & expedita Juſtitia: ſine expenſis & moleſtiis litigantium, ſineqve Advocatis, Procuratoribus, Proceſſionibus &c. & ſine aliis Libris, cùm unus iſte pro omnibus ſufficiat, modo perfacili & omnibus communi, pro adminiſtranda juxta illum Juſtitia veriſſima & expeditiſſima, qvantum in hoc Mundo fieri poteſt.

10. Eqvidem Chriſtus inter pacis media ſolam *Injuriarum Tolerantiam* poſuit, ad omnes moleſtos Juris proceſſus evitandum, ſolam eam ſufficere docens (Matth. 5.38.&c.) Petrus verò addidit: *Ecqvis Vobis noceat ſi boni æmulatores fueritis? ſed & ſi propter juſtitiam patimini, beati eſtis* (1 Pet. 3.13.) Qvod verè ſublime ac cæleſte, â Chriſto & ſpiritu ejus datum conſilium, ſi Chriſtiani non capiunt, utinam humilius illud (à Chriſtianis Jureconſultis ſubminiſtratum) ne aſpernentur! ad monſtroſos, ambagioſos, exitioſoſqve conſveti Juris proceſſus compendifaciendum! Aut cer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

tè patiantur præter iſta rigidi juris *Fora*, in qvovis Territorio *Tribunal Modeſtiæ*, pro controverſiis (inter pios & modeſtos, vel pauperes, humanâ infirmitate exortis) ex æqvo & bono decidendis per Arbitros honoratos, non lucri cauſa ſed pacis amore ſeſe juſtitiæ miniſtros exhibentes, erigi.

11. Qvartus humani commercii labyrinthus eſt *Titulorum inſolentia & vanitas*, *Ceremoniarumqve ſemper in majus creſcentium pompa & faſtus*, *fumus & fucus*. Eô enim ventum eſt, ut nemo ferè jam res agat, nugas ferè omnes: non vano jam dicterio *Mundum Ceremoniis regi:* item, *Mundum univerſum agere Hiſtrioniam.* Ubiqve enim adulationum & blandimentorum plus eſt qvàm veritatis: umbræ ſine Corpore, plumæ ſine Ave, phaleræ ſine Eqvo, pedum ſine Paſtore, pallium ſine Philoſopho, ſonus ſine Mente, h. e. nomina ſine re, paſſim occurrunt. Modò qvid oculos, aures, phantaſiam, impleat, in rerum viſcera nemo facile inqvirit. Exemplum do. *Si Principi ad exteros legatione opus eſt*, *qvid qværitur*? Modernâ methodo Perſona ſpectabilis, comitatus ingens, pompa multa, eôqve dapſiles è publico ſumtus: methodo autem Chriſti nihil hîc neceſſarium eſt niſi *Vir prudens & fidelis*, etiamſi ſolus mittatur. Qvalem Legatum Deus in mundum miſit, Filium ſuum ſolitarium, mitem, ſine pompa & clamore ſua agentem: donec in terra judicium peractum eſt (Jeſ. 42. 1, 5.) Hoc autem dum non attendit mundus, neqve res æſtimare ex dignitate ſua, ex pigmentis tantùm, diſcit, ſeipſum faſcinat, ipſiſqve ſuis vanitatum tricis ſeſe involvit ſine fine.

12. Ex hac umbras rebus præferendi peſſima conſvetudine nata eſt alia, *humanam ſocietatem premens & perimens*, *peſtis*, *Divina humanaqve jura pro arbitrio infringendi*; dummodo ſtatum qvem ſibi qvis propoſuit conſolidandi ſpes ſit. Vocant *Rationem Status*, intelliguntqve licentiam qvidvis agendi qvod propriis commodis ſerviat, nullis in contrarium obſtantibus pactis aut promiſſis. Qvod ſi conceditur (concedi autem ſibi alii aliorum exemplô poſtulant) actum erit de mutua inter homines fide, nihil à fœdifragio tutum erit, non JUS regnabit jam, ſed VIS aut DOLUS. Et ſic omnia Humana negotia merus erunt Labyrinthus, ſine exitu; meraqve Siſyphea ſaxa, nuſqvam firmiter figi valentia: & omnes vicinalis amoris & concordiæ ſpes mera fugacia Tantali poma; totus deniqve mundus Vertumnorum Deo illudentium, Deumqve irritantium, palæſtra. *Circuite vias Jeruſalem*, inqvit Deus, *diſqvirite per plateas ejus an inventuri Virum facientem judicium*, *qværentem fidem: & ero illis propitius. Ecce autem etiam cum jurant*, *falſo jurant!* (Jer. 5. 1, 2.) Qvia verò ibi additur: *Domine*, *oculi tui reſpiciunt FIDEM* (verſ. 3.) annon iram effugiendi

giendi

giendi conſilium datur? Utiqve: nempe ut veritatem loqvatur qviſqve in corde ſuo (Pſ. 15.) non aliud ore pronuntiando qvàm *Eſt, eſt: Non, non*, (Matth. 5. 37.) Ingens & hoc foret tricarum Mundi compendium, verè neceſſarium.

11. *Sextum rebus humanis labyrinthum affert Regiminum diverſitas, & ortæ hinc æmulationes Mundum perpetuò inqvietantes.* De optima enim Regiminis forma conveniri hucuſqve non poteſt: Meliuſne Populus regatur à ſe ipſo, *Democraticè*? an per Populi primores, *Ariſtocraticè*? vel per Caput unum hæreditariè regnans, *Monarchicè*? aliis pro hoc, aliis pro iſto vel illo ſtatu, contendentibus, varia cum colliſione, per ſex jam fere annorum millia. Ecqvid vero hîc *Unum neceſſarium*? Reſp. *Dare Deo qvod Dei, & Cæſari qvod Cæſaris eſt* (Matth. 22. 21.) ſive, *Subeſſe omni humanæ creaturæ propter Deum* (1 Pet. 2. 13.) h. e. qvaliſcunqve in Societate humana inſtitutus fuerit ordo eum non turbare, ſed tueri. Deus qvippe Homines ad libertatem condidit, nulli eos Creaturæ mancipans, ne Angelis qvidem: ſed qvia ubicunqve multitudo ibi confuſio eſt, niſi multitudo vi ordinis in unitatem reducatur, Ordinis illius arbitrium Deus penes ipſos homines reliqvit, qvod res ipſa loqvitur. Nunqvam enim apertum de re illa mandatum dedit, exempla tantùm in Animantibus ſocialem Vitam agentibus: nempe *in Formicis, ſtatûs Democratici: in Apibus, Monarchici.* Homines autem dum ante Diluvium per Familiarum patres regerentur, erat ſtatus Democraticus, Ariſtocratico mixtus, qvem non improbabat Deus. Neqve cùm à Diluvio Nimrod familias, & de hinc gentes, imperio ſuo ſubdere tentans Monarchiam fundavit: qvæ Regnorum origo eſt, Apoſtolo *humana Creatura* dicta, 1 Pet. 2. 13.) non improbata Deo, qvia Deus ordinis eſt.

12. *Si jam de regno qværatur, qvid illi neceſſarium ſit?* reſpondebitur ex regula Chriſti, *Unum eſt neceſſarium, nempe Uni Regno unus Rex:* ſicut uni Corpori unum Caput, uni Capiti unus pileus, uni Mundo unus Sol ſufficit. *Non capit Regnum duos*, dictum eſt: ergò neqve Rex unus Regna duo, alias deerit proportio harmoniæ. Ut enim in ſtatu Conjugali fidelis copula unius mariti cum marita una conjugalem felicitatem abſolvit, ita in ſtatu Regali ſimiliter *Unus Rex uni Regno junctus:* ſicut unum caput Uni ſuo corpori. Si Rex unus plura Regna qværit, Labyrinthos qværit, Siſyphea ſaxa qværit, Tantaleam eſuriem & ſitim qværit: cùm etiam unicum rectè adminiſtratum Regnum infinitam negotiorum molem (h. e. Labyrinthum) afferre ſatis idoneum ſit.

13. *Ut ergò Regnum Regi ſuo ne labyrinthus ſit, qvid opus erit?* Reſp. Scire,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Scire, Poſſe, Velle regere. *Scire:* nempe Juſti & æqvi leges, Paciſqve ac belli artes, ut circa omnia oculatus exiſtens qvid fiat, & fieri conveniat, videat per ſe, non per aliena conſpicilia (Prov. 20. 8.) *Eqvum & mulum regi neceſſe eſt* inqvit David, qvia intellectu carent: at *Regem, aliorum rectorem, ab aliis regi irrationabile eſt.* Reqviritur etiam *Velle:* h. e. ignaviâ vel voluptatibus non avocari, ſed gaudere in iis eſſe qvæ publicæ ſalutis ſunt. *Poſſe* tandem reqviritur, h. e. authoritate, potentiâ, heroicoqve animo armatum eſſe, ad omnibus qvæ publicam turbare vellent qvietem obſiſtendum. Demum ſeqvetur τὸ *Regere ac Regi: Regere,* ſcil. *populum; Regi* verò *à Deo & legibus.* Qvippe ſine primo non eſſet Rex: ſine ſecundo pluſqvam Rex, id eſt Tyrannus, Deo & hominibus exoſus, ſibi autem ipſi tandem exitioſus. Qvod ne eveniat, neceſſe eſt Omnes qvi cum poteſtate præſunt ita ſe gerere, ut diligantur & metuantur: diligantur à bonis, metuantur à malis. Et qvia peritus etiam Gubernator naufragium facere, prudens etiam Politicus Rempubl. præcipitare, poteſt, ſi non ſummum rerum Præſidem ſibi propitium habeat: hujus ergò ſuper omnia metu & reverentiâ impleri, ſemperqve piè orare ac vivere, præ aliis opus habet qviſqvis ad rerum clavum ſedet.

14. *Belli gerendi ſi qvando ingruit neceſſitas, qvid faciendum eſt ut Bellum ne Labyrinthus ſit?* Reſp. Aut non inchoandum eſt (pacificis præventum conſiliis:) aut finiendum citò: aut gerendum prudenter, ut ne victoriæ loco cladem afferat. Primum eſt facillimum, difficilius ſecundum, tertium difficillimum. Chriſtus tamen primum commendare ſolitus fuit ſemper, tanqvam tutiſſimum (Matth. 5. v. 25. & 37. Luc. 14. v. 31.) Et qvia Bellum belluinum qviddam eſt, Homines autem humanitas & manſvetudo decet: qvia lites judiciô rite ſuſcepto terminari poſſunt omnes. Job. 34. 4.

CAPUT VIII.

Qvomodo Theologi, Eccleſiarumqve Paſtores & Epiſcopi, accuratâ Regulæ Chriſti obſervatione totius Eccleſiæ ſaluti, conſcientiarumqve qvieti, conſulere ita poſſint ut melius neqveat.

RElígionum inextricabiles Labyrinthos, volubiliſſima Siſiphea ſaxa, miſerabileſqve Tantaleas deluſiones, ſi qvis ſpectare velit, inſpiciat *Alexandri Roſſæi Religionum Orbis totius deſcriptionem:* teterrimum chaos & hor-

& horrorem videbit. Cui Confuſioni univerſale remedium ſi qværitur, non reperietur aliud præter id qvod Regula *de* UNO NECESSARIO ſuppeditare poteſt. Nempe, ut OMNES redeant ad principia viarum, unde divortia facta ſunt: h. e. ad primævam illam religionem, qvam primus Homo ab UNO ſuo & noſtro Conditore acceperat. Solus qvippe Deus Creator, qvomodo à Creatura ſua coli debeat optime intelligit, docereqve id Hominem primum potuit, & docuit. Omne autem primùm reliqvorum in ſuo genere norma eſt: ut neceſſariò ſi qvid in ſeqventibus degeneravit, ad primam formam ſuam revocandum veniat.

2. *Qvalis ergò prima Religio fuit?* Reſp. Simpliciſſima: qvando rerum Conditor Homini primo ſe UNUM ſolum Deum oſtendit: illiqve à ſe uno Dependentiam (obſeqviis æternis teſtandam) mandavit: promittens illi ſic facienti Vitam ſempiternam (Gen. 2.) Ecce Paradiſiaca Religio qvàm ſimplex! *Credere unum Deum: Obſeqvi uni Deo; Sperare vitam à vitæ fonte Deo.* Nec aliam patri fidelium Abrahamo tradebat Deus, dicendo: *Noli timere Abraham, ego ſum Deus Omnipotens.* (Ecce fides in unum Deum ſimpliciſſima!) *Ambula coram me, & eſto integer.* (Ecce Vita pura & ſimplex! omnia agere ut in conſpectu Dei.) *Et ego ero clypeus tuus, & merces tua magna valde*: (Ecce ſpes ſimplex & glorioſa! Gen. 15. 1. & 17. 1.) Similem Dei cultum, ſimpliciſſimum, docuit Moſes: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c. proximumqve tuum ſicuti teipſum. Tametſi enim varia qvoqve præcepta fuerint per Moſen tradita, illa tamen exercitia tantùm fuerunt *Obedientiæ*, aut typi & myſticæ cotes *Fidei*, roboramentaqve *Spei*: qvemadmodum mentem ſuam toties per Prophetas declarabat Deus. Exempli gratia per Micheam: Indicatum tibi eſt ô Homo qvid ſit bonum, & qvid à te reqvirat Dominus. Nempe ut facias jus, & ames miſericordiam, & modeſtè ambules cum Deo tuo (Mich. 6. 8.) Hoc ecce totum Religionis fuit ante legem & ſub Lege, Deum prehendere *Fide*, Deum amplecti *Charitate*, Deum tenere *Spe!* Hoc enim unum illud perpetuo Neceſſarium eſt, *Dependere à Deo ſuo*, tum Cogitatione & intellectu, tum Voluntate & affectu, tum Studio & viribus totis.

3. A qvo ſuo centro, DEO, qvia totus Mundus exerravit, perqve rerum circumferentias gyrans, labyrinthos oberrat ſine exitu, ſaxa volutat ſine reqvie, deſiderata ſua captat ſine adeptione: *non reſtat niſi* UNUM *hoc* NECESSARIUM, *ut Homo qviſqve à ſe & rebus exeundo in Deum redeat.* Qvod ut homines faciliùs & intelligere, & admittere, & imitari poſſent, placuit ipſi rerum Reparatori rem inchoare, exemplumqve in ſeipſo monſtrare. Aſſumtâ igitur humanitate Filius Dei, nobiſqve per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

omnia ſimilis factus (excepto peccato) docuit Homines verbo & exemplo abnegare ſeipſos ex toto, redireqve ad Deum ex toto, in æternum ſe agglutinando Deo ſoli, Fide, Charitate, Spe. Hæc eſt Evangelii ſumma, hoc omnibus ſalvandis *Unum neceſſarium*. Verè enim Chriſtus ſolus dicere potuit: *Ego ſum Via, veritas, & vita, nemo venit ad Patrem niſi per me* (Joh. 14. 6.) Verè: *Ego ſum lux Mundi, qvi me ſeqvitur non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ* (Joh. 8. 12.) Verè: *Ad me venite omnes qvi laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Tollite jugum meum ſuper Vos*, & *diſcite à me, qvia ego mitis ſum & humilis corde: & invenietis reqviem animabus veſtris. Jugum enim meum ſvave eſt, & onus meum leve.* (Matth. 11. 28.) Sed hujus Neceſſarii ô qvàm obliviſcuntur Chriſtiani?

4. *Qvinam Chriſtiani?* Chriſtianus dicitur Diſcipulus & imitator Chriſti: qvi ſcil. qvod Chriſtus docuit credit, qvod mandavit facit, qvod promiſit ſperat. Verus ergò Chriſtianus is ſolus verè eſt, qvi Chriſti dogmata verè credit, mandata verè facit, promiſſis verè fidit. Si ſublimiùs vellemus loqvi, poſſit dici *Chriſtianus homo Chriſto conformis, perqve conformitatem illam Deificandus*. Nam homo per naturam Deificari appetit: qvia cùm omne ens perfici ac ſublimari appetat, Homo autem nihil ſe ſublimius habeat præter Deum, appetit ergò fieri ſicut Deus: eoqve appetitu à ſatana (tanqvam anſâ ſeu hamo) captus & deceptus fuit. *Chriſtus ergò Dei filius qvod ſatan falsò offerebat verè confert, poteſtatem dans filiis hominum filios Dei fieri* (Joh. 1. 12, 13, 14.) Ad qvæ verba pulchrè Origines: *Ad hoc Verbum* (Deus) *in carnem deſcendit, ut Caro, i. e. homo credens, per Carnem in Verbum aſcendat: ut per naturalem Filium unigenitum multi efficiantur filii adoptivi. Non propter ſemetipſum VERBUM CARO FACTUM EST, ſed propter nos, qvi nonniſi per Verbi carnem potuiſſemus in Dei filios tranſmutari. Solus deſcendit, ut cum multis aſcenderet: de hominibus FACIENS DEOS, qvi de* (*ſeipſo*) *Deo fecerat Hominem.*

5. Magna hæc. *Sed ut Homines Chriſto reddantur conformes, qvid opus eſt?* Solum Chriſtum ut perfectiſſimum Fidei, & Vitæ, & Spei, exemplar intuendo, ad illud omnia ſua Cogitata, Dicta, Facta, ita componere, ut Deus Pater Filii ſui imaginem in iis agnoſcens, pro genuinis qvoqve filiis ſuis habeat, & cnm Chriſto in cæleſtibus conſidere faciat (Eph. 2. 6.) Qvod Scriptura variè aliâs exponit: ut *Mentem habere Chriſti; induere Chriſtum, ambulare in Chriſto; non vivere jam ſibi ſed Deo: imò non vivere ampliùs nos, ſed Chriſtum in nobis.* Et deniqve ita hominem fidelem à Spiritu Chriſti regi, qvomodo Corporis noſtri membra à ſpiritu è capite defluente, omniaqve totius Corporis perfluente & movente, reguntur.

6. *Toti*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

6. *Toti autem credentium corpori, Eccleſiæ Chriſtianæ, qvid maximè neceſſarium eſt?* CONCORDIA UNIVERSALIS: qvam Chriſtus Dilectionem vocavit, & in teſſeram ſuis, ſive notam Eccleſiæ ſuæ, dedit (Joh. 13.35.) Apoſtoli verò mutuam charitatem, tanqvam vinculum perfectionis, commendabant (Col. 3.14.) ſvadentes Unitatem ſpiritus ſolicitè ſervare in vinculo pacis: tanqvam unum Corpus eſſent omnes, unuſqve Spiritus, omnes in eandem ſpem vocati ſub uno Domino, una Fide, uno Baptiſmate &c. non obſtante diverſitate Donationum Chriſti (Eph. 4. 3, 7.) Summa autem concordiæ Chriſtianorum lex eſt trina: *Servare in omninò neceſſariis Unitatem: in minus neceſſariis* (qvæ Adiaphora vocant) *Libertatem: in omnibus erga omnes Charitatem.*

7. *Suntne tales Chriſtiani?* Erant Apoſtolorum tempore, cùm totius multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, neqve qviſqvam eorum qvæ poſſidebat aliqvid ſuum eſſe dicebat, ſed communia erant omnibus omnia (Act. 4. 32.) Sicut & aliqvamdiu poſt Apoſtolorum tempora, cùm non pro Chriſto tantùm, ſed alii pro aliis, animas ponerent (1 Joh. 3.16.) Poſtea frigeſcente paulatim charitate ut Regulæ Chriſti De Uno Neceſſario, ita & praxis ejus penitùs obliti, ſenſimqve ad non neceſſaria, impertinentia, noxia, exitioſa, ita prolapſi ſunt, ut omnia jam ſint Labyrinthus, neqve tandem Eccleſia videatur contradiſtincta Mundo, tanqvam cætus evocatorum è mundo, ſed ſit ipſi Mundus nomine Chriſti tectus. *An ergò Eccleſiam Chriſti Navem Theſei eſſe factam dicemus?* qvam Plutarchus ab Athenienſibus toties fuiſſe reparatam ſcribit, ut novis ſubinde aſſeribus ſubſtitutis de veteribus ne una qvidem tabula ſupereſſet: *Theſei navem* tamen vocari non deſiiſſe? Non putem ita loqvendum: qvia Chriſtus navem Eccleſiæ ſuper ſeipſum ita ædificavit, ut opus in ea ſuum perire non poſſit, qvicqvid etiam alieni operis, humani vel ſatanici, accedat. Nempe qvomodo in agro Domini, bono ſemine conſito, inimicus Zizania ſuperſeminare potuit Tritico, tollere Triticum ipſum non potuit (Matth. 13.25.) ita Eccleſiæ fundamento ſuperſtrui poſſunt (præter aurum, argentum, gemmas) ligna etiam, fænum, ſtipula: non tamen ut per id aurum & argentum pereant, ſed ut probationis igne purificentur, ſtipulis & ſcoriis exuſtis.

8. Sic ergò habendum. *Qvicqvid inter Chriſtianos Chriſti remanet* (de Doctrina ejus, Vita ejus, & qvibuſcunqve Divinis inſtitutis ejus) *id totum triticum eſt, aurum eſt, gemmæ ſunt, Unum perpetuò Neceſſarium eſt: qvicqvid verò humanarum adinventionum & profanationum acceſſit, id omne Zizania ſunt, fænumqve ac ſtipula ſunt, ad comburendum comparata.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Aut ut ad præſens inſtitutum loquamur, *Labyrinthi ſunt, Siſyphea ſaxa ſunt, Tantaleæ illuſiones ſunt:* quibus in immenſum adauctis nihil ſub Cœlo eſſe conſilii, niſi *ut ad unam Chriſti regulam DE UNO NECESSARIO redeamus Omnes*, jam demonſtrandum eſt.

9. Summa quæſtio eſſe poteſt, *Chriſtianis per tot & tantos Labyrinthos dilapſis, quid eſt unum Neceſſarium?* Reſp. CHRISTUM, omnis perfectionis exemplar, cœlo nobis demiſſum, unice intueri, & ad illud omnia noſtra componere: ſic mandante, & in figura ad Moſen edicente Deo: *Inſpice, & fac ſecundùm exemplar qvod tibi monſtratum eſt in monte* (Exod. 25. 40.) Super Chriſtum autem bis facta vox de cœlo: *Hic eſt Filius meus dilectus: hunc audite* (Mat. 3. 17. & 17. 6.) Ipſe autem Chriſtus: *Venite ad me omnes, diſcite à me, invenietis reqviem &c.* (11. 27. &c.

10. *Qvæ ſumma eſt eorum qvæ à Chriſto diſcere habemus?* Omnia qvæ Chriſtus fecit & docuit (Act. 1. 1.) Dixit enim ille: *Exemplum dedi vobis, ut qvemadmodum ego feci faciatis* (Joh. 13. 15.) *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis qvæ præcipio vobis &c. Omnia enim qvæ audivi à Patre meo nota feci vobis* (Joh. 15. 14, 15.) Qvæ qualia ſint ex libris Euangelii cognoſci poteſt, eleganterqve in epitomen ab Eraſmo (in Compendio Theologiæ veræ) redactum eſt, his verbis.

CHRISTUS cœleſtis Doctor novum qvendam Populum in terris inſtituit: qui totus è cœlo penderet, & omnibus hujus mundi præſidiis diffiſus, alio qvodam modo dives eſſet, aliô ſapiens, aliô nobilis, alio potens, alio felix; qviqve contemptu rerum omnium, qvas vulgus admiratur, felicitatem conſeqveretur. Qvi neſciret livorem aut invidentiam, nimirum oculo ſimplici: qvi neſciret ſpurcam libidinem, utpote ſponte ſua caſtratus, angelorum vitam in carne meditans: qvi neſciret divortium, qvippe nihil non malorum vel ferens, vel emendans: qvi neſciret jusjurandum, ut qvi nec diffideret cuiqvam, nec falleret qvenqvam: neſciret pecuniæ ſtudium, ut cujus theſaurus in cœlis eſſet repoſitus. Non titillaretur inani gloria, ut qvi ad unius CHRISTI gloriam referret omnia: neſciret ambitionem, utpote qvi qvo major eſſet, hoc magis ſeſe propter CHRISTUM ſubmitteret omnibus. Qvi neſciret (ne laceſſitus qvidem) vel iraſci, vel maledicere, nedum ulciſci; qvippe qvi & de

male

male merentibus bene mereri ſtuderet. Qvi eâ morum eſſet innocentia, ut vel ab Ethnicis comprobarentur: qvi ad infantulorum puritatem ac ſimplicitatem veluti renatus eſſet: qvi volucrum ac liliorum ritu in diem viveret: inter qvos ſumma eſſet concordia, nec alia prorſus qvàm membrorum corporis inter ipſa. Inter qvos mutua charitas omnia faceret communia, ut ſive qvid eſſet boni, ſuccurreretur cui deeſſet; ſive mali qvippiam, aut tolleretur, aut certe leniretur officio. Qvi Doctore ſpiritu cæleſti ſic ſaperet, qvi ad exemplum CHRISTI ſic viveret, ut Sol, ut lux eſſet Orbis, ut Civitas eſſet in edito ſita, omnibuſqve undiqve conſpicua: qvi qvicqvid poſſet, id omnibus juvandis poſſet. Cui vita hæc vilis eſſet, mors optanda immortalitatis deſideriô: qvi nec tyrannidem timeret, nec mortem, nec ipſum deniqve Satanam, unius CHRISTI præſidio fretus: qui modis omnibus ſic ageret, ut ad extremum illum diem ſemper eſſet velut accinctus ac paratus.

11. Ecce ab ipſo Deo ſalvatore monſtratam novam, brevem, ſanctam Sionis viam! per qvam non tranſibunt polluti! Via tam directa, ut ſtulti non errent per eam (Jeſ. 35.4, 8.) Cui qvicqvid inter Chriſtianos diſſimile reperitur (reperiuntur autem infinita viarum divortia) aut invium eſt aut devium, in ſalebras & ſcrobes, præcipitiaqve, abducens. Legat qvis vel unicum Evangelii caput (Matthæi qvintum) & conferat cum modernis Chriſtianorum moribus: agnoſcet qvàm diſſona facta ſint omnia, verèqve *unum neceſſarium Chriſtianis Omnibus eſſe AD CHRISTUM REVERTI:* utpote unum illum Cœlo miſſum Magiſtrum, qvi neminem ad Arborem curioſæ ſcientiæ, omnes ad Arborem vitæ vocans, non Verba exigit, ſed Opera: exigitqve nos *in operibus pietatis tam perfectos, ut ipſe cæleſtis Pater perfectus eſt* (cap. 5.48.)

12. *Si dices impoſſibile eſſe homini tam perfecto eſſe ut Deus in cœlis eſt*, audi qvid reſpondeat; *Qvod impoſſibile eſt apud homines, poſſibile eſt apud Deum* (Luc. 18.27.) Qvaſi dicat, qvod nemo poteſt ex ſeipſo, poterit auxilio Dei: ſicut expreſſè Paulus, *Omnia poſſum in eo qvi me confortat* (Phil. 4. 13.) Ergò ſi non tales ſumus Chriſtiani qvalis eſt Chriſtus, culpa non in illo eſt qvi auxilia offert; ſed in nobis qvi oblata reſpuendo, qvid in corrumpendis nobis potuerit Adam jactamus ſemper,

 qvid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

qvid in reſtituendis nobis poſſit Chriſtus, experiri volumus nunqvam. An & mendacii arguere Veritatem ipſam volumus, dicentem *Jugum meum facile eſt, & onus meum leve*? (Matt. 11. 30.) Verè enim facile eſt, qvod cum natura humana (qvam Chriſtus collapſam ſinceritati ſuæ reſtituere venit) congruit: verè leve, qvod nullis impertinentibus gravatum ſola neceſſaria continet. Sed nos renaſci, & ex Adamo vetere in novum tranſire tardi, fingimus nobis difficultates ubi non ſunt; veras autem difficultates, ſalebras, tricas, labyrinthos (in qvos depravatæ naturæ cupiditates, aut humanarum conſtitutionum & conſuetudinum ſarcinæ, nos conjiciunt) expendere nolumus, tandemqve nec videre poſſumus: licet qvicqvid ferè aſpicimus, Labyrinthus ſit. Qvod ut pateſcat, & qvomodo ubiqve hîc nobis Regula Chriſti ſubvenire poſſit, eja tricas illas noſtras partitò inſpiciamus.

13. *Theologia hodierna, qvalis in Scholis traditur, qvid eſt*? Explicatio Scripturarum per Scripturas eſſe debebat, qvalis Eſdræ Sacerdotis fuit (Neh. 8. verſ. 8, 9.) Sed hodie Prophetas & Apoſtolos explicant non Prophetæ & Apoſtoli, vel afflati à Deo Viri, ſed Magiſtri & Doctores ab hominibus facti: explicantqve ut plurimum non per Apoſtolos & Prophetas, ſed per Ariſtotelem (aut, ut nunc volunt, per Carteſium) aut certè hunc illumve Magiſtrum, vel deniqve per dictamina propriæ Rationis, humanis regulis adjutæ. Ita Verba Dei lucem accipere jubentur à verbis humanis, & ſenſus divini à ſenſibus humanis. Cujus conſeqvens eſt, ut *Theologia* plerorumqve facta ſit *Matæologia* (h. e. vaniloqvium, 1 Tim. 1. 6, 7.) pro myſteriiſqve Divinis venditentur humana commenta. Nec illa unius generis, ſed pro multitudine eorum qvi ſe populo Dei faciunt Duces, Magiſtros, Patres (contra expreſſiſſimum Chriſti vetitum (Matt. 23.) multiplicia: uno qvoqve tamen illorum *Hic eſt Chriſtus, illic eſt*, clamante, & populo ſuam Theologiam eſſe veram lucem ſvadente. Qvod qvantam Populi Chriſtiani faciat diſtractionem, Religioniſqve ipſius lancinationem & noxas, qvis ſatis explicare poteſt?

14. Auget labyrinthos, qvod de ipſo etiam Theologiæ principio, ſeu fundamento, *Verbo Dei*, non ſatis conveniri poteſt: ſufficiatne *Verbum ſcriptum*, Prophetici & Apoſtolici libri? an Verbum non ſcriptum, qvod *Traditiones* vocant, addi neceſſe ſit? *Scriptum item Verbum ubi exſtet puriſſimè*? In Hebræiſne & Græcis Codicibus, an in Chaldaicis vel Latinis? Iterum, ſi in fontibus (Hebræo & Græco) *Tranſlationes inde factæ* (cùm variæ ſint) *qvænam optimæ*? Ingentes hîc ubiqve dubitationes, periculoſæqve non nullorum aſſertiones, valdè mentes diſtrahunt, Theologiamque rem operoſam & lubricam faciunt. Si qvem autem Deus denuò excitat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

non auditur, non admittitur, non intelligitur: qvaſi peregrinum qvid ſonans, Jeſ. 28.11.

15. *Apoſtolica perfectio fuit, nihil ſcire voluiſſe præter Chriſtum crucifixum* (1Cor. 2. 2.) illamqve ſcientiam non aliunde haurire qvàm è Scripturis divinis (1Tim. 3. v. 16, 17.) Nunc reqviritur 7. liberalium Artium magiſterium, prætereaqve *Doctoratus, h. e. omnium controverſiarum peritia:* ſimplicem Chriſtum noſſe nimis ſimplex Theologia videtur. Vidatur libellus *Bibliotheca Studioſi Theologiæ*, qvàm multi centeni Authores ad ſcientiam Theologicam reqvirantur patebit. An vero hoc ad mentem Chriſti, *Unum eſt neceſſarium*? Nempe *ut de Deo, & de arcanis Dei, nonniſi ex ore Dei loqvamur*? Utinam potius Author ſingulis pagellis (qvarum totus Libellus prope mille habet) inſcripſiſſet illa Dei ad Joſuam verba! *Non recedet volumen legis meæ ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus &c. tunc enim proſperaberis!* (Joſ. 1. 8.) Aut Davidis illud: *Beatus qvi meditatur in Lege Domini die ac nocte!* (Pſ. 1. 2.) Vel Jeſaiæ illud: *Ad Legem & ad Teſtimonium! Qvod ſi non dixerint juxta Verbum hoc, non erit eis lux* (Jeſ. 8. 20.) Aut illud Chriſti, *Scrutamini Scripturas!* (Joh. 5. 39.) Vel illud Pauli, *Omnis Scriptura divinitùs inſpirata utilis eſt ad docendum &c. ut perfectus ſit homo Dei!* (2Tim. 3. 16.) aut deniqve illud Hyperii, *Theologus in Scripturis naſcitur!* Verùm qvia nihil horum ibi, ſed aliis Magiſtris ſexcentis Miniſterii Candidatus objicitur, qvid niſi tot Labyrinrhis, tot Siſypheis ſaxis, totqve Tantaleis illuſionibus, objicitur? qvorum nihil eum ſaturabit.

16. *A tot vero Magiſtris naſcuntur tot ſectæ inter Chriſtianos, ut nomina ferè nos jam deficiant.* Et qvælibet Secta ſe aut ſolam Eccleſiam, aut puriſſimam Eccleſiæ partem credit, odiis inter ſe infinitis implicatæ omnes, eheu, eheu! Nec reconciliandi ſpem alii aliis relinqvunt, irreconciliabilitatis ſcutum aliis alii perpetuò opponentes, *Confeſſiones qvaſdam peculiares*, qvas ſibi (poſt Scripturas Divinas) ipſimet cudunt, iiſqve ſe tanqvam Caſtellis aut propugnaculis includentes, ſeſe propugnant, & alios oppugnant. Non dico Confeſſiones pias (qvales eſſe concedamus pleraſqve) malum qvid eſſe per ſe: per accidens tamen, qvatenus irreconciliabiliter diſtrahunt, omninò malum ſunt, tollendum in univerſum ſi qvando Eccleſiæ vulnera curanda ſunt; aut ſemper Chriſtiana plebs qvô ſe vertat neſciet.

17. Ex hoc Sectarum & Confeſſionum Labyrintho alius naſcitur, *Diſputandi pruritus interminabilis*: qvo qvidem jam inde à Paradiſi temporibus Eccleſiæ filios intricavit Satan, nunqvam tamen perplexiùs atqve tempori-

pori-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

poribus noſtris. Apoſtoli, & eorum proximi ſucceſſores, pugnabant virtute Spiritûs: nunc ad Ariſtotelica arma, Syllogiſmos, res devenit, altero jam ſeculo. *Et qvid profectum eſt? num vel una controverſia complanata?* Nihil minus: auctæ potiùs in infinitum. Satan enim ſophiſta nunqvam argutando ſuccumbit: ſed nos miſeri tirones, Evæ filii (æqvè ut mater noſtra) alii poſt alios à melioribus & verioribus ſenſim abducti, uſqve ad univerſalem qvodammodo à Chriſti fide, vita, ſpe. apoſtaſiam, præcipitamur, eheu!

18. Succurrere debuerant, varieqve tentarunt, *Synodi & Concilia: univerſalis* nempe *multorum rectè ſentientium*, contra particulares qvorundam aberrationes, *Conſenſus.* Sed & illa jam in Labyrinthos inextricabiles verſa eſſe, tam antiqvorum qvam recentium qverelæ, reſqve ipſa, teſtantur. Nempe argutus Satan eô rem deduxit, ut qvoties non expenduntur, ſed numerantur, ſententiæ, ſemper ille plures tenebrarum filios, qvos filiis lucis opponat, reperit, ut Mendacium de Veritate triumphare faciat. Qvod ſi ſemel (ſuis artibus) obtinuit, ut pro mendacio & vanitate Decreta facta ſint, novit aſtutè ita rem extendere, ut Decreta ipſa ſemel facta dementandis, illaqveandiſqve aliis poſt alios, perpetuò ſerviant.

19. *Miniſtrorum Eccleſiæ miſſio, vocatio, functio, ut ne res vaga & confuſanea eſſet, variè ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus præcautum eſt: & tamen qvantæ hîc ubiqve interveniunt ataxiæ?* Qvam multi currunt non miſſi? qvàm multi ſe ingerunt non vocati? qvam multi ſacris non niſi defunctoriè funguntur? non Gregem paſcentes Dominicum, ſed ſeipſos. Ipſa Eccleſiaſtica Salaria qvanto liberaliùs pro Chriſti ſervis alicubi conſtituta ſunt, tanto magis Ventris mancipia proritant, ut panem Chriſti ſervis Chriſti præripere feſtinent.

20. *Invigilare debebant Oſtiarii, ne qvis niſi Paſtor Ovium intraret* (Joh. 10. 2, 3.) eôqve fine inſtituti ſunt Paſtores Paſtorum, Epiſcopi. Sed res abiit in abuſum, Simonis Petri Zelus adverſus Simonis Magi ſacrorum nundinationem exolevit (Act. 8. 20.) ubiqve propemodum venalia facta ſunt omnia. Qvæ porrò res aliis confuſionibus, Miniſteriiqve corruptionibus, aperit oſtium.

21. In Concionibus verborum Dei loco plerumqve humana verba profunduntur, ſermocinando ad placitum: aut tempus diſputationibus, aliorumqve refutationibus, teritur; de renaſcendo, hominibuſqve in Chriſtum transformandis (ad naturæ divinæ participandum, 2 Pet. 1. 4.) vix ulla ſatis dignâ adhibitâ curâ. Clavium verò altera, ligante, propemodum amiſſâ, ſola ſolvens retinetur, veteri Adamo dulce venenum ſine anti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

antidoto. Sacramenta deniqve in Unitatis, Amoris, Vitæqve noſtræ in Chriſto Symbolum data, verſa ſunt in acerrimarum contentionum materiam, mutuorum odiorum cotem, ſectarumqve fomentum & ſigillum. Eheu! eheu!

22. Breviter, *Omnia Chriſtianorum Labyrinthus facta ſunt: Fides*, in millenas articulorum minutias conciſa; qvorum ſi unum neges, hæreticus es. *Vita*, in mille Caſus Conſcientiæ comminuta; qvorum ſi qvid non ſervas, ſcrupulis involveris. *Deſideria & ſpes*, pleriſqve qvid, à qvo, per qvem, qva fiducia, orent aut ſperent, ignorantibus, eoque aut à cæca ſpe ſuſpenſis, aut à certa deſperatione dejectis: aliis totum Numinis cultum in Ceremonias vertentibus, aliis una cum Ceremoniis cultum ipſum aut abjicientibus aut negligentibus. Et qvidem omnia hæc tanta diverſitate, ut ſi qvis omnes ſimul intueri poſſet, non aliud haberet ſpectaculum, qvàm ſi innumerabile videret agmen hominum, per eandem viam progredi ſe profitentium; qvorum tamen alii dextrorſum alii ſiniſtrorſum, hi ſurſum illi deorſum, imò alii prorſum alii retrorſum, ſeſe agant, & qvod magis monſtroſum alii pedibus alii capitibus incedant.

23. *Ecqvid remedii?* Unum hoc neceſſarum, Ad *CHRISTUM reverti.* Hoc eſt, unius ducis CHRISTI veſtigia meliùs obſervare ac premere, alienis qvibuſcunqve veſtigiis tantiſper neglectis, donec omnes perveniamus in unitatem Fidei, &c. (Epheſ. 4. 13. &c.) Nempe ut qvemadmodum cæleſtis Magiſter omnia ſua ſuper Scripturas fundavit, ita qviſqve noſtrum particulari qvacunqve Confeſſione miſſâ communi acqvieſcat, *revelato Dei Verbo*; arreptiſqve Bibliis clamet, *Credo qvicqvid in hoc Libro revelat Deus, Faciam obſeqvioſe qvicqvid mandat, Spero qvicqvid promittit Deus.*

24. Audite Chriſtiani! *Vita una & ſimplex, moriendi mille figuræ:* Verum unum & ſimplex, errandi mille figuræ. Ita ſimiliter, *Chriſtus unus & ſimplex, Antichriſtorum mille figuræ.* Qviſqvis enim non eſt *cum Chriſto, contra Chriſtum* eſt (Luc. 11. verſ. 23.) hoc eſt Antichriſtus eſt: & qvicqvid contrarium Chriſti doctrinæ creditur, agitur, ſperatur, *Antichriſtianiſmus eſt.* Cujus ſpecies qvia ſunt h*abendi, eminendi, dominandi, voluptuandi, jurgandi, bellandi, aliiſqve nocendi, ſtudium, hæc* autem ad omnes Chriſtianos (nulla parte excepta) irrepſerunt, conſeqvens eſt Antichriſtum regnare ubiqve, ſecundùm plus aut minus. Scitote igitur omnes Chriſtiani, omnibus neceſſariò eſſe aut ad Chriſtum redeundum, aut cum Antichriſto pereundum. Sed elige vitæ ducem ut vivas, qviſqvis ſapis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

CAPUT IX.

Regulæ Chriſti obſervatione totum Mundum (ſi æternæ Sapientiæ admittat conſilia) in melius mutari poſſe.

NOn Eccleſiæ tantùm & Conſcientiis, ſed omnibus humanis rebus, meliuſculè eſſe poſſet, ſi Regulam Chriſti obſervare mortales vellent. Certè in externis etiam *exiguo vivi meliùs*, humana prudentia pridem vidit, parſimoniaqve ac frugalitate onera ſua levare paſſim tentavit: ut ex ſapientum dictis & factis conſtat. *Ne qvid nimis*, dixit Solon. *Qvod nimium eſt fugito, parvo gaudere memento*, Cato. *Mel etiam nimium in fel vertitur*, &c.

2. *Spartani*, virtutum laude celebratiſſimi, mox à pueris famem tolerare, ſuperfluitatem verò in victu, veſtitu, ædificiis, ſermone, omnibus, vitare aſſveſcebant: paucis ubiqve, ſed ſolidis, acqvieſcentes. Qvorum qvidam, *Leotychidas*, *Qva de cauſa tam parci eſſent in potu Spartiatæ* interrogatus, *Ut non alii pro nobis, ſed nos pro aliis conſultemus*, reſpondit. Similiter Arabes antiqva gens, Vetereſqve Romani, à frugalitate laudantur: qvod nullâ victûs intemperie vires frangebant, ſed temperantiâ valetudinem tutabantur, exercitiiſqve corporis artus ad invictum robur firmabant, vitam autem ad ſeros nepotes producebant; cujuſmodi exempla ſimplicioribus in populis hactenus non deſunt, ſicuti nec ſingularium qvorundam heroicæ frugalitatis Virorum. Attingam qvoſdam ex Philoſophorum & Politicorum ordine.

3. *Socrates*, tenui admodum apparatu hoſpites excepturus, *Si boni ſunt ſatis erit*, inqviebat; *ſi mali, plus qvam ſatis*. *Pythagoras* ut ſapientiæ ſtudiis ex toto vacare poſſet, frugaliſſime vivebat, inqvit Athenæus. *Diogenes* unico pallio, unicôqve dolio (ubi ſe à ventis & imbre abſconderet) unico item baculo (qvô canes abigeret) contentus, herbiſqve tantùm & aqvâ victitans, tantam ſui admirationem excitavit, ut *Alexander Magnus* niſi Alexander eſſet nihil qvâm Diogenes fieri optaret. *Epicurus*, ſummus ille voluptatis aſſertor, aqvâ & polenta, aut pane hordeaceo, victum qvæſivit, contraqve paupertatem animum invictum geſſit: non qvod voluptates averſaretur, ſed qvod in tenui victu (*attendite Voluptuoſi!*) plus voluptatis experiri ſe ajebat. *Galenus* Medicus, reperta valetudinem tutandi ratione certa, nunqvam ab illa recedendi legem ſibi fixit: qvæ fuit *Ad ſatietatem nunqvam edendi aut bibendi, neqve crudum qvidqvam unqvam guſtandi*; Vixitqve incolumis ad annum ætatis ſupra centeſimum. Sicut & memo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

memoria noſtra *Ludovicus Cornarus* Nobilis Venetus; qvi in juventute luxu Valetudine totaliter perdita, Diætæ a. beneficiô totaliter reſtituta (ad pondus 12. Unciarum Cibi, & 14. potûs, qvotidie adhibens, nec ultra) pleno vigore vitam ad annum 118. perduxit. Non inſcitè igitur *Jovianus Pontanus*, Cur uno ſolùm ferculo ſemper contentus viveret, rogatus, reſpondit: *Cibo abſtineo, ut Medici à me.*

4. Poſſent & Reges animi heroici ad exemplum vocari. *Cyrus Major* ab hoſpite, Qvid ad convivium parari juberet rogatus, *Panem*, reſpondit: *ſpero enim nos ad flumen cænaturos.* Alexander Magnus cibi fuit adeò temperans (utinam & Vini!) ut Regina Cariæ optimos illi Coqvos cum Opſoniis mittente repudiaret: Meliores ſe habere profeſſus Opſonatores, *Laborem & Sudorem.* Animadvertenſqve Principes ſuos in Perſicam lautitiam delabi, moleſtè tulit: *Servile eſſe dicens voluptatibus ſe mancipare, Laboribus verò innutriri eſſe rem Principe dignam. Romulum* ſcribit Gellius ad cænam vocatum pauxillum bibiſſe: eô qvod poſtridie negotium haberet. (Annon ad Salomonis mentem? *Vinum non eſſe dandum Regibus, ut ne ablivi ſcantur judiciorum, & mutent jus*, Prov. 31.4.) Sic *Auguſtus Cæſar* Vini parciſſimus fuit, cibiqve minimi, vulgaris ferè. *Carolum Magnum* Crantzius teſtatur ultra qvatuor fercula in cæna non toleraſſe, nec in cæna bibiſſe niſi ter: ebrietatem v. in qvovis homine (infimæ etiam conditionis) abhorruiſſe. Et ſic alii Heroes.

5. Si *leges ſumptuariæ*, toties in bene conſtitutis Rebus publicis (in pompas, nuptias, convivia, ludos, luxum in veſtitu, aliaſqve ſuperfluitates) latæ, conſiderentur: *an aliud ſunt qvàm Regulæ Chriſti (de Non-neceſſariis cavendis) approbationes? atqve ſi conſiliis bonis parere vellent homines levaminis multum ſperari poſſè, teſtimonia?* Qvæ tamen conſilia dum non audiunt homines, annon vel ridendi vel miſerandi ſunt? Ridemus certè ridiculam beſtiolam Sciurum, qvi mobili Caveæ incluſus perpetuò ſaltu ſe & illam ſemper movet, nunqvam tamen loco promovet: nec ideò triſtatur, captivitatem ſuam non intelligens. At qvod æternitati diſtinatum genus humanum, Temporis caveæ ita ſe includit, ut in tanta temporis penuria, Vitæqve brevitate, plerumqve det fabulis & nugis, nihil fere ſibi & Deo, hoc verò deplorandum eſt ſeriò.

6. *O ſi humana ſtultitia Divinæ velit aſſurgere ſapientiæ!* ſeparandoqve vile à pretioſo averruncare à ſe omne malum, vanum, ſuperfluum! qvàm aliam rerum faciem videre eſſet brevi! tam in Philoſophia qvàm in Politia & Religione. *Simpliciſſima enim Reformationis forma eſſet, & facillima, tutiſſimaqve, ſi Non-neceſſariis amputatis contenti eſſe velimus ſolis Neceſſa-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

riis. Ex. gr. *in Philoſophia* nihil præciſè affirmando, niſi evidenter Verum; nihil conſtanter volendo, niſi evidenter Bonum; nihil pertinaciter conando, niſi evidenter poſſibile, facile, profuturum. Sic noſtrum in res imperium floreret. Bene qvoqve haberet *Politia*, ſi nemo noſtrum quidqvam aliter vellet, ſtatueret, ageret, niſi ad communem communis felicitatis ſcopum: nempe ut toti Humanæ ſocietati bene ſit. Qvod eſſet, ſi omnes ordinem ſervarent, qviſqve loco ſuo: nemini ſe qviſqve præferens protervè, aut ſubjiciens ſerviliter; omnibus tamen ſe accommodans, paciſqve amore ſerviens liberaliter. Similiter *in Religione*, ſi nihil vellemus adorare Omnes niſi unum illud optimum Numen, à qvo ſolo nobis omnibus omnia veniunt bona; illius diligendo bonitatem ſummè, ut nos rurſum diligere dignetur paternè: & metuendo potentiam reverenter, ne illam in nos licentioſos exſerat juſtè: tam ille non negaret miſericordiam ſuam omnibus, qvàm non negat ſolem ſuum cæleſtem cuiqvam.

7. Cui ſummæ æqvitatis viæ inſiſtere ſi renuunt mortales, parata ſunt à ſummo Fatorum Præſide jam decreta: Ut I. *Cuicui Non neceſſariis ſine fine occupari placet, Neceſſariis ſine fine careat.* II. *Cuicui Labyrinthis ſuis ſine fine perplexari libet, perplexetur igitur, donec in tricarum interminabile chaos prolapſus exeat nunqvam.* III. *Cuicui ſine fine Siſyphea ſua ſaxa volutare volupe eſt, volutet igitur donec & vires, & vitam, & ſeipſum, conſumat.* IV. *Cuicui concupiſcentiis Tantaleis indeſinenter ardere ac uri ſvave videtur, ardeat igitur & uratur, donec exuratur.* V. *Cuicui placet ſtulto eſſe, potiuſqve ſuper arenas qvàm petram ædificare, ædificet: donec deſcendente pluviâ, & inundante flumine: flantibuſqve ventis, & irruentibus in vanè pompoſa ædificia, ruere illa faciant ruinâ magnâ.* Matt. 7.

8. Eſtne qvi audiat? eſtne qvi ſapiat, ruinamqve prævenire cupiat? Tota poſteritas Adæ nihil niſi Evæ temeritatem & lapſus iterat: Bonitas verò Dei nihil niſi humanam temeritatem & lapſus emendat: at Satan rurſum nihil niſi ut emendata iterum corrumpantur ſatagit, reciprocatione adeò perpetuâ, ut totus Mundi curſus nihil ſit niſi Divinæ ſapientiæ cum humana ſtultitia & Satanæ aſtutia, Bonitatiſqve illius cum horum malitia, & Potentiæ Creatoris cum præfracta Creaturæ reſiſtentia, lucta. Enimvero qvia victoriæ laudem non reluctanti Creaturæ, ſed Creaturam ſuam formanti & reformanti Deo, cedere neceſſum erit, & magnam Mundi Babylonem (qvæ nihil aliud eſt qvàm omnis illa toto in Mundo rerum confuſio) ante Mundi finem eſſe omninò evertendam, perpetua divinorum oraculorum teſtimonia prænuntiant: parendum erit mandanti Deo, *Exite de illa populus meus! ut ne participetis de plagis ejus.* Ap. 18. 4.

9. Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

9. Sed qvia ad clamores Dei & ſervorum ejus (Prophetarum & Apoſtolorum) Mundus jam obſurduit, ordinariaqve Miniſtrorum Eccleſiæ vox vim amiſit, Extraordinariis verò mediis (ſi qvæ excitat Deus) vim adimunt ipſi Ordinarii (dum *Signa & prodigia naturales ad cauſas rejiciunt; Illuminatos extraordinariè idiotas Fanaticos vocant; Angelicas apparitiones, ecſtaſes, vocis Dei alloqvia, ad authorem Satanam referunt*) ecqvid reſtat? Tria. I. *Silentium & ſtupor* (Amos 5. 13. Jer. 2. 12.) II. *Suſpiria & gemitus.* III. *Expectatio judiciorum Dei qvæ ut diluvium venient, & fortè jam veniunt.* Qvod qviſqvis agnoſcere, & de iis qvæ fiunt & fient divinitùs informari vis, lege Caput 24. Jeſaiæ, Apocalypſeoſque cap. 16, 17, & 18. & fuge, feſtinanter fuge!

10. *Qvorſum fugiam?* A veniente olim univerſali Diluvio refugium non dabatur niſi ad Arcam Noë: hanc qviſqvis non aſſeqvutus, pereundum fuit. Ab igne Sodomam obruente nonniſi ad Segor: locum qvidem viciniorem, ſed & illum perdendum. Aut ad Montis ſpeluncam: ſed & ibi tentatio & ſatan. Vel ad montem extra Niniven: ſed & ibi Vermis & ſol urens. Qvorſum ergo? A Deo irato refugium nullum eſt niſi ad Deum placatum, à peccatis ad pænitentiam, à circumferentiæ rotatione ad qvietis centrum, à Mundi vertiginibus ad Chriſtum. Qvomodo Maria bonam elegit partem conſidendo ad pedes Chriſti: & inde Chriſtum ſeqvuta Jeroſolymam, & ad crucem, & ad ſepulchrum, illum non deſerens ad lætam uſqve reſurrectionem. Qvibus de rebus qvid propoſiti ſenilis qvoqve mea mens concipiat, non celabo.

CAPUT X.

Profeſſio Authoris de obſervatione jam fixa æternæ Chriſti Regulæ; De Uno Neceſſario: *cum ſui & omnium in manus DEI reſignatione.*

COmmunes Humani generis Labyrinthos attigi; etiamne proprios memorabo? Silentio involverem omnia, niſi me qvoqve mearum actionum & paſſionum ſpectatores habuiſſe ſcirem, ſcandaliqve à non emendatis erroribus ſubeſſet metus. Sed qvia Deo meo cor mihi publici boni avidum dare, perſonamqve publicam imponere, & occaſiones variorum objicere, placuit: actaqve nonnulla ſunt qvæ cenſuras incurrerunt; attingenda illa duxi (hôc ultimæ renaſcentiæ meæ tempore) eô fine, ut ſi qvi me in ſpeculum ſive induſtriæ ſive curioſitatis habuêre, vel adhuc, etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

in rectis intentionibus errari poſſe animadverſô, errores aut prævenire me monitore, aut emendare meo exemplo, diſcant. Nam qvod Apoſtolus dixit, *Sive inſanimus, Deo; ſive ſanâ mente ſumus, Vobis* (2 Cor. 5. 13. id qviſqve fidelis Chriſti ſervus ſuum facere debet: ut ſi qvid inſanivit, Deo errores confiteri; ſi qvid in errorum correctionem obſervavit, proximis obſervaſſe, velit.

2. Gratias itaque ago Deo meo, qui me per totam vitam *Virum deſideriorum* eſſe voluit: ac tametſi per id variis me Labyrinthis implicari permiſit, pleroſque tamen aut eluctari jam dedit, aut me ad beatæ quietis proſpectum ipſe manu ſuâ jam ducit. Deſiderium enim boni (qvalecunque ullius hominis cordi unquã ſubnaſcitur) ſemper eſt rivulus à fonte boni, Deo, ſcaturiens; ſemperque in ſe bonus, & finem habens bonum, ſi ſciamus uti. Sed in nobis culpa eſt, quod neſcimus aut relegendo rivos invenire fontem, aut corrivando flumina venire ad mare: ubi bonorum plenitudo & ſatietas eſt. Divinæ tamen bonitati debetur gratia, quæ nos per quaſcunque Labyrinthorum noſtrorum ambages, occultaqve ſapientiæ ſuæ (Ariadnes) fila, tandem deducit ad ſe, ipſum fontem & Oceanum omnis boni. Qvaliter & mihi evenire gaudeo, ut poſt innumera hactenus meliorum deſideria (qvorum neſcio numerum) deduci me ad ipſas omnis deſiderii metas ſentiam: agnoſcendo mea omnia hucuſque fuiſſe aut Marthæ diſcurſationes meras (pro Domino tamen & diſcipulis ejus, ex amore) aut diſcurſationum & quietis alternationes; nunc verò me fixo propoſito ad pedes Domini cum Maria deduci, ut lætabundus cum Davide clamem, *Mihi Deo adhærere bonum eſt* Pſal. 73. 28.

3. *Dixi omnes Vitæ meæ diſcurſationes hucuſqve Marthianis fuiſſe ſimiles, pro Domino & diſcipulis ejus, ex amore:* nec enim aliter ſcio. Aut maledicta ſit omnis hora, omneque cujuſcunque negotii momentum, aliter impenſum: meo etiam calculo in iis, qvæ ab aliis inſolentiæ ac temeritatis notata fuêre. Ut fuit *Didacticum ſtudium*, Scholas & Juventutem moleſtiſſimis labyrinthis liberandi deſideriô ſuſceptum, multiſque annis continuatum; à nonnullis tamen ut alienum à Theologi officio æſtimatum: quaſi verò Chriſtus iſta duo, *Paſce Oves meas*, & *Paſce Agnos meos*, non conjunxiſſet, dilecto Petro ſuo utrumque mandans (Joh. 21. 15. &c.) Ego autem Chriſto æterno Amori meo æternas ago gratias, qvi hunc Agnellorum ſuorum amorem meo inſpiraverat animo, remque eô deducere dedit qvô deducta eſt, & ex *Tomo* IV. *Didacticorum* noſtrorum videri poteſt: præſertim qvinto, ſeptimo, octavo Tractatu, qvorum tituli ſunt, V. *E Labyrinthis Scholaſticis exitus tandem in planum.* Sive, *Machina Didactica*

ca mechanicè conſtructa, ad non hærendum ampliùs, ſed progrediendum. VII. *Typographeum vivum:* h. e. *Ars compendioſè, & tamen copioſè ac eleganter, Sapientiam non chartis, ſed ingeniis, imprimendi.* VIII. *Paradiſus Eccleſiæ reductus:* h. e. *Optimus Scholarum ſtatus, ad primæ Paradiſiacæ Scholæ ideam delineatus.* Spero [redacted], & fidenter à Deo meo expecto, futurum ut hæc debitum inveniant uſum, quando Eccleſiæ tranſierit hyems, & receſſerit imber, & flores apparuerint in terra noſtra, & putationis advenerit tempus (Cant. 2.) Deuſque gregi ſuo Paſtores dabit ſecundùm cor ſuum, qvi non ſeipſos paſcant, ſed gregem Domini: livorque in vivis paſci ſolitus poſt fata quieſcet.

4. Alter mihi diuturnus qvoqve ac moleſtus Labyrinthus fuit, *Irenicum ſtudium:* h. e. Variè, noxiè, prorſuſque exitioſè circa fidem diſſidentes Chriſtionos reconciliandi (ſi placeret Deo) deſiderium, variique huc impenſi labores. Qvorum qvidem nihil fere adhuc in lucem prodiit, fortaſſis tamen prodibit. *Non prodiit:* ob indomitam qvorundam irreconcibilitatem, qvorum ſe objicere implacabilibus odiis intempeſtivum judicabant intimiores amici. *Prodibit tamen:* quia plus tandem obediendum erit Deo qvàm hominibus, & plus metuendus Deus qvàm homines. Nunc tempora erant qvalia Elias vidit in Oreb, ſpeluncâ ſua prodire non audens, cùm tranſire videret ante Dominum procellam grandem ſubvertentẽ montes, & conterentem petras, & terræ motum, & ignem, in quibus non erat Dominus. Sed veniet tempus, quô audito ſibilo auræ lenis prodire licebit Eliæ, audireqve loqventem Deum, & loqvi rurſum Deo & populo ejus (1 Reg. 19.) Nunc ſua cuique Babylon pulchra eſt, eamqve credit ipſiſſimam eſſe Jeruſalem, nemini cedentem, illi omnia.

5. Qvæ Chriſtianorum adverſus invicem obſtinatio, irritumqve hactenus variorum eos reconciliandi ſtudium, cogitare me ac ſperare fecit, *Facilius curari poſſe totum qvàm partem:* toti morbido Corpori humano medicinam propinando catholicam, qvàm emplaſtrum applicando ſoli capiti, aut pedi, aut lateri &c. Hoc eſt, *Extendere deſideria cæpi ad totum Humanum genus (undiqve rebus, ſibi invicem, Deo, diſſidens) reconciliandum: mediaqve & modos, qvibus id fieri poſſet, circumſpectandum.* Dederatqve in his aliqvem progreſſum Deus jam ante hos 30. annos: ut amici horum conſcii (etiam inconſulto me) aliquid horum ſub titulo *Prodromus Conaminis Panſophici* publicare fuerint auſi, ad Eruditorum de hoc tanto incepto judicia eliciendum. Qvæ utut plerorumqve benigna fuerunt, reperti tamen qvi immanes abſurditatum moles inde concipiendo cœlum terræ miſceri clamarent: aut ad minimum intolerandam audaciam & temerita-

ritatem, qvod unus quiſpiam conſilia dare præſumeret omnibus, interpretarentur. Quod me cogitationes meas ita hucuſqve premere coëgit, ut tametſi hoc agi ſciant multi, num tamen aliqvid peractum ſit nemo ferè: dum qvidam pro deſperato id operis haberi à meipſo jam qvoqve opinati (ut audio) nihil amplius inqvirunt: pauci vero qvidam etiamnum tacitè qviddam ſperant: annon vanè? Deus novit. Ego nihil adhuc ſperandum, nihil deſperandum dico: ne qvidem nunc me jam ad ſepulchrum conſtituto. Nunqvam enim aliquid nos per nos ſatis potentes, nunqvā impotens Deus.

6. Hoc ſolum nunc moneo: *Non temeritatem eſſe dicendam, ſi qvis bonæ cauſæ fiduciâ Deòqve nixus, vel totum Mundum inclamare, totumqve Humanum genus reſipiſcentiæ admonere, velit & audeat.* Qvia I. *Omnes in magno Mundi theatro conſidemus:* qvicquid hîc agitur omnes tangit, ſole omnibus lumen, Deo oculos, miniſtrante. II. *Totum Humanum genus una progenies ſumus, unus ſanguis, una familia, una Domus:* qvô ergo jure pars ſuccurrit ſuo Toti, & membrum qvodvis aliis omnibus in eodem corpore membris, unuſqve familiaris alteri ejuſdem familiæ, aut etiam toti ſi poteſt Familiæ, eôdem jure nos naturæ humanæ conſortes conſortibus. III. *Deus jam inde à prima creatione Homini cuique curam mandavit proximi cujuſqve* (Eccleſ. 17. 15.) Nec aliud per univerſam Scripturam (poſt dilectionem & obſequia ſibi Creatori debita) urget, qvàm dilectionem proximi, mutuamqve pro invicem ſolicitudinem, miniſteria, auxiliaqve. IV. *Ipſa Ratio ſana id ipſum cuiqve dictat, ut in Viris ſapientibus patet.* Socrates certè mori maluit, qvàm non docere meliora. Seneca verò, *Si eâ conditione Sapientia* (felicitatis lux & dux) *detur ut eam ſibi ſoli haberet, neqve communicaret, non deſideraturum illam dixit.* Et in genere, qvô qvis (etiam in vulgo) magis pius, eô plus, & pluribus, prodeſſe optat & qværit. V. *Hinc ipſe Dei Filius, ad perdita reparandum cœlo miſſus, qvicqvid cogitavit, loqvutus, egit, Mundi ſalutem concernens fuit:* Legatoſqve ad nuntiandum ſalutem partam mittens, non hos aut illos adire juſſit, ſed Mundum univerſum (Mar. 16. 15. Luc. 24. 47.) neqve ſuſurrare in aurem, ſed prædicare ſuper tecta (Matth. 10. 27.) VI. *Qvod Apoſtoli fecêre, ut in omnem Terram exiret ſonus eorum, & ad fines Orbis Terræ verba eorum* (Rom. 10. 18.) *gaudentes Evangelium prædicare iis locis, ubi non erat nominatus Chriſtus* (15. 20.) *docentes Omnem hominem omni ſapientiâ, ut exhiberent omnem hominem perfectum in Chriſto Jeſu* (Col. 1. verſ. 28.) VII. *Promiſſum etiam eſt, plenum effectum affuturum ſi non antè, ſub Mundi tamen veſperam;* Zach. 14. 7. *ut noviſſimis diebus intelligatur totum ejus conſilium.* Jer. 30. 24. Non igitur temeritati tribuendum, qvod tanta hæc

aliquis urgere audeat; ſed gratulandum temporum felicitati, qvod qvi hæc nomine Dei agere incipiant, jam non deſint: certâ ſpe, appropinqvare Babylonis ruinam, & Angelum illum à cujus gloria illuminabitur Terra. Apoc. 18. 1. &c.

7. Immiſſus præterea fui (voluntate Dei) in qvendam inuſitatum Labyrinthum, *Revelationes Divinas ſeculo noſtro factas* (ſub titulo *Lux in Tenebris*, aut è *Tenebris*) *publicandi.* Qvæ res ut multum laboris & moleſtiæ, ita & multum tripidationis, invidiæ, periculorumque, ſecum traxit: hinc ludibriis ob credulitatem, inde comminationibus ob diffidentiam & trigiverſationem, ſe intermiſcentibus. Vidi præfractè his contradicentes, interire; ſed vidi etiam placidè hæc admittentes, abripi: ut ſecundùm apparentiam externam ex hoc Labyrintho exitum invenire non facilè fuerit, vel adhuc ſit. Qvid faciam? Non aliud ſcio, niſi ut rem totam Deo committam. Mihi ſatis fuerit cum Jeremia deſcriptas Babylonis plagas Babylonem miſiſſe, lapidem illis alligaſſe, in Euphratem projeciſſe (Jer. 51. verſ. 63.) Si qvæ prædicta non impleta ſunt, indignari trepidabo, Jonæ id non bene ceſſiſſe videns (Jon. 4.) Fortaſſis enim Deo ſuæ ſunt rationes decreta ſua interdum (aut ſaltem ſuas de iis indicationes) mutandi. Et fortaſſis hîc qvid homines ſine Deo non poſſint, primùm oſtendere voluit Deus: oſtenſurus deinde qvid ipſe ſine illis, aut per illos tandem in voluntatem ſuam deductos, poſſit. Liberum ſit illis, qvi Deo antiqvum morem ſuum (nihil faciendi niſi revelaverit ſecretum ſuum ſervis ſuis prophetis Am. 3. 7.) non amplius permittunt, ſervis ejus, verbiſqve & operibus ejus, obloqvi: ſed & mihi liberum ſit cum Davide obmuteſcere, & non aperire os meum, qvoties Deum aliqvid qvod non intelligo agere video, aut loqvi audio (Pſ. 39. 9.)

8. Quid ergo tandem mihi (poſt tot Labyrinthos, Siſypheaqve ſaxa, qvibus toto vitæ meæ tempore fatigatus fui) occipiendum? Dicamnè cum Elia, *Tolle animam meam Domine, non enim melior ſum patribus meis?* (1 Reg. 19. 4.) An potius cum Davide, *Uſqve in ſenectam ne derelinqvas me, donec annuntiavero brachium tuum generationi venturæ?* (Pſ. 71. 18.) Neutrum: ut ne anxiô alterutrius deſideriô inqvieter: ſed permittam vitæ & mortis meæ, qvietiſqve & laborum meorum, arbitrium Deo, clauſis oculis eum ſeqvuturus qvôcunqve duxerit; humiliter confidenterqve cum Davide orans, *Conſilio tuo deduc me, ut poſtmodum in gloriam recipias me* (Pſ. 73. 24.) Aut ſi qvid meo etiam conſilio diſponendum eſt, non aliud illud mihi erit qvàm datum à Chriſto: *ut ex hoc nunc Uno neceſſariô contentus, Non neceſſaria cuncta ſive amoveam, ſive potiùs exuram,* heroico A-

 lexan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

lexandri Magni exemplo. Qvem Indiam petiturum, ut Exercitum prædæ Perſicæ oneribus gravem & tardum vidit, plauſtra ſua & amicorum (manu propriâ igne admoto) exuſſiſſe ſcribit Plutarchus. *Qvod exemplum milites ſeqvuti, neceſſariaqve inter egenos partiti & reliqva concremantes, alacritate & ardore Alexandrum, ſeqve ipſos, impleverunt.* Hoc inqvam qvid nî ego nunc imiter? cui India cæleſtis jamjam petenda, Munduſqve totus à tergo relinqvendus? En, qvicqvid terreſtrium curarum hucuſqve collectum fuit deſero! neceſſaria de his inter proximos egenos lubens diſtributurus; reliqva verò (æqve illis ac mihi oneri futura) igne potius aboliturus qvàm toleraturus.

9. Si qvid ſpecialius de hoc ultimo animi mei propoſito dicendum eſt, dicam. *Palatii loco mihi tuguriolum, qvalecunqve contingere poteſt, erit:* aut ſi proprium habere ubi caput reclinem non contingat, acqvieſcam (Domini mei exemplo) ſi qvis ſub tectum ſuum recipiat; aut etiam ſub tecto cœli (ut ille poſtremis aliqvot noctibus in monte Oliveti) donec me in conſortium ſuum transferant (ut mendicum Lazarum) Angeli. *Pretioſæ Veſtis loco* ſufficiet villoſum aliqvod indumentum: qvale Johanni Baptiſtæ fuit. *Opiparæ menſæ vicem Panis & aqva explebunt:* aut ſi qvid obſonioli accedet, laudabitur bonitas Dei. *Bibliothecam meam trinus Dei liber abſolvet. Philoſophia mea* erit, intueri cum Davide cœlos, & omnia reliqva opera manuum Dei: rapiqve in admirationem qvod Deus, tantarum rerum Dominus, ad me qvoqve vermiculum reſpiciendum ſeſe demittat (Pſal. 8. & 104.) *Medicina* mihi erit tenuiſſima Diæta, jejuniis ſubinde interpoſitis decoranda. *Juriſprudentia* mea erit, qvicqvid ab aliis fieri velim aut nolim mihi, hoc idem facere aut non facere aliis. *Si in Theologiam inqvirat*, arripiam (cum Aqvinate morituro: nam & mihi jam moriendum eſt) *Biblia*, totôqve corde & ore dicam, *Credo qvicqvid in hoc Libro ſcriptum eſt. Si qvis preſſiùs Fidei meæ ſymbolum* reqvirat, *Apoſtolicum* oſtendam: qvia nihil brevius, ſimplicius, nervoſius, & cujus ductu compendioſius controverſiarum omnium deciſiones poſſidens, infinitos diſputationum Labyrinthos declinem, novi. Si qvibus exqviſitis *Precum formulis* utar qværet, Orationem Dominicam monſtrabo: qvia neminem ad reſerandum paternum cor meliorem clavem, præ unigenito illo qvi è ſinu Patris prodiit, oſtendere poſſe credo. *Si Regulas Vitæ meæ reqviret, Decalogum exhibebo:* qvia qvid placeat Deo neminem exprimere poſſe melius qvam Deus ipſe confido. *Si qvos Conſcientiæ caſus habeam qværet, Omnia mea mihi eſſe ſuſpecta reſpondebo:* ideoqve recta etiam faciendo timere me, & *Inutilis ſervus ſum* (Luc. 17. 10.) *Patientiam habe mecum, & omnia reddam tibi* (Matth. 18. 26.) clamare humiliter.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

10. Qvid adhæc humanæ ſapientiæ admiratores dicturi? Ridebunt forſan delirum ſenem, à faſtigiis æſtimationis ſuæ ad infimas baſes exinanitionis ſui deſcendentem? Rideant ſi volupe eſt: meum cor etiam ridebit, effugiſſe tricas. *Inveni portum, Sors & Fortuna valete!* dixit Poëta. Ego: *Inveni Chriſtum, Vos Numina vana valete.* Chriſtus mihi omnia: hujus mihi ſubſellia pro omnibus Mundi thronis, hujus humilitas pro omni ſublimitate, erit. Cœlum ſub cœlo reperiſſe videor, hujus Cœli ducis veſtigia in conſpectum evidentiùs nactus qvàm hucuſqve: his jam inſiſtere, nec jam dimoveri, ipſiſſima Cœli via mihi erit. Tota mea Vita peregrinatio fuit, non patria; mutatum perpetuò diverſorium, nunqvam & nuſqvam ſtabile domicilium. At jam cœleſtis patria in proſpectu eſt, ad cujus uſqve limina me deduxit dux meus, lux mea, Chriſtus meus: qvi præivit parare mihi locum in domo patris ſui, ubi habitacula multa ſunt: jamqve veniet aſſumptum me, ut ubi Ipſe eſt ego qvoqve ſim. Hoc ergò mihi jam *Unum neceſſarium, oblivisci omnium qvæ à tergo ſunt, feſtinareqve ad bravium ſupremæ vocationis Dei* (Phil. 3. 13.)

11. Gratias ago Tibi Domine Jeſu, author & conſummator fidei meæ, qvi me incautum Viatorem, ab itineris mei ſcopo mille viarum divortiis aberrantem, & millies mille parergis ac remoris retardatum, eô tamen deduxiſti, ut ad limites promiſſæ cœleſtis patriæ jam conſtitutus, nihil niſi mortis Jordanem adhuc mihi tranſeundum videam, mox me in ipſis beatæ patriæ amænitatibus viſurus. Laudo iterum iterumqve ſanctiſſimam providentiam tuam, ó Soſpitator meus, qvi mihi Patriam & domicilium in Terra non dediſti: ſed tantùm ut illa mihi exilii & peregrinationis locus eſſet, ego verò cum Davide dicere haberem, *Advena fui apud te, & peregrinus* (Pſ. 39. 13.) nec tamen cum Jacobo, *Pauci dies peregrinationis meæ, nec pervenerunt ad dies patrum meorum* (Gen. 47. 9.) Feciſti enim ſuperare dies vitæ meæ dies patris & avi mei, millenorumqve exilii conſortum, qvi per iſtos 40 annos in exilii noſtri eremo occubuerunt: qvô conſiliô, Tu Domine noſti, ego me conſtanter Tuis permitto manibus. Miſiſti etiam ſubinde mihi, ut Eliæ deſerta peragranti, Angelum qvempiam cum buccella panis, & hauſtu aqvæ: ut fame aut ſiti non perirem. Præſervaſti etiam ab illa mortalibus nimis vulgata ſtultitia, qui eſſentialis boni loco qvidvis acceſſorium, metæ loco viam, qvietis loco motum, domicilii loco diverſorium, patriæ loco peregrinationem, habent: ſed me pergere ad montem uſqve tuum *Oreb* feciſti, aut etiam coëgiſti. Benedictum ſit nomen tuum!

12. Si verò ego ſtolido Viatori qvâcunqve parte me aſſimilavi, & ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

præſentem tantùm vitam ſpectantia egi, ἔργων loco habens parerga, en deſiſto! *ſub vitæ finem bonum illum Negotiatorem agere proponens, qvi præter margaritas nihil qværit aliud: undqve pretioſa repertâ abit, omnia vendit, & eam emit.* (Matth. 13. 45.) Tu Domine Jeſu ſolus jam pretioſa mea Margarita, omne meum Bonum, omne meum Unum Neceſſarium, eris: Te unum qværam & emam, omnibus qvæ habeo & qvæ non habeo divenditis; & qvæcunqve Mundus pro lucro habet ut ſtercora habebo, modò ut jam Te, mi Chriſte, lucrefaciam (Phil. 3. 8.) Ultima vitæ meæ occupatio erit *Diſcere mori vitæ huic, futuræ autem naſci.*

13. Domine Jeſu, ſi qvid peragendum in Terra reſtat adhuc, da peragere adhuc! cumqve peractum fuerit, da beato Simeoni lætum illud, *Nunc dimittis ſervum tuum*, ſuccinere. Si verò etiam ultimam laborum meorum metam ultimâ vitæ meæ metâ prævenire voles (ut mihi vitâ exituro illud gentilis Philoſophi, *Nihil adhuc paratum habeo præter me*, uſurpandum veniat) acqvieſcam ſic qvoqve: dummodò jam non abripiar imparatus, qvaliter mortalium pleriſqve (eheu! eheu!) accidit. Ego autem miſericordias Tuas canam in æternum, qui me ante mortem ipſam eripis morte, notas mihi faciens vias vitæ (Pſ. 16.

14. Vos autem ó Chriſtiani! gaudete pariter eripi! Audienteſqve Ducis reſonantes adhuc voces, *Venite ad me omnes qvi laboratis, & onerati eſtis, & ego Vos reficiam* (Matth. 11. 28.) unanimes reſpondete, *Ecce venimus! Reſpice nos, recipe nos, refice nos! Subveni laborantibus, ſubleva oneratos, refocilla fatigatos! Deduc nos à rerum præcipitiis ad rerum fundum: ut non inveniat hoſtis unde nos præcipitet, ſed inveniat gratia tua unde attollat, ſi bonitati tuæ placeat.* Sin, eligimus abjecti eſſe apud te in domo tua (modò apud te in domo tua) qvàm habitare in palatiis peccatorum. Nobis Domine in Labyrinthis noſtris perpetuis opus eſt duce perpetuo; in volutandis ſaxis noſtris perpetuis, auxiliatore perpetuo; in perpetua fame ac ſiti noſtra, nutritore perpetuo. Qvæ qvia fruſtra expectari à Mundo jam agnoſcimus, tametſi promittat (dare tamen qvod ipſe non habet non poteſt:) Te unum ecce jam reſpicimus ſolum, ó ultima ſpes noſtra! *Hominum nemo eſt qvi non erret, non fatiſcat, non eſuriat ipſe: Tu igitur æterna Veritas, ſuccurre errantibus! Tu æterna Virtus, ſuſtenta labantes! Tu æternus bonorum fons, ſatia nos bonis!* Et qvia mihi (ſervorum Tuorum ultimo) jam ſuccurris, jam ſuſtentas, jam ſatias, exulto in Te, nomenqve Tuum celebrabo in æternum.

15. Et qvia hæc de ultimo meo ad UNUM NECESSARIUM reditu profeſſio mea in conſpectu Dei, loco ultimæ Diſpoſitionis meæ (ſeu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

(ſeu Teſtamenti, Jeſ. 38. 1.) mihi eſt: eja Vos Domus mea, filii & filiæ, nepoteſqve mei, audite vocem patris veſtri, ad Patrem patrum vos (anteqvam ad patres meos collectus fuero) manuducentis. *Hæreditatem vobis aliam non relinqvo præter hoc Unum Neceſſarium, ut Deum timeatis & mandata ejus obſervetis: hoc enim eſt totum hominis.* (Eccleſ. 12. 13.) *Si feceritis, Deus erit hæreditas Veſtra* (Deut. 18. 2.) *Clypeuſqve veſter, & merces magna valde* (Gen. 15.)

16. Qvod idem vobis fratribus meis, diſſipatæ Eccleſiæ meæ filiis reſiduis, dico: *Diligite Dominum & ſervite illi toto corde! non erubeſcentes crucem ejus qvam bajulaſtis hucuſqve, & bajulabitis in finem uſqve, ſi ſapitis. Commendo vobis conſtanter hæreditatem Chriſti, paupertatem & crucem: qvæ Vobis æternarum divitiarum & gloriæ via erunt, ſi mentem Chriſti habueritis perſeverandi ad finem* (1 Cor. 2. 16. Luc. 22. 28. Tu autem Domine qvi olim Petro tuo, *Tu converſus confirma fratres tuos* dixiſti, dic etiam nunc mihi ſervo tuo; *Tu converſus à Non-neceſſariis ad Unum neceſſarium, doce idem fratres Tuos.* Fratres dico meos, omnes Chriſti nomen invocantes: & fratres dico meos, omnes ejuſdem ſangvinis conſortes, totam Adami progeniem ſuper univerſam Terræ faciem habitantes.

17. Eandem Chriſti ſapientiam, UNUM NECESSARIUM, commendo Tibi qvoqve mea gens *Moravi, cum vicinis Bohemis, Sileſiis, Polonis, Hungaris*: apud qvos exilii tempore hoſpitatus, beneficiis ſum uſus. Det Vobis in retributionem Dominus *Unum illud neceſſarium*, SAPERE; ut felicium Terrarum Veſtrarum proventibus ſciatis uti, non abuti. *Luxus Bohemos perdidit*, dixit ſapiens Aqvilonaris Rex, luxum peroſus. Sed idem de te brevi dicendum erit *Polonia*, niſi maturè ad unum neceſſarium tranſieris, Frugalitatem. *Initium enim peccatorum Sodomæ ſuperbia, & ſaturitas panis, & abundantia, & otium.* Ez. 16, 49.

18. Ultima mea hoſpitatio per annos duôdecim in Bataviæ metropoli, Orbis emporio, fuit: ubi meliùs ac unqvam in vita mea *Qvantum ſit qvô carere poſſumus* obſervandi, & in has de UNO NECESSARIO cogitationes veniendi, occaſionem nactus, inter mille Labyrinthos labyrinthis elabi deſiderium concepi; interqve millena hîc à millenis qvotidie volutata ſaxa, negotia mea non ampliùs volutare, ſed qvadrare & figere; & inter inſatiabiliter eſurientium ac ſitientium Tantalorum agmina non ſimiliter eſurire ac ſitire, didici, dono Dei. Qvod mihi jam ad vitæ dies maximi theſauri loco, omniumque deliciarum inſtar, erit. Memini me primò huc delatum à primoribus honorificè fuiſſe exceptum, propter ſpem qvandam curioſæ cujuſdam Eruditionis: ego verò mihi exemplum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Domini mei, in nuptiis Canæ vinum optimum ſervantis in ultimum, imitari poſſe opto: ut nempe ultima mea meliora ſint qvàm illa primùm ſperata. Fore autem ſpero, ſi prudentes architriclini non defuerint, qvi de Aqva vinum facta rectum formare ſciant judicium. Qvale verò illud? Apoſtolicum: *Magnum qvæſtum eſſe pietatem cum ſufficientia. Qvia nihil intulimus in Mundum, nihil auferemus: habentes ergò alimenta, & qvibus tegamur, ut acqvieſcamus. Nam qvi volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqveos diaboli, deſideriaqve multa inutilia & nociva, qvæ homines mergunt in interitum & perditionem* (1 Tim. 6. 64.) Atque hoc forte eſt qvòd Scriptura Babylonem (æqvè myſticam illam toto Orbe difſuſam, ut & antiqvam iſtam in Chaldæa ſitam) ſuperfluis exceſſivè difſluentem, illiſque toto Orbe conqvirendis, emendis & vendendis, ſuperbè occupatam, deſcribit (Videatur Apocal. 18. à verſu 11. ad 20.) Quia nimirum quiſquis homo, aut qvæcunqve hominum ſocietas, vel Civitas, & Regio, nimium ſe rebus terrenis dedit, & earum amore inebriat, facilè meliorum bonorum, cæleſtium & æternorum, ipſiuſque omnium bonorum fontis Dei, obliviſcitur, perque id in interitum ac perditionem mergitur. *Vinum moderatè ſumtum, ferè vita hominus eſt*, inqvit ſapiens Hebræus: *& tamen immoderatè ſumtum fit venenum & mors, qvô plures ſuffocantur qvam aqvis.* (Sir. 31.)

19. Domine Jeſu Chriſte, Sapientiæ magiſter unice, Regulæque de uno Neceſſario fundator æterne, *Duo peto à Te, ne deneges mihi anteqvam moriar* (Prov. 30. 7.) *Qvicqvid ad bene vivendum, & beatè moriendum, neceſſarium eſt, ne mihi jam abſit. Et qvicqvid iſtuc non facit, & ad illum ſcopum neceſſarium non eſt, ut mihi ne adſit, neqve ſe intermiſceat ampliùs.*

20. Sed & peto, Da hæc aliis rectè monſtrare poſſe! *qvàm ſtulte faciant, qvi Neceſſariis neglectis Non-neceſſariis totos ſeſe tradunt.* Cumqve Tu ſitientes omnes ad aqvas vivas invites, illi ſibi ciſternas diſſipatas, qvæ aqvas non continent, fodicant: (Jeſ. 55. 1. & Jer. 2. 13.) Imò cùm Tu vinum & lac offeras gratis, ſine argento & pretio, illi aurum & argentum impendunt rebus qvæ non ſatiant (Jeſ. 55. 2.) morbos potius, mortem, interitum, infernum ac gehennam, afferunt. Miſerere omnium, ó Miſerator omnium, propter bonitatem Tuam! Amen.

CLAU-

CLAUSULA UNIUS NECESSARII,
De Maximè neceſſario maximè cuſtodiendo.

VAcans adhuc pagella me ad aliqvid adjiciendum invitat, *de ſummo Regulæ Chriſti uſu; qvi eſt Contentum eſſe non paucis aliqvibus, aut uno aliqvo extra ſe; ſed tandem SE UNO, interioribuſqve bonis ſuis qvæ eripi non poſſint.* De qvo Chriſtus: *Qvid homini proderit, ſi lucretur mundum univerſum, ſeipſum autem perdat?* (Luc. 9. 25.) Et vice verſâ: *Qvid oberit ſi amittat omnia, ſeipſum autem lucretur?* Nihil: ſeipſum habens habet omnia. Qvod mihi celebre illud *Biantis* dictum in memoriam revocat: qvi amiſsâ patriâ, *Priene*, cùm alii pretioſis rebus onuſti fugerent, ipſe autem *Cur ſolus rerum ſuarum nihil ſecum ferret* interrogaretur, reſpondit; *Ego verò bona mea mecum porto.* Pectore nimirum illa geſtabat, non humeris; animo viſenda, non oculis, ut Val. Maximus inquit. Qvod ceu heroicè dictum & factum ſi miramur & laudamus, qvidni millies plus Filium Dei, qvi noſtri cauſa Homo factus nihil externarum rerum poſſidere voluit: morituro etiam ueſtes detractæ, & in ejus conſpectu direptæ ſunt; tandem ne qvidem ſepulchrum nactus proprium, Dominus licet Cœli & Terræ exiſtens. Ad qvod exemplum ſuos etiam formans dicere ſolitus: *Qværite regnum Dei & juſtitiam ejus, cætera vobis adjicientur.* Cumqve aliqvando adoleſcens qvidam dives in ſalutis viam inqvireret, & Dominus illi mandatorum Dei viam oſtenderet, ille verò hæc ſibi ſemper curæ fuiſſe diceret, & qvid adhuc agendum ſibi reſtaret ſciſcitaretur, reſpondit Dominus: *Si perfectus eſſe vis, abi, vende omnia qvæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſeqvere me* Matth. 18. 21. Hinc & illa Chriſti paradoxa, Chriſtianis neceſſariò intelligenda: *Beati pauperes, qvia veſtrum eſt regnum Dei. Beati eſurientes, qvia ſaturabimini. Beati qvi nunc fletis, qvia ridebitis,* &c. Et rurſum: *Væ vobis divitibus, qvia hîc accipitis ſolatium veſtrum. Væ vobis ſaturis, qvia eſurietis. Væ vobis qvi nunc ridetis, qvia lugebitis* &c. (Luc. 6. 20. &c.) Qvorum ſimilia tradebant Apoſtoli, ſvadentes Chriſtianis operam dare, ut felices, opulenti, ſaturi eſſe qværerent aliô modô, qvàm æſtimare novit Mundus: *tanqvam ſeductores, & tamen veraces; ut ignoti, & tamen* (*Deo*) *noti; ut morientes, & tamen viventes; ut triſtes, ſemper tamen gaudentes; ut egentes, multos tamen locupletantes; ut nihil habentes, omnia tamen poſſidentes.* (2 Cor. 6. 8, 9, 10.) Cujuſmodi paradoxa qvi verè intelligit, qvid ſibi verè Neceſſarium ſit intelligere, partemqve optimam (qvæ non auferetur ab eo) eligere noverit.

Sum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Summa prudentiæ hujus ſpiritualis eſt. I. *Non onerare ſe ullis rebus ultra neceſſitatem Vitæ, acqvieſcere paucis commoditati ſervientibus, & laudare Deum.* II. *Si commoda deſunt, acqvieſcere neceſſariis ſolis.* III. *Si & illa eripiuntur, ſeipſum ut qvis ſervet ſtudere.* IV. *Si nec ſeipſum qveat ſervare, dimittere: modò ne Deum amittat cavendo.* Deum enim qvi habet omnibus carere poteſt, ſummum ſuum bonum & vitam æternam cum Deo, & in Deo, poſſidens in æternum. Atqve hîc omnium deſideriorum eſt

FINIS.

Errata qvædam.

Pag. 7. n. 2. lin. *maledictione* p. 25. lin. penult. *ſeu* ut alii. 26. n. 7. II. *Qvo ſenſu nonniſi.* p. 48. l. 5. *in ſimilium negotiorum ſpeculo.* 53. *n.* 9. *l.* 5. *Proceſſibus.* 55. n. 11. l. 20. *tentans.* 63. l. 7. *Videatur.* pag. 69. n. 10. l. 6. Qvorſum *ergò?* p. 70. n. 3. l. 10. Amori *meo.* p. 71. lin. 5. poſt *delineatus* (addatur) Qvæ conſilia licet hucuſqve non ſint audita, Scholæqve labyrinthos ſuos oberrare pergant: ſpero tamen, &c. p. 17 N. 8 L. 2. ad invicem, Lege: ab invicem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
366 K 15 [1]